

8, 56, A. 5 ⁴

INTERIM

ADULTERO-

GERMANVM:

Cui adiecta est,

VERA CHRISTIANAE

PACIFICATIONIS, ET

ECCLESIAE REFOR-

mandæ ratio.

Per Ioan. Caluinum.

PRESSA

VALENTIOR.

MARC. VIII.

Cauete à fermento Pharisaorum;

1 5 4 9.

MILNER

WILLIAM MILNER

PROPRIETOR

NEW YORK

APR 21 1858

1858

MILNER

NEW YORK

DE CONDITIONE

HOMINIS ANTE

LAPSVM.

DEVS creauit initio hominem ad imaginem & similitudinem suam, Gene. 1. eum'que gratia ornauit, & fecit per originalem iustitiam, vt esset omnibus cum corporis, tum animi viribus reatus, nec agigaretur vllis turpidis & prauis motibus: sed in eo caro spiritui, atque inferiores animi vires superioribus, quæ tantum ad bonum hortabantur, parèrent.

Cum igitur animus hominis tam bene constitutus esset, reliquit eum Deus in manu consilii sui vsque eò, vt non minorem haberet vim ad eligendum bonum, quàm malum. Eccl. 15.

Quòd si hac libertate sua vsus fuisset rectè, & mandatis quæ ipsi Deus dederat, obedisset: bona quæ acceperat homo, atque iustitiam sibi & omni posteritati suæ conseruasset, nihil'que ei ac posteritati ipsius defuisset ad bene beatèque viuendum: non fames, non sitis, non frigus, non æstus, non dolor, non morbus, non mors eum afflixisset: omne denique peccatum atque vitium vitasset: nec ab illis, tanquam peccatorum stipendiis, periculum ei vllam posteris'que illius allatum fuisset.

De conditione hominis lapsi.

Verum, postquam primus parens noster
 Rom. 5. contrà, quàm mandauerat Deus, fecit: incidit
 in pœnam à Deo propositam, & iustitiæ ori-
 ginalis donum pulcherrimum amisit: hinc ca-
 rentia iustitiæ huius, vnà cum vitioso concu-
 Eph. 2. piscentiæ habitu, quæ spiritui & superioribus
 animi viribus perpetuò repugnat. Quod pec-
 catum (hoc est, priuationem illius iustitiæ, qua
 parte rationem subditam reddebat Deo) vnà
 cum concupiscentia in omnem posteritatem
 suam propagauit, vt cum eo omnes, quot-
 Job 25. quot in hanc lucem eduntur, homines nascan-
 tur: nec eo vacuus sit vllus, nec vnus quidem
 diei infans, secundum Scripturas.

Hinc illud naturæ nostræ vulnus vt ani-
 malis homo non percipiat quæ sunt Spiritus,
 1. cor. 2. nec eadem ante gratiam expetat atque libe-
 Rom. 5. rè eligat: cum concupiscentiæ & affectus car-
 nis, qui in eo dominatur, inimicitia sit aduer-
 sus Deum, & à lege Dei abhorreat: tanto que
 magis impediatur in bono, quantò magis ad
 malum impellit.

Et quanquam retinet homo talis liber-
 tatem arbitrii, licet infirmam & læsam, ex qua
 tanquam fonte profluunt & virtutes morales
 ethnicorum, & harum actiones: tamen ante
 gratiam Dei & reparationem, ad iustitiam
 quæ

quæ coram Deo valeat, aspirare haud potest: sed est potius seruus peccati, Satanæ mancipium, inimicus Dei, & malis huius mundi obnoxius: premitur enim fame, siti, frigore, æstu, dolore, morbo, & ad extremum morte ipsa evertitur. Per vnum enim hominem peccatum in hunc mundum introiit, & per peccatum mors. Rom. 5. Hæ autem istius primæ præuaricationis pœnæ, renatis cum peccatoribus communes sunt. Illis tamen à Deo etiam ad exercitium adhibentur: iniustis verò & impiis infliguntur ad pœnam.

Adde huc quòd in homine tali, quæri peccatum originale deprauauit, quoad natura tantum constat, nec per gratiam instaatur, regnat vnà cum concupiscentia praua etiam Satan, qui eum vinculis seruitutis suæ constrictum tenet, in eo que operatur, vt conuerfetur in desideriis suis, faciens voluntatem carnis & cogitationum, ac originale quod à parentibus traxit peccatum actualibus cumulet, sit que filius iræ, secundum Apostolum, vt si in hac miserrima conditione sua moriatur, iusto tandem Dei iudicio in gehennam coniectus, æternis ibi suppliciis plectatur, vt nec ignis eius, vt apud Esaiam scriptum est, Eph. 2. Esa. 66. extingatur, nec vermis moriatur.

De redemptione per Christum
Dominum nostrum.

Deus igitur, qui diues est in misericordia, nolens perire quos condiderat, Filium suum misit in mundum, vt cum impossibile esset homini, seipsum liberare, in Domino hoc nostro atque saluatore haberet redemptionem per sanguinem eius, vt scriptum est apud Apostolum.

Posuit enim Deus super eum iniquitates nostras, vt in corpore suo peccata ferret in cruce, affigens ea in ligno. Hic cum innocens pro nobis peccatoribus pateretur atque satisfaceret, redemit quidem nos, & Deum Patrem ita placauit, vt idem Pater miseros nos & peccatis inquinatos, ob sanguinem ipsius absolueret, ac sibi reconciliaret. Verè enim, inquit Paulus, erat Deus in Christo, mundum reconcilians sibi, non reputans illis delicta ipsorum.

Et quanquam Deus gratuito & propter nomen suum propicius est nobis, & iniquitates nostras delet propter se: tamen ne sine vilo satisfactionis precio peccata remitteret, ad ostensionem iustitiæ suæ pro incomprehensibili sapientia & immensa bonitate sua, iustitiam cum misericordia miscuit, & voluit, vt precium pro redimendis nobis Filii sui sanguine

guine constitueretur, vt quas nos peccatores dare deberemus pœnas, eisdem Agnus ille innocentissimus perferret in cruce, nos que è vulneribus ipsius, quod nobis miseris deesset, redemptionis præcium mutuari, & ad liberationem salutemque nostram vsurpare possemus, vt cum misereatur nostri benignissimus Pater gratuito, non tamen misereatur nisi interueniente sanguine Filii sui: vt quod nobis hîc gratis contingit, id tamen merito ac iustitiæ Christi acceptum ferre debeamus, vt quicumque gloriatur, in hoc Domino redemptore & saluatore nostro, gloriatur. 1. cor.

De iustificatione.

Iam qui precioso sanguine Christi redimitur, & cui meritum passionis Christi applicatur, continuo is iustificatur: hoc est, inuenit remissionem peccatorum suorum, à reatu æternæ damnationis absoluitur, & releuatur per Spiritum sanctum, atque ita ex iniusto fit iustus. Nam Deus quando iustificat, non humano tantum more agit cum homine, vt ei ignoscat duntaxat, peccatum donet, & reum absoluat, sed facit etiam melioré: id quod homines attribuere nec solent, neque possunt. Communicat nanque cum illo de Spiritu suo sancto, qui purificat cor eius, & per charitatem in eodẽ corde diffusam incitat, vt quod

bonum ac iustum est, expetat : & expeditum, opere ipso persequatur.

Hæc est vera illa iustitiæ in hærentis ratio, quam desiderabat David, cum hanc emitteret vocem: Cor mundum crea in me Deus, & Spiritum rectum in noua in uisceribus meis. De hac Apostolus scribit: Abluti estis, sanctificati estis, iustificati estis, & cum inquit: Deum secundum suam misericordiam nos saluos fecisse per lauacrum regenerationis & renouationis Spiritus sancti, quem effudit in nos abundanter per Iesum Christum saluatorem nostrum: ut iustificati gratia ipsius, hæredes simus secundum spem uitæ æternæ.

Quamquam autem iustitia hæc, quæ è fonte legis spiritus profluit, longè est abundantior, quàm fuit Scribarum atque Phariseorum iustitia: tamè in iis qui hæc præditi sunt, nihilominus concupiscentia repugnat Spiritui quoad hîc uiuitur. Eò fit, ut iidem illi mente quidem seruiant legi Dei: carne autem legi peccati, & sine peccato non uiuant.

Cum igitur homo plenam iustitiæ in hærentis perfectionem, quoad in hac terra uinit, non consequatur: certè Christus, qui factus est nobis sapientia, iustitia, sanctificatio, & redemptio à Deo, nobis in hac etiam parte benignissimè succurrit, quatenus & per communicationem iustitiæ suæ, iustitiam hominis

de illa participantis inhaerentem vt efficit: ita auget, vt de die in diem renouetur, donec in æterna patria plenè perficiatur, & per meritum sanguinis sui preciosi atque iustitiam, quam constituit perfectissimam, impetrat homini indulgentiam: vt quod homo per infirmitatem suam minus potest, id per ipsius Christi perfectionem recuperetur ac condonetur. Hinc illa Ioannis consolatio: Filioli, hæc scribo vobis, vt non peccetis, sed & si quis peccauerit, aduocatum habemus apud Patrem Iesum Christum iustum, & ipse est propiciatio pro peccatis nostris.

August.
contra
Faustum
ll. 19. ca. 7

Concurrunt quidem Christi meritum & iustitia inhaerens, ad quam renouamur per donum charitatis: inhaerens, vt ex ea piè, iuste ac sobriè viuamus in hoc seculo, expectantes beatam spè & aduentum gloriæ magni Dei & saluatoris nostri. Sed meritum Christi, vt sit iustitiæ nostræ inhaerentis causa, & vt cum in multis labamur omnes, ac propter infirmitatem imperfectionem que nostram multa occurrant, quæ animos nostros turbare, & desperationem sollicitare possint: in eodem merito & precioso Christi sanguine respiremus, ac inueniamus quo ad spem salutis firmissimè niti valeamus. Nam in Christo Iesu Domino redemptore, & saluatore nostro quem induunt pii, & cum quo donantur eis omnia secundum

August. ll. 19
cap. 7. cõ
tra Faust.

al. 2
Rom. 8

Apostolum, omnia nobis sunt firmissima, solidissima, & perfectissima, vt eisdem ipsis ad spem viam rectè fulciamur.

De utilitate & fructibus iustificationis.

Habent quidè iustificati pacem ad Deum per Dominum nostrum Iesum Christum : eis nanque Deus est placatus, misericors & propicius, vt sperare possint, si, cum inimici essent, Deus reconciliauerit sibi ipsos per mortem Filii, multò magis futurum esse, vt reconciliati saluentur, vt verbis Apostoli, quæ consolationis plenissima sunt, vtamur.

Item qui iustificantur, iidem etià adoptantur Deo filii : vt hæredes sint Patris æterni in cœlis, cohæredes autem Christi, autore Paulo & iam habeant ius ad eundæ hæreditatis illius, quæ est vita æterna,

De modo, per quem homo iustificationem accipit.

Et si Deus non ex operibus iustitiæ, quæ fecit homo, sed secundum suam misericordiam iustificat eum, id'que gratis, hoc est, sine merito eius, vt si gloriari velit, in Christo tantum gloriatur, cuius solius merito redimitur à crimine, & iustificatur: tamen Deus misericors non agit hîc cum homine, vt cum trunco, sed trahit eum volentem, si adultus sit.

Talis enim

ROM. 5.

ROM. 8.

ROM. 3.

1. COR. 1.

enim non accipit beneficia illa Christi, nisi præueniente gratia Dei, mens eius atque voluntas moueatur ad detestationem peccati. Nam cum peccatum separet inter Deum & nos, vt Esaias inquit: nemo ad thronum gratiæ & misericordiæ accedere potest, nisi qui prius per pœnitentiam ab eodem peccato fuerit auersus. Itaque Ioannes cum præpararet viam Domino, dixit: Agite pœnitentiam, appropinquat enim regnum cœlorum. Esa. 59. Mar. 1.

Mox eadem gratia diuina mouet mentem in Deum per Christum, vt hic modus est fidei, per quam homo sine hæsitatione credens, scripturis sanctis & promissionibus quas eadem afferunt, assentitur. Christus enim ipse, cum primò exegisset pœnitentiam, mox fidem talem requirit, inquit: Quoniam impletum est tempus, & appropinquat regnum Dei, agite pœnitentiam, & credite Euangelio. Mar. 1.

Qui ita credit, & diuinæ iustitiæ timore, quo vtiliter concutitur ad considerandam misericordiam Dei & redemptionem per sanguinem Christi, est conuersus: hic erigitur, & mouente gratia dei, concipit fiduciam atque spem, vt credat præter spem meriti sui, in spe misericordiæ promissæ, tribuens gloriam deo: atque ita perducitur ad charitatem. Roma. 4.

Tali in Deum fide, quicumque misericor-

diæ diuinæ ac Christi merito nititur, se'que eisdem committit, accipit promissionem spiritus, & sic iustificatur per fidem in Deum, secundum scripturam, vt ei non solum remittatur peccatum, sed idem etiam sanctificetur & renouetur per spiritum sanctum: ea nanque fides impetrat donum spiritus sancti, quo diffunditur charitas in cordibus nostris. Quæ quatenus ad fidem & spem accedit, eatenus per iustitiam inhærentem verè iustificamur. Hæc enim iustitia, fide, spe ac charitate ita constat, vt si aliquam harum iustitiæ huic subtraxeris, eandem ipsam mancam planè reliqueris.

De charitate & bonis operibus.

Charitas autem, quæ est finis præcepti & plenitudo legis, simulac iustificationem ingreditur, fecunda est, iam' que omnium bonorum operum semina intra seipsam includit: quæ vt parata est ferre bonos iustitiæ fructus, ita fert eos in iustificatos quàm primum, & quoties debet, ei' que operandi facultas impedimento aliquo non adimitur. Itaque fides, quæ per dilectionem non operatur, non videtur viua, sed sterilis potius ac mortua, autore Iacobo. Quinimo homo quantalibet fide præditus, si ei desit charitas, manet in morte, vt Ioannes testatur, cum præsertim charitas iam esse

esse debeat pars vitæ æternæ in nobis inchoatæ, & tandem per glorificationem perficiendæ. 1. Cor. 13. Quanquam enim fides & spes desinent, cum migraverimus in illa æterna tabernacula, charitas tamen manebit, & in eadem ipsa introibit, vt secundum eam beatissimè viuere, ac Deo, qui tum nobis erit omnia, sempiterno æuo frui possimus. Est tamen fides nihilominus vera, qua Christiani ab infidelibus discernuntur, quatenus scripturis & reuelatis à Deo assentiuntur, etsi eadem à charitate disiuncta sit.

Ex hoc maximo Dei dono, quod quanto magis in nobis augetur, tantò magis vetustas carnis nostræ imminuitur, quæ manant tanquam è fonte bona opera, ad salutem cuiusque iustificati tam necessaria sunt, vt qui ea non fecerit continuo, gratiam Dei amittat, & Ioan 15. tanquam palmes inutilis excindatur à Christo, & in ignem proiciatur, vt Christus ipse in Matt. 7. Euangelio suo docet.

Et quanquam opera hæc talia sunt, vt Deus iure, quodam suo ea à nobis exigere possit, & sancti, etiam si omnia quæ ex eis præcepta sunt, fecerint, & agnoscere & dicere debeant se esse inutiles seruos: tamen cum ex charitate Dei profluant, & gratiæ Dei effectus, sint, ac quia Deus secundum suam voluntatem operantibus mercedem liberalissimè promi-

fit: eadem & temporalium bonorum, & æternæ vitæ remuneratione dignatur, secundum Apostoli testimonium, iniquientis, Abundate in omni opere bono, sciētes quòd labor vester non est inanis in Domino. Non enim est iniustus Deus, vt obliuiscatur operis vestri & dilectionis, quam ostendistis in nomine eius.

Ac iustificati iam vt serui facti iustitiæ, membra sua exhibentes serua iustitiæ ad sanctificationem, cooperante gratia, bonis operibus abundant: & quantò magis eisdem abundant tantò maiora iustitiæ incrementa ipsis adiunguntur, vt qui iusti sunt, iustiores fiant. Ne verearis, inquit Scriptura, iustificari ad mortem. item, Qui iustus est iustificetur adhuc. &, Qui in Christo fructuosus est, repurgetur à Patre cœlesti, vt fructum copiosorem ferat, vt Christus ipse docet. Et hæc est illa ex operibus iustificatio, de qua Iacobus frater Domini.

Quod reliquum est, etsi opera à Deo mandata, vt necessaria ad salutem, sunt præcipuè vrgenda, iuxta illud Christi: Si vis ad vitam ingredi, serua mandata: quæ tamen præceptis superaddita aut piè aut honestè suscipiuntur: ipsa etiã commendanda sunt, ne à spiritu sancto multa horum in scripturis sanctis commendante, discrepemus: Aliàs relinquere aut vendere omnia, & sequi Dominum. Item seruare virginitatem aut continentiam,

bonum & vtile non esset. Quinimo David, cum saltaret ante arcam, iure fuisset irrisus à Michol: item, Paulus frustra remisisset salari-
 um iis, quibus verbum Dei prædicauerat. 2. Reg. 6.
1. Cor. 9.

Breuiter, discernenda sunt opera supererogationis, quæ supra præceptum (vt verbo Chrysoptomi vtamur) fiunt, ab iis quæ contra fiunt. Hæc enim Christus ipse damnat, vt fermentum pharisæorum; at illa Spiritus sanctus, in scripturis loquens, commendat, inquit: Voluntaria oris mei beneplacita fac Domine. Psal. 118.

De fiducia remissionis peccatorum.

Hic cauendum est, ne aut homines faciamus securos nimis, sibi que fidentes, aut anxia dubitatione in desperationem impellamus. Itaque cum Paulus dicat, se quidem nullius peccati conscium, sed in hoc tamen non iustificatum esse: homo non potest sine dubitatione propriæ infirmitatis aut indispositionis, credere sibi peccata remissa esse. Sed tametsi non debet se in seipso iactare, non ita tamen terrendus est, vt de promissis Dei de que mortis & resurrectionis Christi efficacia dubitet, & desperet se remissionem peccatorum & salutem consequi posse: quin ei omnis spes & totius fiduciæ certitudo esse debet in præcioso sanguine Christi, qui effusus est propter nos, & propter nostram salutem: in quo ipso respirare nos

atque confidere & possumus certò & debemus, confirmante nos Spiritu sancto, qui dat testimonium spiritui nostro, quòd simus Filii Dei.

De Ecclesia.

Nunc de Ecclesia, quæ est vniuersitas Christi fidelium, agendum videtur, in quam Spiritus sanctus ita contrahit ac iungit renatos atque Christianos, vt sint vna domus, vnum corpus ab vno baptismo & vna fide: quæ (autore Paulo) vna est in omnibus Christianis. Itaque necesse est, vitam Christianorum, vt ad perfectam finem, quò tendit Ecclesia, perueniatur, bonam esse ac piam: nemo tamen sibi ipsi persuadeat, vllam vitæ probitatem sibi profuturam esse, nisi se huic fidelium vnitati & communioni iunxerit atque accommodauerit. Sit igitur Ecclesia domus Dei viuentis & corpus illud, cuius caput est Christus: multi enim vnum corpus sumus in Christo, inquit Paulus. Pro hac Ecclesia idem Dominus noster Iesus Christus se tradidit, vt eam sanctificaret, mundans ipsam lauacro aquæ in verbo vitæ, vt exhiberet sibi gloriosam, non habentem maculam, aut rugam, aut aliquid huiusmodi: sed vt sit sancta & immaculata. Ac cum Ecclesia vnica sit illa columba & corpus vnum, certè vt hanc solam spiritu suo sanctificat

Itaque quatenus ad sananda hominum delicta pœnitentiæ remedium monstratum est, eatenus etiam confessio pœnitentis, cum enumeratione peccatorum, nobis commendata videtur: quare ut Sacramentum pœnitentiæ tanquam salutare & necessarium probandum est populo Christiano, ita ipsa etiam confessio & peccatorum enumeratio, quæ ut non minus laxanda est, ita vicissim non nimis astringenda. Delicta enim quis intelligit? Ita- psal. 13. que enumeranda sunt peccata, quæ non quidem anxie nimis, sed tamen diligenter cogitanti & sese excutienti in mentem veniunt.

Quæ autem in mentem non veniunt, generali confessioni recte includuntur, & nihilo ea minus remittuntur, quam si ea confitendo enumerasset. Et quoniam hîc ex absolutione quæritur venia, non tantum oneris imponit confessio, quantum consolationis absolutio credenti affert.

Iam et si illa satisfactio, quæ culpam & æternam pœnam expiat, soli Christo tribuenda est, Satisfactio tamen quæ in pœnitentiæ fructibus consistit, maximè autem ieiunio, elemosyna & oratione, siue à nobis ipsis suscepta, siue à parochis & dispensatoribus Sacramentorum iniuncta: si ex fide & charitate peragitur, peccatorum causas excindit, & peccati reliquiis medetur, ac temporalem pœnam

vel tollit, vel mitigat, & in exemplum denique adhibetur.

Sed vt ad absolutionem sacerdotis in qua consistit vis Sacramenti Pœnitentiæ, redeamus: forma eius & verbum tale esse debet, vt qui confitetur, audire atque intelligere possit, sibi virtute, merito ac beneficio Christi, peccata remitti, iuxta huius institutum & verbum: **Ioan. 20.** Quorum remisistis peccata, remittuntur eis. Nam hoc munus est Dei, cum ministerium sit sacerdotis, vt verbis Ambrosii vtamar.

De Sacramento Eucharistiæ.

Qui iam per Sacramentum Pœnitentiæ reuixit in Domino, ei item necesse est ali, & in bono spirituali crescere. Instituit igitur Christus Sacramentum Eucharistiæ sub visibili specie panis & vini, quod verum Christi corpus & sanguinem nobis præbet, & hoc spirituali cibo vnit nos sibi vt capiti & membris corporis sui, vt in ipso ad omne bonum enutriamur, & cum sanctis in eorumque communione aulescamus per charitatem. **I. Cor. 10.** Vnus enim panis, vnum corpus multi sumus, omnes qui ex vno pane participamus, inquit Paulus. Forma autem huius Sacramenti, sunt verba illa solennia, quæ Christus ipse dedit: **Mat. 26.** Hoc est corpus meum. & iterum: Hic est enim calix sanguinis

guinis mei, & c. Quod si igitur Christo & verbo eius tantum tribuimus, quantum debemus: dubium non est, quin simulac verba eadem accedunt ad panem & vinum, ex his fiat verum corpus & verus sanguis Christi, quatenus panis ac vini substantia in verum Christi corpus & sanguinem transmutatur: quod qui negat, idem Christi omnipotentiam in dubium vocat, & eundem ipsum vanitatis insimulat: quò magis cavendum est, ne indignè hoc Sacramentum sumatur. Scriptum est enim: Nam qui edit aut bibit indignè, iudicium sibi 1. Cor. II. edit ac bibit, non diiudicans corpus Domini. Propter hoc multi inter vos infirmi sunt ac imbecilles, & dormiunt multi. Indignè autem sumit Sacramentum illud, quicumque aut aliter de eo sentit quàm oporteat, aut non verè respicit. Nam ut Augustinus inquit, mutet vitam, qui vult accipere vitam, nam si non mutet vitam, ad iudicium accipiet vitam: & magis ex ipsa corrumpitur, quàm sanetur: magis occiditur, quàm vivificetur. Itaque probanda est consuetudo Ecclesiæ, quæ hominem non antè ad Sacramentum Eucharistiæ ducit, quàm pœnitentiæ Sacramentum eum repurgarit. Habet Eucharistia vim roborandi in bono spirituali: cui rei non sanè ullus est locus, nisi repurgatio peccatorum antecesserit. In quo ipso imitari debemus bonos medicos,

qui non antè præbent quæ roborare ac confirmare possunt, quàm malos humores è corporibus eiecerint : quod nisi fecerint, non profunt ægrotò, sed magis obsunt. Iam quanto maior hîc adhibenda est cautio, ne indignè sumas : tanto plus consolationis capiant, qui eucharistiam dignè ac piè sumunt, & cogitant se pane è cœlo descendente, qui vitam dat mundo, vesci : & ex hoc verum atque spirituale robur contra omnia mala percipere.

De sacra vnctione,

Sacramenta, quæ paulò superius posuimus, magnam sanè & multiplicem vtilitatem generi humano afferunt : tum aut ex vetustate carnis languentes regenerant, aut regeneratos, in gratia quam acceperunt, confirmant : aut relapsos, in gratiam vnde deciderunt, restitunt : aut restitutos, Christo firmiter vniant : in quem vsum, eam'que salutarem, non deest Sacramentis gratia Christi : sed hæc potius per eadem veluti instrumenta hominibus tribuitur. Quanquam igitur horum Sacramentorum vtilitas latissimè per omnem vitam patet, tamen ne homo, cum ægrotat, desideret subsidium peculiare, quod hoc eius periculossimo tempore, vel corpori ipsius subuenire, vel animam contra ignita satanæ tela munire possit, instituta est vnctio sacra, ad quam oratio

tio Ecclesiæ accedat. hanc vñtionem primi
 exercuerunt Apostoli, qui mandato Domini ^{Marc 6.}
 ad prædicandum Euangelium missi, dæmonia
 eiiciebant, & oleo vngēbant multos infirmos,
 & sanabantur. Quæ vtique sacramentalis &
 mystica, non medicinalis aut corporalis, vñ-
 ctio fuit: ad quam inter initia fidei, externa e-
 tiam corporis sanitas, quasi quoddam inter-
 næ sanationis signum, conseq̄uebatur, quem-
 admodum in aliis sacramentis, ad commenda-
 tionem & confirmationem rudis adhuc fidei,
 interna virtus externis & sensibilibus signis
 & miraculis demōstrabatur. Nunc verò adulta
 & corroborata fides, signa quæ infirmis dan-
 tur, non requirit. Huius mysticæ & salutaris
 vñtionis à Domino fundatæ ritum, quo admi-
 nistrari eam conueniat, Apostolus Iacobus ^{Iaco. 5.}
 promulgauit: Infirmatur quis in vobis? indu-
 cat presbyteros Ecclesiæ, vt orent super eum,
 vngentes eum oleo in nomine Domini: & ora-
 tio fidei saluabit infirmum, & alleuiabit eum
 Dominus, &c. Quanti autem in Ecclesia esse
 debeat testimonium fratris illius Domini, testi-
 monium dicimus: imò verò promulgatio: quā
 cum fecit legatus atque Apostolus Christi,
 Christus vt à se factam proculdubio ratam ha-
 buit. Qui igitur contemnit hoc Sacramen-
 tum, Christum ipsum contemnere, & gratiam
 quam hîc per vñtionem sacram nobis quo-

dammodo porrigit, aspernari videtur: atque hoc fuerit tanto periculosius, quanto grauius est discrimen, in quo ægrotus versatur, non solum corporis, sed etiam animæ, in quod potestates tenebrarum eum adducunt, quatenus in extremo vitæ tempore, omnes quasi machinas ad extinguendam salutem hominis admovent, eiusque animum terroribus incredibilibus frangere, & in desperationem impellere conantur.

Vnctionem quidem hanc sacram, solis in firmis adhibendam Iacobus apostolus insinuat, quod reliqui etiam apostoli seruauerunt: non tamen in omnibus, sed periculosis modo infirmitatibus, & vbi vitæ huius interitus timetur, exercenda est mystica illa vnctio.

De Sacramento ordinis.

Quod autem ad ministeria Ecclesiæ attinet, quanto hæc maiora sunt, tanto magis dono Dei ac gratia egent. Quanquam enim Christiani omnes sunt sacerdotes, quatenus spirituales hostias Deo offerre, & nomen ite eius in omni loco vtiliter inuocare possunt: non omnes tamen sunt ecclesiæ ministri, sed iam inde ab ortu ecclesiæ segregati sunt quidam in ministerium ecclesiæ, qui huius muneribus fungerentur: & eosdem ita distinxit Deus, ne iidem omnia possent, nec ex promiscua

scua illa ratione perturbatio nasceretur. Ne-
 que enim Deus est confusionis author. Institu-
 tum est igitur sacramentum ordinis, cum si-
 gno impositionis manuum, & aliis huic sacra-
 mento congruentibus ritibus, quo qui conse-
 crarentur, ad munera ecclesie acciperent gra-
 tiam, qua ad eadem ipsa munera administran-
 da apti, habiles atque idonei efficerentur. Hinc
 illud Apostoli ad Timotheum: Noli negligere
 gratiam qua in te est, qua data est tibi per
 prophetiam cum impositione manuum pre-
 sbyterii. Hoc autem ordinis sacramentum,
 verbis Christi nititur: Sicut me misit Pater, &
 ego mitto vos: Accipite spiritum sanctum:
 quorum remiseritis peccata, remittuntur eis.
 Item: Euntes in mundum vniuersum, praedica-
 te Euangelium omni creaturae. Item: Euntes,
 docete omnes gentes, baptizantes eas. Item:
 Hoc facite in meam commemorationem. Qui-
 bus igitur in perpetua Ecclesie successione
 manus imponunt Episcopi, vt ordinibus ini-
 tiantur, potestatem muneris sui exequendi
 dant: qua sanè duplex est, ordinis videlicet &
 iurisdictionis. Sub alteram cadit ministerium
 verbi diuini, administratio sacramentorum, &
 ecclesiarum ordinatio ad aedificationem: sub
 alteram verò, potestas excommunicandi, pœ-
 nitentes absoluedi. Ordines autem quos Ca-
 tholica ecclesia agnoscit, sicut hi septem: Pre-

1. Cor. 14

1. Tim. 4

Ioan. 20

Mar. 16.

Matth. 28

Luc. 22.

sbyterorum, Diaconorum, Subdiaconorum, Acolytorum, Lectorum, Exorcistarum, Ostiariorum, quibus distincta munera, ea que aut necessaria ecclesiis, aut vtilia, assignari debent: vt facile appareat, eum de ecclesia Christiana male mereri, quicumque ordines hos vel spernit, vel tollit.

De Sacramento matrimonii.

Instituērat Deus in paradiso matrimonium, quo mas & fœmina ad perpetuam & indiuiduam vitæ societatem coniungerentur, iuxta verbum Domini: *Quamobrem homo relinquet patrem & matrem, & adhærebit vxori suæ, & erunt duo in carne vna. Quamquam autem matrimonium ad tam arctam hominum societatem institutum erat, tamen sub lege patrum matrimonia à prima institutione duobus modis degenerauerunt: videlicet vt & vnus plures vxores duceret, & ductam, aliquando dato libello repudii, à se dimitteret: quorum prius ex dispensatione Dei permis- sum, futuri temporis mysterio seruebat, vt per plures vnus viri vxores insinuaret, Christum tam ex synagoga quàm ex multitudine gentium, ecclesiam sibi collecturam, & spon- sam sibi adiuncturam: & vt fœcunditate plurimum vxorum, Christo saluatori ex eodem semine nascituro seruirent. Repudium verò*

Moy;

Moyſes populo ob duritiam cordis permittit, ſeuus ducens, vxorem à viro odio habitam dimitti, quàm occidi, vt cæde eius nouis nuptiis locum aperiret. Verùm poſtquam plenitudo gratiæ Dei venit, vt alia, quæ vel in cælo vel in terra eſſent, reſtaurauit Chriſtus, ſic etiam matrimonium reſtituit. Hinc illud Chriſti: Qui fecit hominem ab initio, maſculum & foemina fecit eos D E V S . & dixit: Propter hoc dimittet homo patrem & matrem, & adhærebit vxori ſuæ, & erunt duo in carne vna. Itaque iam non ſunt duo, ſed vna caro. Quos igitur Deus coniunxit, homo non ſeparet. Et paulò poſt: Moïſes ob duritiam cordis veſtri permittit vobis dimittere vxores veſtras, ab initio autem non fuit ſic. Quamobrem quicumque dimittit vxorem ſuam, niſi ob fornicationem, & aliam duxerit, mœchatur. Quod Apoſtolus interpretatur, cum ait: Iis qui matrimonio iuncti ſunt, præcipio non ego, ſed Dominus, vxorem à viro non diſcedere: quòd ſi diſceſſerit, manere innuptam, aut viro ſuo reconciliari. Hæ itaque Chriſtiani matrimonii ſingulares conditiones, manifeſtis Scripturæ ſanctæ testimoniis comprobantur. Vna, vt ſit matrimonium duorum tantum, hoc eſt, viri vnus cum vna muliere coniunctio. Duo inquit, erunt in carne vna. Nec ſic iunctis liceat, defraudato coninge ſuo, alicui tertio corporis

Matt. 19.
Mar. 10.

1. Cor. 7.

fui potestatem permittere, prohibete Apostolo
 1. Cor. 7. & dicete: Mulier potestatem corporis sui non
 habet, sed vir: similiter & vir non habet pote-
 statem sui corporis, sed mulier. Altera conditio
 est vt vinculum coniugii inter duos semel col-
 ligatum, nullo amplius diuortio, sed sola alter
 utrius morte, dissoluatur. Nam quod Christus
 ob fornicationem dimitti posse vxorem insti-
 tuat, hæc separatio thori & mensæ cōsuetudi-
 nem inter coniuges scindit, vinculum coniu-
 gii non soluit, ita vt adulterium committat,
 vt alienam contrectans vxorem, quisquis sic
 dimissam duxerit.

Quoniam igitur Christus matrimonium
 gratia sua melius fecit, & arctiori quasi vinculo
 constrinxit, vt quemadmodum Christus vnus
 Ecclesiæ vnus est sponsus, id' que, indissolubili
 nexu, sic vnus vxoris vnus sit maritus, id' que
 perpetua coniunctione, & similiter atque Chri-
 stus cum Ecclesia sponsa sua perpetuò iungi-
 tur: quare matrimonium non solum coniun-
 ctio est maris atque fœminæ, sed etiam Sacra-
 mentum, ob gratiam Christi, quæ ei nunquam
 deest: vt cum vir vxorem suam diligere possit,
 perinde quasi Christus Ecclesiam, sic ille cum
 hac colat societatem indiuiduam, vt vna sit in
 perpetuum contentus. Nec cum hac inuita di-
 uortium faciat, exceptis causis quæ iure diui-
 no explicantur.

Ac quoniam Deus fouet matrimonium gratia sua, idem que approbat, quatenus coniuges inter se matrimonium contrahunt, signum datur illustre, ad sperandam consuetudinem ipsorum cum bonam esse per se, tum Deo gratam. Et quanquam proles procreandæ causa matrimonium potissimum contrahi debet, tamen qui contrahit etiam fornicationis vitandæ causa, non peccat: Habeat enim vnusquisque vxorem suam propter fornicationem, inquit Paulus. Vis igitur Sacramenti huius est, vt intelligant coniuges, se non humana, sed diuina auctoritate coniunctos, gratiam accepisse, qua ipsis legitimus congressus non imputetur ad culpam: qua item Christianus vxorem gentilem, cum eo manere volentem, sanctificet, & sanctos, hoc est, Deo dicatos filios procreet: qua denique perpetuam fidem coniungi seruet, vt sint duo in carne vna: & qua mulier fidelis salua fiat in procreatione filiorum, si permanserit in fide & dilectione & sanctificatione cum sobrietate. Itaque matrimonium honorabile, in eo que thorus immaculatus esse potest. Quod cum Manichæi, Taciani & Encratitæ ignorarent, matrimonium reprehendere non dubitarunt: quam eorum sceleratam temeritatem, à doctrina dæmoniorum profectam, Apostolus Paulus damnat.

Ac quoniam vinculum matrimonii tale

est omnino, tantamque vim habet ad coniungendum, ut non sit vllum coniunctionis humanæ vinculum, quod magis constringat: quod cum agnosceret Adam in paradiso, sic de muliere, quam Deus e costa corporis ipsius ædificauerat, locutus est: Hoc nunc os de ossibus meis, & caro de carne mea: ob hoc vocabitur virago, quoniam de viro sumpta est.

Gen. 2. Quamobrem relinquet homo patrem & matrem, & adhærebit vxori suæ, & erunt duo in carne vna. Itaque cum patria potestas huic inter coniuges coniunctioni suo iuri cedat, audiendi non sunt, qui volunt hoc tempore matrimonium vel sponsalia contracta scindi & irrita esse, si parentum consensus non accesserit. Nihil hîc detrahimus obedientiæ, quam liberi parentibus debent, sed nolumus parentes in impediendis aut dirimendis matrimoniis potestate sua abuti. Quia tamen censemus honestatis esse, ut liberi sine consilio & consensu parentum non contrahant, huius officii sui per concionatores sedulo admonendi sunt.

An verò parentibus potestas permitti debeat in hoc casu, liberorum inobedientiam derogatione, aut saltem diminutione dotis, aut aliqua alia via puniendi, de hac re ordinaria potestati cura relinquenda videtur.

De sacrificio Missæ.

vt

Vt religionem, sine qua nulla gens viuit, ius naturæ introduxit, sic etiam cæremonias, sine quibus religio coli non potest, nec solet. In ipsis verò cæremoniis externam oblationem, velut præcipuam, omnes omnium seculorum gentes obseruauerunt, quæ etsi (teste Cypriano) circumcisionem velut crudelem & naturæ inimicam horruerunt, non tamen similiter repudiarunt reliqua sacrificia: sed in multis legem naturæ sequentes, expiationum retinuerunt instrumenta, & immolare victimas, & incendere adipem, & libaminibus fundere corâ Deo vota & preces, cultu cum ipsa natura hominibus insito, & per omnium animos diuinitus purgato, perseuerauerunt. Sed & hoc commune, & omnium animis affixum, omnes gentes tenuerunt, vt externæ oblationis cultu, vim Deo deberi, magno cõsensu existimarét. Nemo enim externa oblatione colendum vnquam censuit, nisi quem Deum esse aut sciuit, aut putauit, aut finxit. huius cultus antiquitatem, duorum fratrum Cain & Abel sacrificia comprobant, quorum priorem simul & munera eius auersatus reprobauit Deus, minoris verò oblationem placatus aspexit.

Aug. de
ciuita. de
lib.
10. cap. 6

Hunc verò sacrificandi ritum Deus, volens omnes homines saluos fieri, mentibus hominum hac de causa diuinitus inuenit. Cum enim propter vnus hominis peccatum, vni-

uersam genus humanum iræ Dei & iustæ damnationi obnoxium teneretur, tantòque grauior & periculosior illis damnatio immineret, quanto magis peccata peccatis accumulando, iustam Dei iram contra se incitabant: Deus nolens perire quos condiderat, mediatorem & reconciliatorem humano generi destinauit, qui nos cum authore nostro reconciliaret, & iustam Dei iram singulari sacrificii oblatione placaret. Deus igitur magnæ dilectionis filium suum carne nostra circumdatum misit in mundum, qui peccata nostra in se suscipiens, in corpore suo ea pertulit in cruce, & semetipsum pro nobis hostiam appendens, per proprium sanguinem in sancta semel ingressus, æternam redemptionem adinuenit.

Huius preciosissimæ hostiæ nidore delinitus Pater, iram remisit, & homines prius peccatis, immerfos, impuros & iniustos, & damnationi obnoxios, nunc filii sui sanguine ablutos absoluit, iustificauit, ac sibi reconciliauit.

Huius vnica oblationis virtus atque efficacia, non illi modò tempori seruiens, quo Christus in carne hostiam se appendit, sed omnes omnium seculorum ætates complectens, omnium hominum qui ab origine mundi fuerunt, & in finem vsque seculi nascituri sunt, delendis peccatis suffecit. Verè enim erat Deus in Christo, mundum sibi reconcilians. Et: Ecce agnus

agnus Dei qui tollit peccata mundi: & Ipse est propiciatio pro peccatis nostris: & non pro nostris tantum, sed etiam pro totius mundi. 1. Ioan. 2. Mundus autem non vnus temporis, sed omnium ætatum homines comprehendit. Hinc in Apocalypsi Christus agnus dicitur ab origine mundi occisus, quoniam sanguis eius omnium ætatum iam inde ab initio mundi delicta emundauit. Apo. 15.

De hac oblatione, quæ ad totius generis humani recõciliationem vna suffecit: Paulus ait: Vnica oblatione consummauit in æternum sanctificatos. & Quia in ipso complacuit omnem plenitudinem inhabitare, & per eum reconciliari omnia in ipsum, pacificans per sanguinem crucis, siue quæ in terris, siue quæ in cœlis sunt. & Placuit instaurari omnia in Christo, quæ in cœlis & quæ in terra sunt in ipso. Et in Esaia: Torcular. inquit, calcaui solus. & Cuius liuore sanati sumus. Hebr. 10.
Colo. 1.
Eph. 1. Esaia. 63.
Esaia. 52.

Vt verò huius tã efficacis oblationis, quæ omnium hominum salutem plenissimè, sufficentissimè, & perfectissimè meruit omnes homines participes fierent, & eius fructum in se transferrent: Deus ab initio mundi, sub lege naturæ diuina inspiratione in animis hominum sacrificandi ritum excitauit, & mox data lege, diuersa sacrificia monstrauit: quorum omnium hic vsus erat, non vt homines Deo re-

cōciliarent, & salutem ipsa mererentur, sed vt per hæc externa sacrificia venturi sacrificii, in quo redemptionem omnium Deus promiserat, memoria in animis hominum subinde excitaretur, fides confirmaretur, & fructus eius credentibus, & in virtute venturi sacrificii sperantibus applicaretur. Et vt quoties ista sacrificia celebrarentur, homines cum aliorum beneficiorum Dei, quæ continua eius benignitate accipiebant, tum salutis suæ per pròmissum reconciliatorem accipiendæ, gratis animis recordarentur.

Nullum itaque siue sub naturæ, siue sub Moyſis lege sacrificium per se Deo placebat, quippe qui iis quæ offerebantur, se non indigere sæpe protestatus est. Si esuriero, inquit, non dicam tibi : meus est enim orbis terræ & plenitudo eius. Nunquid manducabo carnes taurorum, aut sanguinem hircorum potabor? Sed quatenus hæc visibilia sacrificia, inuisibilis & futuri sacrificii Sacramenta erant, si quis ea in fide à Deo promissi reconciliatoris obtulisset, hoc agens his externis sacrificiis, vt fidem in venturum Christum ostenderet, & salutaris istius sacrificii fructum, quem iam & fide cōceperat, & firma spe expectabat, in se transferret, & Deo pro tantis beneficiorum animi sui gratitudinem declararet : vt que talia sacrificia & Deo grata, & offerenti salutaria erant,
 nulla

ficat & fouet Christus: ita extra eam bona gratiæ suæ tribuit nemini. Qui igitur in communionem huius corporis non est, nihil magis Spiritu sancto viuificatur ad salutem æternam, quàm vllum membrum naturale à corpore suo abscissum atque auulsum ad vitam naturalem: eò quòd spiritu vitali ab vno suo capite defluente, non amplius vegetatur. Itaque credendum est, neminem extra Ecclesiam Christianam & communionem eius spiritualem, vitam æternam consequi posse. Communionis autem huius eam esse rationem, vt cum spiritus Christi ab eo vt capite delabatur in corpus suum, hoc est, Ecclesiam & omnia membra eius permeet, singula membra percipiant ex eo, quantum sibi satis sit ad salutem: & quod singulis bonum contingit, id omnibus commodare, atque ad eò vniversitati ipsi consulere. Nam (vt ait Apostolus) crescunt membra in charitate per omnia in illo, qui est caput Christus: ex quo totum corpus compactum & connexum per omnem iuncturam subministrationis, secundum operationem vniuscuiusque membri, augmentum corporis facit in ædificationem sui in charitate. In tali coniunctione, atque societate hominum, est summa coniunctio, dum membra pro se inuicem sollicita sunt. Et siue patitur membrum vnum, compatiuntur omnia membra: siue gaudet

Eph. 4.

1. Cor. 12.

vnum membrum, cōgaudent omnia membra.

Et quanquam Ecclesia, quatenus constat membris talibus, quæ secundum charitatem viuunt, sanctorum est tantum, & eatenus spiritualis & inuisibilis: eadem tamen etiam sensibilis est, qualem Christus ipse monstrat, Mat. 18. inquit: Dic Ecclesiæ. Ad hanc eandem pertinent Episcopi, qui regunt populum, quem Christus sanguine suo acquisiuit. Pertinent alii item ministri. Dedit nanque Deus quosdam quidem Apostolos, quosdam autem Prophetas, alios verò Euangelistas, alios pastores & doctores. Eph. 4. Ad hanc eandem Ecclesiam pertinet verbum Dei, quod in aures influit: pertinent Sacramenta, pertinent clauces ligandi atque soluendi, pertinet potestas coërcendi per excommunicationem, pertinet ius ordinandi ministros Ecclesiæ, pertinent vocationes ad munera Ecclesiastica, pertinet denique ius faciendi Canones.

Debent autem quæ ad sensibilem & externam Ecclesiæ partem pertinent, seruire ad consummationem sanctorum, in opus ministerii, in ædificationem corporis Christi. Iam in Ecclesia non solum sancti, sed etiã mali, vt eius membra, licet arida, versantur: vnde eam Christus modo reti in mare iacto, & tam bonos quàm malos pisces comprehendenti, modo agro seminato, bonas fruges & zizania simul

feren-

ferenti, comparat: nam qui membra facti sunt Ecclesiæ per baptisma, recidunt sæpe in crimina: faciunt que se seruos peccati atque æternæ damnationis reos. Et quanquam gratiã communionis sanctorum & spiritualis ecclesiæ amittunt, hærent tamen nihilominus in externa Christianorum societate atque Ecclesia: audiunt verbum Dei, & Sacramenta capiunt, & alia item sensibilia cum Ecclesia habent communia, nisi vel per excommunicationem iustam, vel per Schisma, vel per Hæresim, vel per defectionem à fide Christiana abscindantur. Misera est quidem conditio eorum, qui ex peccato mortali languent, & à spirituali communionem remoti, in periculo æternæ damnationis versantur. Sed quia tamen eis verbum Dei audire, & Sacramentis item vti licet, vtiliter hisce tanquam instrumentis diuinæ gratiæ in communionem Sanctorum restitui facilius possunt: præsertim cum in Ecclesia etiam externa Spiritus sanctus salutem per verbum Dei & Sacramenta operetur. Verùm Schismatici, Hæretici, & à fide Christiana desciscentes, quia non solum à spirituali, sed etiam externa Ecclesiæ societate sciuncti sunt, quandiu in hoc calamitoso sunt statu, non habent quo possint inuari ac recreari. Imò tanquam membra à toto Ecclesiæ corpore abscissa, in suam ipsorum pernicië putrescunt, non

digni qui in vlla corporis Christi parte consistant, cuius vnitatem tam turpiter scindunt atque lacerant. Hinc illud Apostoli: Hominem hæreticum post vnam & alteram admonitionem deuita, sciens quia subuersus est qui huiusmodi est, & delinquit, cum sit proprio iudicio condemnatus.

De notis & signis Ecclesiæ veræ.

Ac quoniam varii sunt cœtus humanæ consociationis, operæprecium est notas & signa, quibus Ecclesiæ ab aliis societatibus humanis discernatur, nosse: cùm præsertim, qui ab Ecclesiæ vera deficiunt, Schismatici atque hæretici constituent suos cœtus, eis que authoritatem & nomen ecclesiæ adiungere non dubitent, & alii eorum alio in loco Christum esse dicant: à quibus vt caveamus nobis, Christus ipse monet. Sunt igitur signa Ecclesiæ veræ, hoc est, magnæ illius domus, in qua non solum sunt vasa aurea & argentea, sed & lignea & fictilia, & quædam in honorem, quædam in contumeliam: doctrina sana, & rectus Sacramentorum vsus, quibus ab Ethnicorum & Iudæorum cœtibus Ecclesiæ disiungitur: quorum vtrique & sana doctrina, & Sacramentis Noui testamenti carent. Tertium signum est, vnitas, quæ vinculo charitatis & pacis continetur, ac membra Ecclesiæ ita conglutinat,

tinat, vt non solum quod perpetuus Sancto-
rum consensus ab Apostolis vsque ad nos re-
cepit & approbavit, idem sentiant, sed etiam
idem loquantur, monente Apostolo: Obsecro 1. Cor. 1.
autem vos per nomen Domini nostri Iesu
Christi, vt id ipsum dicatis omnes, & non sint
in vobis schismata: sitis autem perfecti in eo-
dem sensu, & in eadem sententia. Quartum si-
gnum Ecclesiæ veræ est, quod sit Catholica &
vniuersalis, hoc est, per omnia loca & tempo-
ra diffusa, & per Apostolos eorumque succes-
sores continuata vsque ad nos, successione
propagata vsque ad fines terræ iuxta promif-
siones Dei: Postula à me, & dabo tibi gentes Psal. 2.
hæreditatem tuam, & possessionem tuam ter-
minos terræ. item, Multi venient ab Occiden-
te & Oriente, & recumbent cum Abraham, Mar. 8.
Isaac, & Iacob, in regno cælorum. item, Et eri-
tis mihi testes in Hierosolyma, & in omni Iu-
dæa, & Samaria, & vsque ad vltimum terræ. Acto. 1.
item, Et ego rogabo Patrem, & alium paracle-
tum dabit vobis, vt maneat vobiscum in æter-
num, spiritum veritatis, quem mundus non
potest accipere. Ioan. 14.

Hæc duo signa distinguunt Ecclesiam
Christianam à Schismaticorum atque hæreti-
corum gregibus, qui vinculum pacis rum-
punt: & à Catholica vnione se ipsos in suam ip-
sorum perniciem diuellunt, dum partem suam

toti atque vniuersæ Ecclesiæ anteferant.

De authoritate & potestate Ecclesiæ.

IOAN. 10.

Et si Scriptura, vt Christus inquit, solui non potest, & idcirco immobilis & omni humana authoritate maior est: tamen fait penes Ecclesiam authoritas discernendi scripturas veras ab adulterinis. Hinc est ille Canon scripturarum, qui germanas à falsis, quæ sub nomine Apostolorum atque discipulorum Domini obtrudebantur, discreuit.

2. PETR. 1.

Et vt Ecclesia huius rei authoritatem potestatem que habuit semper, sic etiam interpretandi atque ad eò ex eisdem scripturis eliciendi & explorandi dogmata: quippe cum huic Spiritus sanctus non desit, qui ipsam in omnem docat veritatem, quemadmodum Christus ipse promisit. Hinc illud Petri: Omnis prophetia Scripturæ, propria interpretatione non fit, sed Spiritu sancto inspirati, locuti sunt sancti Dei homines, atque hæc interpretandi potestas cum primis necessaria est, in iis præsertim quæ difficilia sunt intellectu: id quod res ipsa docet.

Habet præterea Ecclesia traditiones, à Christo & Apostolis per manus Episcoporum ad hæc vsque tēpora delatas: quas qui conuel lit, is negat eandem columnā esse & firmamētum veritatis. Huius generis sunt baptismus

paruu-

parvulorum & alia .

Constat item , potestatem coercendi atque excommunicandi esse penes Ecclesiam, id' que ex instituto Christi de potestate ligandi. huic consentaneum est illud Apostoli: Mat. 16. 1. cor. 5. Tolle malum ex vobis.

Habet item potestatem Iurisdicendi. Nam cui competit ius coercendi , & potestas iurisdicendi deesse non potest .

Ac, si questiones dubiæ oriantur in Ecclesia, habet quidem hæc potestatem iudicandi de eisdem atque decernendi, id' que per Synodum . & quod hæc, in Spiritu sancto legitime congregata, decernit, Spiritus ipse sanctus decernere videtur, iuxta illud Concilii Hierosolymitani : Acto. 15. Visum est Spiritui sancto & nobis. Itaque saluberrimam esse Conciliorum autoritatem, dubitare debet nemo.

Et quod ex eodem Concilio Hierosolymitano intelligitur, est etiam penes Ecclesiam potestas constituendi Canones: id' que ad utilitatem ecclesiæ, cuius potestas omnis est ad ædificationem, & non ad destructionem.

De Ministris Ecclesiæ .

Habet Ecclesia doctrinam dignitatis traditam, quæ populo explicanda est . Habet sacra & externa, quæ piè & salubriter ad utilitatem Christianorum tractanda sunt atque ex

plicanda, quo minus ministri, qui muneribus ad has res necessariis funguntur, eidem Ecclesiæ deesse vel possunt vel debent. Ac munera quidem hæc, omnibus Christianis communia non sunt: verum Deus ipse initio dedit quosdam quidem Apostolos, quosdam prophetas, alios vero Evangelistas, alios autem pastores & doctores, ad consummationem sanctorum, in opus ministerii, in ædificationem corporis Christi. Itaque tempore Apostolorum non omnibus data fuit potestas ad functionem munerum Ecclesiæ, sed certis tantum, iis que ad eadem ipsa segregatis. Nam cum Antiochiæ esset Barnabas, Lucius, Manahen & Saulus, ministrantibus illis Domino (ut Lucas in actibus Apostolorum scripsit) & ieiunantibus, dixit illis Spiritus sanctus: Segregate mihi Saulum & Barnabam in opus ad quod assumpsi eos. Cauendum est igitur nobis, ne spirituale sacerdotium, quod omnibus Christianis, quos Spiritus sanctus vnxit, commune est, cum hoc externo atque ministeriali, quod non omnium est, sed eorum tantum qui ad hoc vocati atque ritè ordinati sunt, confundamus: quod sine graui ac perniciofa ecclesiarum perturbatione atque calamitate accidere non potest.

De Pontifice summo & Episcopis.

Atque vt Ecclesiæ, quæ est vnus capitulis,
hoc

hoc est, Christi vnum corpus, eò facilius in v-
 nitate contineri posset, etsi multos habet Epi-
 scopos, qui populum eius, quem Christus pre-
 cioso sanguine suo acquisiuit, regant, id' que
 iure diuino: vnum tamen in remedium schis-
 matis, qui cæteris omnibus præsit cum pleni-
 tudine potestatis, summum Pontificem habet,
 id' que pro prærogatiua Petro concessa: quod
 ipsum quàm vtile sit ad auertenda ab Eccle-
 sia schismata, satis constat iis qui non igno-
 rant, à contemptu huius summi sacerdotis
 plerumque schismata orta esse, vt Cyprianus
 scribit, & res ipsa testatur. Qui igitur Cathe-
 dram Petri tenet summus Pontifex, eo iure
 quo Petrus accepit à Christo, dicente, Pasce Ioan. 21.
 oues meas, vniuersam Ecclesiam & gubernat,
 & gubernare debet. Qua tamen potestate
 sua vti debet non ad destructionem, sed ad æ-
 dificationem. Hanc autem plenitudinem po-
 restatis sic videtur Christus Petro, eius' que
 successoribus dedisse, vt reliquis Episcopis
 partem sollicitudinis eius commissæ non ab-
 stulerit, sed suarum Ecclesiarum & Diœcesi-
 um veros iure diuino Episcopos esse volue-
 rit. Debent autem Christiani homines & Pon-
 tifici summo, & singulis suis etiam Episcopis
 parere, iuxta illud Apostoli: Hebr. 13.
 Obedite præposi-
 tis vestris, qui vigilant pro animabus vestris.

De Sacramentis in genere.

Sacramenta duabus potissimum de causis diuina authoritate instituta sunt. Altera, ut sint signa & notæ quædam magnæ illius congregationis, quæ est Ecclesia: in nullum enim nomen coagulari homines possunt, nisi aliquo signaculorum, vel sacramentorum visibilibus consortio colligantur. Quamobrem Dominus noster Iesus Christus societatem noui populi, sacramentis numero paucissimis, obseruatione facillimis, significatione præstantissimis, colligauit: Baptismo videlicet, Confirmatione, Eucharistia, Pœnitentia, Extrema vnctione, Ordine, & Matrimonio. Altera verò est ut non solum significant, sed etiam sanctificent & conferant inuisibilem Dei gratiam, non propria rerum externarum virtute aut merito ministri, sed Domini instituentis ac secretius operantis. Itaque etsi decet bonum esse sacramentorum ministrum, tamen malus etiam potest ea vtiliter dispensare.

De Baptismo.

Ac primò quidem, quia homini ad salutem necessarium est, ut regeneretur in nouam creaturam, cum aliàs natura sit filius iræ: instituit Christus ipse sacramentum Baptismi, ut sit lauacrum illius regenerationis, quod

quod sanè homini non minus est necessarium ad vitã novam atque spiritualem, quàm nativitas carnalis ad vitam naturalem. Nec salutem quisquam consequi potest, nisi aqua & Spiritu sit renatus, ut Christus ipse testatur. Ioan. 3. Hoc igitur Sacramentum abluit nos, sanctificat, iustificat: hoc Sacramentum facit, ut consequamur remissionem peccatorum nostrorum originalium atque actualium. Hoc denique Sacramentum tale est omnino, tamque salutare, ut qui eo initiatur, induat Christum, ut Paulus scribit. Gal. 3.

Constat autem Sacramentum hoc, verbo Dei & aqua. Nam simulac verbum ad elementum accedit, sit Sacramentum, cuius laudero regeneramur & mundamur ab omni peccato. Itaque quoties aquam corpus abluentem cernimus foris, toties Spiritum: quem non cernimus, intus plus operari cogitemus.

Iam formam verborum, sine quibus mysterium hoc confici non potest, Christus Apostolis tradidit, cum præceperit ut in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti baptizarent. Mat. 28 Huic præcepto Domini, quoties Baptismus confertur, & fides accipientis, si adultus sit, pro infantibus verò, cum suscipientium eos & pro ipsis confitentium, tum totius Ecclesiæ fides & fungentis ministri verbum innititur, quatenus hic ait: Ego te baptizo in nomine

Patris, & Filii, & Spiritus sancti.

Ac nobis quidem videtur, ad excitandam fidem, consolationemque adulatorum vehementer pertinere, ut intelligant, qui in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti baptizantur, se iam potestate, virtute & potentia Patris, & Filii, & Spiritus sancti, consecrari ac sanctificari, seque totos reconciliari Deo, & iam peculium Dei fieri, qui est Pater, & Filius, & Spiritus sanctus: in cuius tutelam iam transeunt, seque fœdere sempiterno cum Deo iungunt, quatenus Diabolo eiusque operibus abrenunciant, promittuntque se Deo militaturos.

Quod autem ad munus baptizandi attinet, etsi hoc ad sacerdotes maximè pertinet, tamen laicus etiam rectè & vtiliter in casu necessitatis baptizare potest: nec si hæreticus baptizaret, dummodo debita materia, forma ac intentione utatur, Sacramentum hoc iterandum est, cum hoc idem non dignitate ministri, sed veritate verbi diuini & Spiritus sancti virtute constat.

Quamquam autem Baptismus aufert omnia inquinamenta nostra secundum Scripturas, hic tamen non omnem vitiatæ naturæ læguorem aufert, ut supra etiam monuimus: relinquit enim concupiscentiam ad malum inclinantem, reatu ipso sublato. Concupiscentia

tia autem illa contra bonum in homine spiritum pugnare non desinit, quoad in hac terra vivimus.

In quo tamen ipsa Baptismi virtus nobis non deest, ut quæ non solum peccati omnis reatum semel ademit, sed contra concupiscentiam adhuc hærentem in nobis & desideriorum bella cientem, firmat vires nostras per Spiritum sanctum, quo ipso ita munimur contra omnem concupiscentiæ vim, ut resistere ei ac prævalere possimus, monente Apostolo: Spiritu ambulate, & desideria carnis non per- Gala. 5.
ficietis. Hactenus de Baptismo.

De Confirmatione.

Atque ut homini ad vitam corporis non solum necesse est ut nascatur ac sit, sed etiam ut crescat atque nutriatur, ita eidem ad salutem non solum necesse est regenerari, verum etiam in bono confirmari; & per virtutem Spiritus sancti augeri: in quam rem institutum est Sacramentum cum primis utile, ipsa nimirum Confirmatio, quam celebrarunt Apostoli, cum Samaritanis imponerent manus, cum utili huius efficacia, ut in Actibus A- A. 8.
postolorum scriptum est, & quod hinc egerunt Apostoli, Christi nomine fecerunt; & in mysterio hoc inducendo, non aliter quam in aliis partibus muneris sui, vicem Christi gessisse vi-

dentur. Innititur autem mysterium hoc promissionibus Christi de gratia Spiritus sancti, huiusque missione: Ego mittam promissionem Patris mei in vos. Item: Paracletus autem Spiritus, quem mittet Pater in nomine meo, ille docebit vos omnia. Et quanquam Sacramentum Confirmationis initio impositione manuum tantum celebratum fuit, tamen Ecclesia sub ipsis statim Apostolorum temporibus ex eorundem traditione, ut externo signo internam Spiritus sancti vocationem designaret, ritui eius adhibuit chrisma, cum impressione signi sanctæ crucis: quem morem, eumque peræternum Ecclesia catholica approbare non desinit. Et credit, quos famulos suos Deus regeneravit ex aqua & Spiritu, eosdem hoc mysterio ita consignari, ut septiformem Spiritum sanctum paracletum de cœlis, Spiritum sapientiæ & intellectus, Spiritum concilii & fortitudinis, Spiritum scientiæ & pietatis ac timoris, capiant. Hæc cum credat, & in huius Sacramenti administratione testificetur Ecclesia catholica, quæ est optima mysteriorum Dei interpret: qui aliter sentit, eandem negat veritatis columnam esse atque firmamentum.

Vis igitur Sacramenti huius est, ut qui eo confirmantur, accipiant Spiritum sanctum, quo in via salutis progredi, perseverare, &

ten-

tentationibus atque insidiis carnis, mundi, Diaboli, feliciter resistere possint.

At quia plerique eorum quibaptizantur, infantes sunt, nec fidei professionem perse edunt: conueniet vt pueri, cum iam adulti, de religione Christi iam satis instructi, ad percipiendum confirmationis Sacramentum accedunt, fidem Christi & obedientiam Ecclesiæ suo etiam ore profiteantur: & ieiuni atque confessi hoc sacro mysterio inicientur, quemadmodum per Concilium Aurelianense constitutum est. Non tamen censemus, propterea paruulos ab hoc Sacramento repellendos esse, cum Christus ipse non dubitarit eis manus Mat. 19. imponere. non enim legem hinc damus Ecclesiis.

Minister autem huius Sacramenti sit Episcopus: id quod consensu totius Ecclesiæ catholicæ, & Apostolorum praxi comprobatur.

De Sacramento Pœnitentiæ.

Ac quoniam homines renati sæpe in gratia crimina incidunt, instituit Christus Sacramentum Pœnitentiæ, quod post baptisma sit nobis tanquam secunda tabula in naufragio. In hunc enim vsum tradidit clauem soluendi, inquit: Accipite Spiritum sanctum: quorum remiseritis peccata, remittantur eis. Ioan. 20. Simulac enim peccatorem peccati sui pœnitet

nulla quidem sua propria, sed futurū sacrificiū virtute, quam per fidem offerenti applicabāt.

Et ut ratio sacrificiorum disertè intelligatur, vnicum est sacrificium meritorum, cuius virtus delendis hominum peccatis efficax, homines à Deo alienatos, & iræ eius ac damnationi obnoxios reconcilianit, & æternam salutem & redemptionem toti hominum generi meruit: illa videlicet Christi victima salutaris, qua pro delictis hominum in cruce se hostiam appendens, in æternum consummanit sanctificatos, cuius meritum non accipit augmentum, quia perfectum est: nec diminuitur aut exhauritur, quia æternum est. Vndè & reliqua omnia sacrificia nihil huic sacrificio superaddunt, nihil que ipsa per se merentur: sed vnicæ huius oblationis fructum credentibus applicant, & ad excitandam & retinendam in animis hominum huius vnicæ oblationis memoriam & fidem confirmandam, & pro omnibus Dei beneficiis declarandam gratitudinem, seruiunt.

Sunt autem huiusmodi applicatoria sacrificia quædam legibus omnibus cõmunia, & promiscuè omnibus hominibus permilla: qualia sunt sacrificium contribulati cordis & humiliati spiritus, & ob colendam pietatem susceptæ carnis afflictiones, sacrificium labiorum, precum, gratiarum actionis & laudis, & si qua

crificii virtutem in se, credendo & sperando & orando, transferrent.

Christus qui non venerat legem solvere, quatenus vel naturalis vel moralis erat, sed eam potius adimplere, cum nouam legem suam, de qua iam antè per Ieremiam promiserat, in mundum induceret, ne eam solà in hac parte, contra præcedentium legum communem morem, mancam aut imperfectiorem relinqueret, peculiari sacrificio pariter & sacerdotio eam instruxit: siquidem necesse fuit, iuxta Apostoli sententiam, succedente noua lege etiam sacrificium huic legi peculiare consequi, Heb. 7. & sacerdotes, velut huius sacrificii ministros, assumi, Heb. 5.

Iere. 31.

In qua legis parte, sanè bonà, sancta & pia, idem Dominus noster Iesus Christus, ne ecclesiæ suæ deesset, in vltima cœna cum gratias egisset Deo, sacramentum corporis & sanguinis sui instituit, duplicem eius vsum statim commendans, vt à fidelibus velut animæ salutare alimentum sumeretur: Accipite, inquit, & comedite: & vt in memoriam passionis suæ offerretur, cuius oblationis ministeriū, apostolis, velut nouæ legis sacerdotibus, contradens: Hoc, inquit, facite in mei commemorationem.

Quemadmodum igitur ante Christi aduentum Deus patribus certa quædam sacrificia tradidit, quibus magni istius sacrificii,

quod futurum ipsi expectabant, memoriam in animis suis excitarent, fidem stabilirent, & fructum eius credendo & orando sibi applicarent, & per eorum oblationem beneficiorum Dei gratis animis recordarentur: sic Christus ecclesiæ suæ mundam & salutarem corporis & sanguinis sui oblationem, sub speciebus panis & vini commendauit, qua corporis eius in cruce pro nobis appensi, & sanguinis effusi memoriam subinde in animis nostris renouaremus, & fructum istius oblationis cruentæ, qua in æternum consummauit sanctificatos, in nos transferremus. hoc est enim facere in memoriam eius, id est, gratis animis commemorare mortem Domini, & per memoriam & meritum passionis eius deprecari Patrem, vt nobis reconcilietur.

Hæc est munda & salutaris oblatio, illius vnici sacrificii, quo omnium salus comparata est, rememoratiua, non solum significans, sed re ipsa in se comprehendens veritatem illarum rerum, quas diuersorum sacrificiorum oblationes olim præsignabant: eadem nimirum corporis & sanguinis Christi hostia, quæ in cruce est oblata, non alia: idem agnus, non alius, & vnus vtrobique Christus, sed tunc cruento & passibili modo oblatus est, qua oblatione omnibus credentibus remissionem peccatorum & redemptionem sufficienter impetrauit.

uit. Nunc verò eandem sub mysterio & modo incruento & impassibili offerimus, non vt peccatorum remissionem & animarum nostrarum salutem iam primùm promereamur, sed vt passionis Dominicæ memoriam recolentes, Deo gratias agamus pro salute nobis in cruce impetrata: & ibi promeritam peccatorum remissionem & redemptionem, fide & deuotione nobis applicemus & appropriemus.

Hanc tam salutarem victimam in spiritu præuidit Malachias, cum ait: Non est mihi Malach. 1. voluntas in vobis, dicit Dominus exercituum, & munus non suscipiam de manu vestra: ab ortu enim solis vsque ad occasum, magnum est nomen meum in gentibus, & in omni loco sacrificatur & offertur nomini meo oblatio munda. Quod vaticinium de solis spiritualibus sacrificiis accipi non potest, quæ nullius legis propria, sed omnibus temporibus & hominibus communia existunt, & cum sacrificiis veterum semper commixta durauerunt. At ipsa verborum serie satis conuincitur, Prophe tam loqui de sacrificio, quod, sublatis veteribus sacrificiis, in locum eorū erat successurum. Vndè rectè hæc verba de sacratissimo Christi sacrificio accipiuntur, non illo quidē, quo se in cruce pro peccatis generis humani obtulit (illud enim nec inter gētes, nec in omni loco, sed in Iudæa consummatū est) sed quod ex gētibus

congregata ecclesia per totum terrarum orbem offert ad recordationem mortis Domini, & ad virtutem eius in credentes transfundendam: atque hic loci illius intellectus, luculentis patrum testimoniis roboratur. Irenæus li. 4. contra hæreses ca. 32. Eum qui ex creatura panis est accepit, & gratias egit, dicens: Hoc est corpus meum. Et calicem similiter, qui est ex ea creatura, quæ est secundum nos, suum sanguinem cõfessus est, & noui testamenti nouam docuit oblationem, quã ecclesia ab Apostolis, accipiens, in vniuerso mundo offert Deo. de quo in 12. prophetis Malachias sic præsignauit: Ab ortu solis vsque ad occasum, nomen meum glorificatur inter gentes, & in omni loco incensam offertur nomini meo & sacrificium purum. Augustinus: Nouerint, inquit, qui legunt, quid protulerit Melchisedech quando benedixit Abrahami. Et si iam sunt participes eis, vident tali sacrificio nunc offerri Deo toto orbe terrarum. Vndè alius propheta dicit ad eum, qui secundum carnem est Israel: Non est mihi voluntas in vobis, &c. Ambrosius de hoc nouæ legis sacrificio testatur: Antè agnus offerebatur, offerebatur vitulus: nunc Christus offertur quasi recipiens passionem, & offert seipsum quasi sacerdos. Chrysostomus: Nonne per singulos dies offerimus? offerimus quidem, sed recordationem facientes mortis eius:

Aug. contra aduersarios legis lib. 1. cap. 20. Mal. 1.

eius: & vna est hæc hostia, non multæ. Quomodo est vna, & non multæ: & quia semel oblata est illa, oblata est in sancta sanctorum. Hoc autem sacrificium, exemplum est illius, id ipsum semper offerimus. Nec nunc quidem alium agnum, crastina alium, sed semper id ipsum, & cæt. Athanasius: In æternum, inquit, Christi est sacerdotium: quia quotidie offertur per ministros Dei oblatio, Christum & pontificem habens, & sacrificium.

Hanc verò oblationem, quam ecclesiæ in recordationem mortis suæ faciendam Christus commendauit, prius ipsum in cœna exercuisse, & Patri seipsum sub speciebus panis & vini obtulisse, magni testes comprobant: inter quos David, Christum appellans sacerdotem secundum ordinem Melchisedech, satis ostendit, Christum sacrificio panis & vini, figuram, quæ in Melchisedech sacerdote præcesserat, adimpleuisse, de qua re sanctus martyr Cyprianus lib. 2. epi. 3. Qui ordo utique est de illo sacrificio veniens, & inde descendens, quòd Melchisedech sacerdos Dei summi fuit, quòd panem & vinum obtulit, quòd Abraham benedixit. Nam quis magis sacerdos Dei summi, quàm Dominus noster Iesus Christus, qui sacrificium Deo Patri obtulit, & obtulit hoc idem quod Melchisedech obtulerat, id est, panem & vinum, suum scilicet corpus & sanguinem

Psal. 70

Gen. 14

nem? Et mox: Vt ergo in Genesi per Melchisedech sacerdotem benedictio circa Abraham posset ritè celebrari, præcedit antè imago sacrificii, in pane & vino scilicet cõstituta: quam rem perficiens & adimplens Dominus, panem & calicem mixtum vino obtulit: & qui est plenitudo, veritatem præfiguratæ imaginis adimplevit. Arnobius: Hic (inquit, de Christo loquens) qui per mysterium panis & vini sacerdos factus est in æternum secundum ordinem Melchisedech, qui panem & vinum solus obtulit in sacerdotibus, dum Abrahã victor reverteretur de prælio. Damascenus: Pane & vino suscepit Melchisedech Abraham ex cæde alienigenarum, qui erat sacerdos Dei altissimi. illa mensa hanc mysticam præfiguravit mensam, velut & sacerdos ille Christi veri sacerdotis præfiguratam præ se ferebat imaginem.

Tu es, inquit, sacerdos secundum ordinem Melchisedech. Similia multa testimonia inveniuntur apud Hieronymum ad Euagrium, Augustinum de doctrina Christiana libro quarto, cap. vigesimo primo, Ambrosium de Sacramentis libro 4. Chrysostrum, Theophylactum.

Secundum hæc sacra Scripturæ & sanctorum patrum testimonia, Catholica Ecclesia, duo Christi sacrificia agnoscit, eadem secundum substantiam, sed secundum rationem

&

& ritum offerendi multum diuersa : Vnum in cruce cruentum : Alterum , quo in cœna sub panis & vini specie corpus & sanguinẽ suum ipse sacerdos iuxta ordinem Melchisedech Patri obtulit,perpetuum condens nouæ legis sacrificium, quod apostolis suis ac successoribus ipsorum, vt ad finem vsque seculi in memoriam ipsius facerent, commendauit. Horum vt modus offerendi diuersus, sic & vsus discretus est, cruento suo sacrificio Christus totius mundi reconciliationem & propiciationem pro peccatis, & plenam omnium redemptionem impetrauit. Alterum verò sacrificium, ad recordationem cruenti sacrificii institutum & Ecclesiæ commendatum est, quo Christum impassibili & incruento modo sistimus Patri, nõ vt remissionem peccatorum & redemptionem de nouo mereamur, sed vt in cruce meritam fide & deuotione nobis applicemus, Christi iussionem sequentes, qua iussit vt hoc in memoriam sui faceremus : id est, vt per memoriam & meritum passionis suæ, Patrem pro reconciliatione nostri & peccatorum remissione, & animarum nostrarum salute, pro'que corporum ac rerum nostrarum incolumitate, deprecaremur.

Haftenus ostensum est, quibus rationibus & testimoniis sacrificium altaris subnixum subsistat : nunc de ritu eius pauca subii-

ciantur.

In celebratione sacrificii altaris, nunc laudes Dei, nunc fideles populi preces, nunc gratiarum actiones, nunc scripturarum lectiones subinde admiscuntur. Unde & laudis, & gratiarum actionis, & precum sacrificium recte nuncupatur: quo ritu Catholica Ecclesia Christi exemplum refert, qui in coenae sacrificio pro incolumitate Ecclesiae, quam in terris relinquiturus erat, multas preces ad patrem fudit, & tandem hymnis & gratiarum actione coenam mysticam consummavit. Sed & hanc Pauli sermone admonitionem, qua in primis fieri voluit obsecrationes, orationes, postulationes, gratiarum actiones, pro omnibus hominibus, pro regibus & omnibus qui in sublimitate constituti sunt, ut quietam & tranquillam vitam agamus in omni pietate & castitate: Ecclesia in celebratione sacrificii altaris, iuxta Augustini sententiam, plene & examussatim observat: tum obsecrationes facit, antequam illud, quod est in domini mensa, incipiat benedici. Orationes vero, cum benedicitur & sanctificatur: postulationes autem, ceu interpellationes, cum populus benedicitur, & misericordissimae potestati commendatur. Quibus peractis, & participato Sacramento, gratiarum actio cuncta concludit. Vide Augustinum epistola 59. ad Paulinum, ubi ritum celebrandi

1. Tim. 17.

1. Tim. 2.

di sacrificii altaris, qualem hodie obseruat Ecclesia, perspicuè agnosces.

Sed & apud alios omnium ætatum viros Catholicos hunc ritum receptum & confirmatum videre licet, qui admixtas in celebratione huius sacrificii preces, & gratiarum actiones, & ipsam hostiam solenni prece consecrari solitam, magno consensu meminerunt, de qua re Chrysostomus in Matthæum homilia 83. de Sacerdotio libro tertio. Basilius Magnus de Spiritu sancto cap. 27. Theophylactus in ca. 14. Marci. Gregorius epist. 63. ad Iohannem Episcopum Syracusanum. Ambrosius de Sacramentis libro 4. cap. 5. qui & hunc canonem, quo nunc vtitur Ecclesia, penè secundum singula eius verba, passim in libris à se editis recenset.

De memoria Sanctorum in altaris sacrificio fieri consueta, & de eorum intercessione inibi expedita, & obiter de Sanctorum inuocatione.

Cùm itaque in hoc altaris sacrificio immensi istius beneficii memoriam recolimus, quo Christus semetipsam pro totius corporis sui mystici, id est, pro omnium credentium incolumitate & salute hostiam fecit, ibique secundum Domini exemplam & Apostoli commonitionem, pro totius Ecclesiæ inco-

lumitate preces ad Deum fundendæ, & pro omnibus eius beneficiis gratiæ agenda sint: Ecclesia intra sese omnia sua membra colligens, eorum etiam memoriam facit, qui hac mortalitate exuti, apud Dominum viuunt, & in primis grata veneratione Deo dilectos sanctos complectens, pro his gratias Deo agit, qui eos cum natura imbecilles essent, gratiæ suæ munere ita roborauit, vt vitia carnis superarent, & contra peccatum, diabolum & mortem non suæ, sed Dei virtute fortes, viriliter dimicando, coronam iustitiæ à iusto iudice impetrarent. De huius gratiarum actionis profanctis antiquitate & consuetudine, per totam Ecclesiam diuulgata, vide apud Dionysium Areopagitam, Cyprianum lib. 3. episto. 6. lib. 4. episto. 5. Augst. de ciuitate Dei lib. 8. cap. 27. lib. 22. cap. 10. contra Faustum Manich. lib. 20. capite 21.

Nec solùm veneramur sanctos, & pro his gratias agimus, sed eorum precibus & meritis in omnibus diuinæ protectionis auxilio muniri postulamus, rectè sentientes, eos velut eiusdem communionis ciues, & corporis eiusdem membra, etiamnum vno spiritu & vinculo charitatis nobiscum colligatos, salutem nostram appetere, & malis nostris indolere: ideoque pro necessitatibus nostris apud communem Deum Patrem, per Iesum Christum communem

munem omnium mediatorem, interpellare. Quod vt faciant, ipsum ius communionis qua nobis iuncti sunt, simul & præceptum eos adducit. Orate, inquit Iacobus, pro inuicem vt saluemini: & charitas qua erga nos afficiuntur, suadet & monet, & ea qua apud Deum nunc pro se securi, & ab infirmitatibus & defectibus immunes viuunt, facultas non prohibet: quod que eos in alia vita facere a pertis scripturæ testimoniis cognouimus 2. Macha. 15. vbi Onias conspicitur manus protendens, & orans pro populo: & alius vir, ætate & gloria mirabilis, de quo dicitur: Hic est fratrum amator & populi Israel: Hic est qui multum orat pro populo & vniversa sancta ciuitate Hierusalem, Ieremias propheta. & Zachariæ primo, Angelus pro ciuitatibus Iuda interpellat: Domine exercituum, vsquequo non miseraberis Hierusalem, & urbium Iuda quibus iratus es?

Hac fide, sicut eorum qui nobiscum in carne viuunt, ita & sanctorum apud Deum uiuentium preces pro nobis postulamus: & vsq; pro nobis orent, eos nominatim appellamus, nec dubitamus quin ei qui potest omnia, facile sit efficere, siue per Angelorum ministeria, siue alia sibi placita ratione & via, vt nostras petitiones sancti resciscant, qui vtique hoc præstat, vt Angeli, peccatoris conuersionem

in cœlo cognoscentes, gaudio exultent.

Merita verò Sanctorum non talia esse asserimus, qualia in Christo inuenimus, qui semetipsum pro nobis impendens, & sanguinem suum pro nobis fundens, plenam cum Deo reconciliationem mundo promeruit.

Sancti verò merita sua, quibus & ipsi saluati sunt, & nobis suffragantur, ex eodem omnis salutis & totius meriti fonte, Christi videlicet passione, hauserunt. Non enim, si iustitiæ rigorem spectemus, cuiquam Sanctorum operationes suæ, quantumuis fructuosæ, ad propriam salutem suffecissent, iuxta illud: Non iustificabitur, in conspectu tuo omnis viuens. Et illud

1. 142. Christi: Si feceritis omnia quæ præcepta sunt vobis, dicitur: quia serui inutiles sumus. Et illud

2. 17. Pauli: Non sunt condignæ passionis huius temporis, ad futuram gloriam quæ reuelabitur in vobis. Ex Dei autem misericordia & liberalitate & Christi gratia, non solum ipsis ad salutem Sanctorum merita conducunt: sed etiam nobis ad protectionem & gratiæ diuinæ impetrationem prosunt. Deo in eis misericorditer complente, quod veraciter promisit, cum ait: Ego sum Deus tuus fortis, zelotes, visitans iniquitates filiorum in tertiam & quartam generationem, eorum qui oderunt me, & faciens misericordiam in millia, iis qui diligunt me, & custodiunt præcepta mea. Sic de-

3. 8. sancti

4. 20

5. 10

6. 10

7. 10

8. 10

9. 10

sancti

functi Abrahami merita, filio Isaac profecerunt: & Iacob in religione nepotes suos erudiens, nomen suum & patrum suorum super ipsos inuocari edocuit, Genes. 48. quod & Moyses plena fiducia fecit: Quiescat, inquit, ira tua, & esto placabilis super nequitia populi tui: recordare Abraham, Isaac & Israel seruorum tuorum, Exodi, 32. Sic propter gratiam, qua apud Deum valuit David vir secundum cor Dei, tota eius posteritas indulgentiam Dei in commodum suum persæpe sensit, 3. Regum 12. 4. Reg. 19. Esaiæ 37. Ezech. 14.

De memoria defunctorum in Christo.

Dominus noster Iesus Christus, secundum voluntatem Patris hostiam redimendis hominibus salutarem seipsum in cruce affigens, utique omnes eos, qui hanc victimam suam saluandis hominibus iam inde ab origine mundi destinatam, fide & voto præuenissent, vel in sequentibus temporibus fide eam amplexuri essent, intra seipsum velut membra sua collegerat, volens passionis suæ fructum ad omnes pariter qui corporis eius membra vnquam effecti essent, peruenire: vnde Ecclesia communis huius sacrificii memoriam recollens, omnia sua membra pariter aduocare, ne quenquam eorum excludere debet, qui se-

cundum Domini liberalem voluntatem, vtilitatis huius sacrificii capax existit. Ideoque, quemadmodum prius Sanctorum, ita postea etiam reliquorum Christianorum memoriam circa sacrificium altaris inducit, quos in vera Christi fide decessisse pie credit, de quibus tamen satis certum esse nequit, vtrum satis emundati & purgati hinc emigrauerint. Aliam tamen Sanctorum, & aliam aliorum in somno pacis quiescentium, memoriam seruat. Illorum quidem, non vt oremus pro eis, sed magis, vt orent ipsi pro nobis, vt vestigiis eorum inhæreamus: Horum vero, vt communi Domino pro eis supplicemus, quatenus Deus omnibus in Christo quiescentibus, locum refrigerii, lucis & pacis indulgere dignetur, per Christum Dominum nostrum.

August.
in Ioan.
tracta. 84

Eos vero, qui nos in signo fidei præcesserunt, vt à commercio orationum nostrarum non secludamus, ipsa cõmunionis quam cum omnibus sanctis confitemur, ratio disertè exposcit: quippe qui etiam corporibus soluti, spiritualibus tamen nexibus nobiscum cohærent & vno spiritu velut eiusdem corporis membra nobis adglutinantur, & vinculo charitatis connexi adhærent nobis, nec mors eos corporalis ex mystici corporis Christi compage præscindere aut separare potest.

Cum itaque talem orandi formam nobis
Domi-

Dominus insinuauerit, vt nemo pro sua tantum, sed velut magnæ communionis ciuis, pro omnium vtilitate rogare debeat, & per Apostolum præcipiat nos pro inuicem orare vt saluemur: magnæ in consortes suos crudelitatis, & contra Dominum detestandæ temeritatis fuerit, si quis à commercio orationum nostrarum in Christo defunctos excluderet: quod eum facere nusquam scriptura præcipit, & communionis spiritualis, quam cum Sanctis omnibus profiteamur, ratio disertè vetat.

Hanc autem consuetudinem per totam Christi Ecclesiam diuulgatam, qua circa altaris sacrificium memoria defunctorum adhibetur, ex Apostolica traditione promanasse, magnis & fide dignis testimoniis abundè doceri potest. Dionysius Areopagita lib. Ecclesiasticæ hierarchiæ cap. 7. de prece super defunctis faciendâ, ex diuinis ducibus, hoc est, Apostolis traditio peruenit ad nos: vbi & totam harum precum ordinem & rationem luculenter explicat. Precatur, inquit, oratio illa diuinam clementiam, vt cuncta dimittat per humanam infirmitatem admissa peccata defuncto, eum que in luce statuat & regione viuorum.

Chrysostomus ad populum Antiochenum Homi. 69. Non temerè, inquit, ab apostolis hæc sancita fuerunt, vt in tremendis mysteriis defunctorum agatur commemoratio.

Cryso.
ad pop.
hom. 69.
in primo
Cor. ho.
m. 41.

Sciunt enim illis inde multum contingere lacrum: cum enim constiterit populus extensis manibus, & tremendum proponatur sacrificium, quomodo Deum non exorabimus pro his deprecantes?

Infermo.
de iis qui
in fide
hinc mi-
grauerūt.

Damasceus: Apostoli, inquit, discipuli saluatoris, qui totius mundi circulum cepere prædicando verbum vitæ, quod suis oculis viderant, in tremendis vitalibus que sacramentis, memoriam eorum qui fideliter obdormierunt, habendam edixerunt: quod adhuc firmiter, atque ad eum sine contradictione, obseruat Apostolica & catholica Ecclesia Christi & Dei, à finibus vsque ad fines terræ, ab eo tempore vsque in præsens & in finem mundi vsque.

In Enchiridion ca.
10. in que
Bion. 2. ad
Tulit.

Augustinus: Neque negandum est, defunctorum animas pietate suorum viuentium releuari, cum pro illis sacrificium mediatoris offertur, vel eleemosynæ in ecclesia fiunt: sed hæc eis profunt, qui, cum viuerent, vt hæc eis prodesse possent, meruerunt, &c. Similia vide apud Epiphanium lib. 3. contra hæreses. Tertul. ad uxorem de corona militis. Ambrosium in orat. pro Imperatore Theodosio de excessu fratris. Item libro 2. epistolarum ad Faustum. Cyprianam lib. 1. epist. 9. Bernhardum in Cant. 1. sermo. 66.

Post hanc defunctorum memoriam, vbi iam iterum ecclesia communem viuentium salutem

lutem clementi Domino commendauit, reliquæ preces ad dignam sumendæ sacrosanctæ Eucharistiæ præparationem referuntur: quæ pars Missæ peculiaris est præsentibus, & sacrosanctam eucharistiam sacramentaliter aut saltem spiritualiter sumentibus: nec in commune admodum seruit, cum nemo sicut pro alio baptizari, ita nec sacramentum sumere vtiliter possit. Participato tandem sacramento, & cæteris ritè peractis, gratiarum actio cuncta (vt ait Augustinus) concludit.

De communionem cum sacrificio iungenda.

Atque hîc expedierit, cum verissimum illud & singulare sacrificium offertur, veterem ecclesiæ morem reuocare, quo non solum sacrificans ipse, sed & diaconi & reliqui ecclesiæ ministri, qui diebus solennioribus velut testes tanti sacrificii & necessariorum ministeriorum coadiutores adhibentur, vt perceptio nis corporis & sanguinis domini nostri Iesu Christi participes se præberent, seria canonum sanctione iubebantur: sed & fideles omnes pro recolenda mortis Domini & nostræ redemptionis memoria, ad hoc mediatoris nostri sacrificium confluentes, sedulis exhortationibus monendi & excitandi sunt, vt prius explorati, confessi & absoluti, sacrosanctæ com-

Aug. d
spiritu
litera
cap. 2.

De co
secre.
dist. 2.
peracta
ca. 1. el.

munionis gratiam sumant , & diuinissimæ eucharistiæ participationem vnà cum sacerdote sedulo & deuotè frequentent.

De cæremoniis & vsu sacramentorum.

Cæremoniæ veteres, quæ sacramento baptismatis adhibentur , retineantur omnes, Exorcismus videlicet, abrenunciatio, professio fidei , Chrisma & alia : pertinent enim ad efficaciam huius sacramenti adumbrandam & significandam.

Item in cæremoniis veteribus, quæ ab ecclesia catholica adhibentur Missæ, nihil mutandum videtur: sunt enim omnes ad id, quod in Missa agitur, cum primis aptæ.

Et quod ad vsum huius sacri attinet, debent in singulis ciuitatibus & in singulis ecclesiis (etiam si in vna ciuitate aut loco plures sint) quæ proprios sacerdotes & populi illuc conuenientis frequentiam habent, singulis diebus duæ ad minimum Missæ celebrari. altera matutina, cui interesse possint homines qui labore manuum rem quærunt , vt conuenientes vel communicent de eucharistia , vel se Deo piè commendent. Altera verò celebrior, quæ canetur circa horam octauam diei ante-meridianam, cui eodem modo adsint, qui vel communicare de eucharistia, vel se Deo commendare velint . In pagis autem singulis quibusque

busque dominicis & festis diebus, singulæ Missæ ad minimum celebrentur.

Atque vt populus ad vsum Missarum reuocetur commodè, Concionatores iuxta sententiam de hoc sacro superius explicatam, populum hortari debent, vt eidem libenter interit, cui etiam præscribendæ sunt certæ meditationes, eæque ad singulas Missæ partes aptæ: & ante præfationem presbyter aut diaconus, si huius copia sit, ostendat veram Missæ vsum, eumque populo ex præscripto, de quo etiam conueniat, commendet pro ratione de sacro hoc superius explicata.

Canon item, in quo nihil mutetur, habeat etiam suam succinctam & dilucidam interpretationem, vt inde presbyteri & functionem officii sui eo melius intelligere, & quod intelligunt, populo explicare possint.

Cæremoniæ reliquæ Sacramentorum, iuxta præscriptum Agendarum veterum, adhibeantur: in quas tamen si quid irrepit, quod causam dare possit superstitioni, tollatur. Altaria, vestes sacerdotum, vasa Ecclesiæ, vexilla: item cruces, candelæ, imagines, retineantur in Ecclesia. Sed ita tamen, vt sint monumenta: nec cultus latriæ in hoc genus transferatur: nec ad imagines & statuas superstitione concursus fiat.

Horæ item Canonicae, & illa pia psal-

modia, quam nobis Apostolus ipse commendauit, ex Ecclesiis minimè tollantur: & ubi sublatae sunt, restituantur, maximè verò de tempore & Dominica & aliis vetustis & solenni-
 or.14. ribus festis.

Quæ autem de Sanctis adiecta sunt, ad ea quæ in veteri de Sanctis communi posita sunt, reuocanda: & sicubi modum excedunt, corrigenda videntur.

Vigiliae item & exequiæ mortuorum de more veteris Ecclesiæ celebrentur: esset enim immane, in Ecclesia nullam illorum memori-
 am retinere, quasi animæ ipsorum vnâ cum corporibus interierint.

Festi item dies ab Ecclesia recepti, retineantur, si non omnes, tamen præcipui.

Dominicæ dies.

Natalis Domini.

Circuncisio Domini.

Epiphania.

Palmarum.

Pascha cum duobus diebus sequentibus.

Ascensio Domini.

Pentecoste cum duobus diebus sequentibus,

Corporis Christi.

Festi item dies beatæ Mariæ virginis, & sanctorum Apostolorum.

Sancti Ioannis Baptistæ.

Mariæ Magdalenæ.

Stephani!

Laurentii.

Martini.

Michaelis.

Omniū Sanctorū , & apud singulas Ecclesias eorū sanctorū , qui ibidem singulares patroni habentur, vt in eisdem Sanctorū festis Deū in sanctis honoremus , nos que ad imitationem ipsorum excitemur, & consideremus orationibus ipsorum adiuuari & meritis associari.

Dies item Rogationum ante Ascensionem Domini, & Letania in die sancti Marci, & per annum aliæ consuetæ processiones pro veteri more obseruentur. Similiter in hebdomada sancta & circa reliqua Ecclesiæ festa debite solennitates adhibeantur, & in vigilia Paschæ & Pentecostes aqua Baptismalis per omnes Ecclesias parochiales solenni benedictione præparetur.

Ac cū abstinentia carniū, quæ non abominationis, sed temperantiæ causa suscipitur, per se bona & ad carnem castigandam apta sit, ac etiam publica vtilitas postulet, vt ceteris temporibus à carnibus abstineamus, cū aliàs pecora ad assiduum carniū esum sufficere vix possint, mos & institutum veteris Ecclesiæ diebus ieiuniorum, feria sexta & sabbato à carnibus abstinendo, retineatur. Hanc e-

nim abstinentiam Ecclesia ex nulla superstitione suscepit, quæ à cibis quibusdam certis temporibus abstinet, non ob vllam ciborum immunditiam (sciens omnia munda esse mundis, & nihil inquinare hominem quod per os ingreditur) sed ad edomandam carnem, vt anima à prauis cupiditatibus & à malis motibus melius humilietur: eam que abstinentiam præcipuè diebus feriæ sextæ & sabbati indixit, vt homines ad cultum Deo debitum persolvendum, ad auditionem verbi Dei, & ad sacrosanctæ Eucharistiæ perceptionem (quæ olim frequentior diebus dominicis seruabatur) biduana abstinentia præparati, magis idonei & digniores accederent: & vt hac voluntaria castigatione quasi cum Christo (cuius passionis memoria his diebus potissimum à fidelibus recolitur) carnem suam crucifigerent. Consuetæ etiam Ecclesiæ ieiunia obseruentur, sed ita tamen, vt non astringantur quos necessitas excusat: quales sunt qui grauioribus laboribus exhauriantur, & peregrinantes, item gravidæ mulieres, lactentes pueri, senes, ægroti.

Nec improbetur benedictio earum rerum, quæ exorcismis & orationibus ad vsum hominum præparantur, dummodò operationes quæ inde nascuntur, non rebus ipsis, sed diuinæ virtuti tribuantur: & caveatur, ne eadem ad vllum, incantationis aut superstitionis genus transferantur.

Et

Et quanquam cum Apostolo sentien-
dam, eum qui cœlebs est, curare quæ sunt Do-
mini, & c. eo que magis optandum, multos in-
ueniri clericos, qui cum cœlibes sint, verè e-
tiam contineant: tamen quum multi, qui mini-
sterii ecclesiastici functiones tenent, iam mul-
tis in locis duxerint vxores, quas à se dimitte-
re nolint: super ea re generalis Concilii senten-
tia expectetur, cum alioqui mutatio in ea re,
vt nunc sunt tempora, sine graui rerum per-
turbatione nunc fieri non possit.

Illud tamen negandum non est, etsi con-
iugium per se honorabile est, iuxta scriptu-
ram: eum tamen qui non ducit vxorem, & ve-
rè cõtinet, melius facere, secundum scripturã.

Eadem est ratio vsus Eucharistiæ sub
vtraque specie, cui multi etiam assueuerunt,
& ab eo auelli sine graui rerum motu hoc tem-
pore non possunt: & quia Concilium Oecume-
nicum, cui omnes Imperii Status se submise-
runt, proculdubio piam & sollicitam curam a-
dhibebit, vt in hoc casu cõscientiis multorum
& publicæ tranquillitati optimè cõsulatur, qui
vsus vtriusque speciei antehac receperunt,
eum que relinquere nolunt, super ea quoque
re deliberationem & sententiam Oecumenici
Concilii expectent.

Hi tamen qui vtriusque speciei vsum
amplectuntur, illam inueteratam sub vna spe-

cie cōmunicādi cōsuetudinem reprahēdere nō debēt: nec alteri alteros perturbēt donec super ea re Concilium Oecumenicum decreuerit.

Et quanquam Sacramentum Eucharistæ sub vtraque specie institutum est, non tamen sentiendum est Christum in carne diuidi, contrā quā Scriptura diuinitus inspirata tradit, sed sub singulis speciebus integrū cōtineri.

Ac quoniam in Sacramento Eucharistiæ est verum Christi corpus, & verus Christi sanguis, in hoc Sacramento Christum meritō adorari debere.

Item Sacramentum Eucharistiæ semel verbo Christi consecratum, etiam si asseruetur diutius, tamen Sacramentum & corpus & sanguinem Christi remanere donec sumatur.

Quæ verò ad disciplinam Cleri & populi pertinent, videntur cū primis necessaria esse ad tollenda ex Ecclesiis scandala, quæ dant magnam causam horum temporum perturbationi, id quod res ipsa loquitur. Itaque si quam Ecclesiis vtilem reformationem Cæsarea Maiestas procurauerit, tantum abest vt quisquam sanctæ religionis nostræ & publicæ tranquillitatis studiosus, repudiare eam velit, vt omnes etiam pro ea citius promouenda & procuranda, Cæsaream Maiestatem obnixè & humillimè precari debeant.

I N T E R I M F I N I S.

V B.

VERA CHRISTIANAE
PACIFICATIONIS, ET
ECCLESIAE REFOR-
mandæ ratio.

P E C I O S V M quidem nomen est Hila. de
Conci.
Pacis (inquit Hilarius) & pulchra opinio
vnitatis. Sed quis ambigat, eam solam
vnitam Ecclesiæ pacem esse quæ Christi
est? Digna profecto sententia, quæ no-

bis in mentem veniat, quoties de constituenda inter
Christianos pace concordiaque agitur: ac præsertim
vbi quæritur in doctrina consensus. Nam quia à dis-
fidiis pii & moderati homines abhorrent, contentio-
nes verò & certamina detestantur: fieri vix potest,
quin plausibilis sit primo auditu, quæcunque de illis
sedandis habetur oratio. Et quis, nisi humanitatis
expers, si pacificandæ Ecclesiæ vera & seria fiat men-
tio, non libenter aurem animùmque accommodet
Nemo enim est, vel modico duntaxat pietatis sensu
præditus, quem non excruciet, ac mœrore conficiat
fœda hæc, horrendaque corporis Christi laceratio. At
verò eò astuti homines hoc se prætextu non raro
insinuant, dum adulterare volunt sinceram Christi
doctrinam: quis neget prudenter circumspectum
esse, qualis pax nobis afferatur? Nam sicuti vbique
nobis pacem imprimis commendat Christus, ita Euan-
gelii sui veritatem vnicum esse illius vinculum do-
cet. Proinde, non est cur nobis fucum faciant Con-
cordiæ nomine, qui à sincera Evangelii professione

abducere nos tentant. Quid ergo? Optanda quidem est pax, summóque studio. quærenda. Sed potius quam redimatur vlla pietatis iactura, cœlum terræ: si ita opus est, misceatur.

Neque verò hîc mihi vel cum Turcis, ac Iudæis disputatio est, qui nomen Christi cuperent penitus extinctum: vel cum crassioribus papistis, qui apertam veræ doctrinæ abnegationem à nobis flagitant: sed cum fucatæ nescio cuius pacificationis architectis, qui nobis ita dimidium relinquunt Christum, ut nullam interea doctrinæ ipsius partem vel non obscurant, vel non aliqua mendacii labe aspergant. Atque hoc deformandæ pietatis artificium reformationis titulo, si Deo placet, venditant. Itá ne vt cum nos furtim abducant à pacis authore, fucum nobis faciant, pacem frustra pollicendo?

Quanquam simulando nunquam tantùm proficient, quin pateant ipsorum consilia. Sperant proculdubio, si Ecclesiæ quæ puriorem Christi doctrinam amplexæ sunt, seniel declinauerint, passæque fuerint aliqua ex parte se corrumpi, facile, quod reliquum erit boni, mox perdituras. Nec sanè opinione falluntur. Hæc enim & iustissima & ordinaria est Dei vltio: vt qui sacrosanctam suam veritatem scientes ac volentes sinunt mendaciis inquinari, tanti boni possessione in totum exuantur. Neque enim res est adeo vulgaris, vt vel minima eius diminutione, quod preciosissimum ducitur inter homines, redimi debeat. Equidem scio impios & profanos homines, non ex Dei iudicio æstimare, quid futurum sit. Sed causam nescientes de euentu rectè iudicant.

Atqui

Atqui mirum est, quosdam esse tam leues, ne dicam mente alienatos, qui fidem talium hominum dictis habeant. Neque verò me latet quid cogitent: si paululum nunc cesserint, maiores deinde progressus, oblata occasione, se facturos. Sed vndè subito illa, quam sibi promittunt, occasio emerget? Video nunc eos à via recedere. Proinde nihil minus sperandum, quàm vt errando ad scopum perueniant. Quin potius timendum est, ne Deus dimidium hoc, quod retinent, auferendo, tam perfidæ vltor defectionis appareat. Verùm qualemcunque sibi spem fingant: nimium tamen, ac plus nimio sibi permittunt, cum de æterna & immutabili Dei veritate paciscuntur, quouisque valere debeat. Modò quod præcipuum est maneat saluum, inquiunt, aliorum tolerabilis erit iactura. Hoc verò perinde dicunt, ac si Christus eorum arbitrio se diuidendum tradidisset. Est aliquid, fateor, cum integra pietatis instauratio obtineri primo statim die nequit, præcipua saltem capita consequi: modò quod adhuc deest, persequi non desinamus. Verùm vbi integram Euangelii sui doctrinam nobis fruendam dedit filius Dei, eam ex compacto lacerare, vt partem aliquam nobis seruemus, quàm indignum sacrilegium est?

Sed hoc est, scilicet: cum subeunda est vitæ dimicatio, pauci quid sit Christi causam defendere, nouerunt. Quinetiam eò vsque progreditur istorum impudentia, vt sibi in animo esse negent, temere Deum tentare. Quasi verò in discrimen se proiciant non necessarium, qui extrema quæque experiri malunt, quàm à vitæ doctrina vel minimum vnguem defic-

Etant! Vbi ergo sunt magnificæ illæ voces, quas paulò ante gladiis accincti edebāt? Quis fit, vt illis temeritas esse incipiat tuendæ veritatis constantia, simulac moriendū esse vident, potius quàm ab ea recedatur? Nos verò, Paulinæ exhortationis memores, Christo eiusque Euangelio gloriam dare pergamus, siue per vitam siue per mortem. Quidquid autem accidat, constitutum hoc cum animis nostris habeamus, nullas auri- bus conditiones pacis admittere, quæ puræ Deiveritati hominum figmenta permisceant. Maneat, inquam, illud fixum, audiendam ab omnibus esse solam pasto- ris vocem: alienorum cauendam esse, ac respuendam.

Hinc colligere promptum est, quænam sit in pacandis dissidiis incunda ratio. Nisi enim nos terre- rent hominum offensæ, & quasi oculos perstringe- rent: imo nisi quidã, dum nimium cauti esse volunt, cæcutirent in clarissima luce: facilè, quæ necessaria sint ad conseruandum Ecclesiæ statum doctrinæ capi- ta, inter nos conueniret. Sed quia rectum iudicium, nisi ex re ipsa, fieri nequit: operæ precium mihi videor facturum, si ea ipsa, in quibus nihil remitti potest, bre- uiter recenseam. Scio multis tritam esse hanc vo- cem: de ceteris non esse pertinacius litigandum, mo- dò salua maneat gratuitæ iustificationis doctrina. Qui sic loquuntur, neque totum, neque nihil dicunt. Fa- teor equidem, nunquam nobis constare solidam salu- tis nostræ notitiam, quin totam ferè summã Christia- næ doctrinæ secum trahat. Sed primò, in Christia- næ doctrinæ summa, Dei cultum (in quo eius honor vertitur) non modò posthaberi salutis hominum, sed silentio præteriri, perquam iniquum erat: vt postea i-
terum

terum attingam. Deinde multum interest, verbó ne vno duntaxat proferas, fide nos iustificari, an rem totam disertè explicatam proponas. Quòd si in rebus quoque minutis sedulo obuiare omnes solent controuerſiis, quæ oriri ex verborum obscuritate possent: cur non in re maximi momenti eadem saltem, si non maior, adhibebitur cautio?

Proinde quòd probent isti homines, sibi curæ esse, vt hanc doctrinæ partem de gratuita iustificatione saluam retineant: primò statuendum est, quid per se valeat homo. Nam hoc ordine primùm est, cum inter hominis naturam & Dei gratiam discernimus, videre quidnam illa proprium habeat. Hic Mediatores nescio qui exoriuntur, qui vt flexiloquis ambagibus aduersarios placantes interimant pias animas, arbitrii libertatem homini relinquunt, licet infirmam ac læsam. Scilicet de alieno sunt liberales, cum ad hominem transcribunt, quod proprium erat Dei gratiæ. Patendum est sanè, homini restare voluntatem, etiam dum captiuus tenetur sub peccati & Sathani tyrannide. Sed cui se putant satisfacturos, cum superbum libertatis nomen infirmæ potentiæ epitheto defunctoriè temperant? Cum verò modum adipiscendæ iustificationis describunt, Deum non agere cum homine docent, quasi cum trunco: Non enim trahere, nisi volentem. Quis negat? Sed hoc quaritur, vnde ista humanæ voluntati docilitas, vt se Deo obsequentem præbeat: cum natura prorsus cõtumax sit & immorigera. An non hoc est in limine impingere? cum hinc extenuât hominis miseriam, hinc diuinæ gratiæ auxilium obscurant? Aut ergo vera

iustificationis ratio nobis minimè constabit, aut hinc faciendum erit exordium: cæcam esse hominis mentem, donec à Dei spiritu illuminetur: voluntatem malo esse addictam, totàmque ad malum ferri ac rapi donec ab eodem corrigatur: nec aliunde nasci voluntariam gratiæ receptionem, nisi quòd Deus cor ex lapideo carneum formans, ad se nos reflectit, qui prius eramus auersi.

Cùm autem ad ipsam verbi definitionem venit: hinc verò cauendum est, ne operum respectus admisceatur gratiæ recõciliationi, quæ tota in remissione peccatorum posita est. Etsi enim nunquam reconciliamur Deo, quin simul donemur inhærente iustitia: distingui tamen debet, quæ separari nequeunt. Atque hoc secundum est in hac quæstione membrum: definitam habere rationem, qua nos Deus iustificat. Dicimus itaque, nos fide iustificari, quia nobis imputatur Christi iustitia. Si quis ex aduerso obiciat, non aliter nos fieri participes Christi iustitiæ, quàm dum eius Spiritu in obedientiam legis renouamur: hoc quidem fatendum est: sed in regeneratione, qualiscunque sit, negamus constituendam esse iustitiam. Neque id facimus vel litigandi studio, vel quia nihil, quod minus nobis placeat, velimus prætermisum. Urget nos causa maximè necessaria. Agitur enim conscientia tranquillitas: sine qua nos omnes miserimos esse oportet, imò iam ferè perditos. Queritur, inquam, ubi nam tutò acquiescant conscientia, cum de salute nostra agitur: si inquietudine agitantur, vel hæsitant. Paulus exinanitam esse fidem docet. Id autem necessariò accidere pronunciat, quandiu in
le-

legem respiciunt. Quid igitur? Ut nobis salus constet, simul necesse est certam constare iustitiæ fiduciam. Huius quantulacunque pars in operibus fuerit reposita, tanquam parum solido fundamento suffulta, nutabit. Restat igitur, ut in solam peccatorum veniam recumbat. Plana res est, non aliter nos posse in Dei iudicium intrepidus venire, quam si certò persuasi simus, eum nobis esse Patrem. Quod fieri nequit, quin iusti coram eo censeamur. Adeoque præclusus est nobis omnis ad ipsum aditus, nisi paterna eius benevolentia freti, ut Patrem non dubitanter inuocemus. Quòd si nulla est nec salus, nec Dei inuocatio, sine tranquilla certaque conscientia: rursus autem nusquam acquiescere conscientia potest, nisi in certa iustitia: quis dubitet totam hominis iustitiam, cui inniti debet, gratuita peccatorum remissione contineri? Fucum itaque faciunt Mediatores, qui iustitiam inhærentem concurrere fingunt cum Christi merito, cum de iustificando homine disputatio est instituta. Eiusmodi concursus horribilem conflictum pariat necesse est, donec operum profus oblitus, abiectaque eorum mentione, non iustitiæ modò partem, sed totam ipsam in solidum à Christo mutuamur.

Negant Deum terreni iudicis more agere nobiscum, ut absoluat tantùm, non etiam vera iustitia donet. Fateor. Sed cum duplex simul gratia nobis à Christo conferatur, ad quid utraque valeat, sedulo considerandum est. Nunc quæritur, vnde fiat, ut Deo simus accepti. Si opera cum gratuita iustitiæ imputatione misceantur: altera mox emerget quæstio, quouſque in conciliando Dei fauore illa valeant: an hæc

præcipuas obtineat partes, an quasi inferius sit administriculum. In hunc modum si distrahatur salutis fiducia, nihil poterit quàm vacillare. Quid hoc aliud est, quàm subvertere ab imo fundamentum? Itaque merito, Paulus fidei iustitiam in peccatorum remissione simpliciter includit, docens eam à Davide describi, cum beatum hominem pronunciat, cui non imputantur peccata. Et certè beatitudo illa, cuius David meminit, ex iustitià manat. Sequitur ergo, nos eo esse iustos, quia nobis peccata non imputantur. Vndè & hanc salutis scientiam nuncupat in cantico suo Zacharias, vbi de peccatorum remissione sumus edocti. In summa, meminerimus, non hîc simpliciter de multiplici Dei erga nos gratia esse disputationem: sed de causa nostræ cum ipso reconciliationis: quæ nisi vnica statuatur, nulla est. Neque enim Scriptura, partem duntaxat nostræ iustitiæ mutuari à Christo iubet, vt suppleat quod operibus nostris deest: sed palam testatur Apostolus ipsum nobis factum esse iustitiam. Et ubi alibi, nos in ipso iustos esse apud Deum: quia non imputentur nobis amplius peccata,

Commendanda quidem eorum, quæ à Christo percipimus, bonorum tum amplitudo, tum varietas: neque ad vnâ speciem eius officium vîmq; restringi decet. Nec verò, cum homines dicimus gratis iustificari Christi beneficio, tacenda est regenerationis gratia. Quin potius cauendum, ne à nobis separentur, quæ perpetuò Dominus coniungit. Quid ergo? Doceantur homines, fieri non posse, vt iusti censeantur Christi merito, quin renouentur eius Spiritu in sanctam vitam: frustrâque gratuita Dei adoptione-

doptione gloriari omnes, in quibus Spiritus regenerationis non habitat, Denique nullos à Deo recipi in gratiam, qui non iusti quoque verè fiant. Sed distinctione opus est, ne ex duobus donis alterum alteri quid derogat. Ita sibi necessariam esse sentiant regenerationem filii Dei, vt plenam nihilominus sibi iustitiam in Christo constare sciant. Ita se intelligant ad vitæ sanctitatem bonorúmque operum studium creatos & ordinatos, vt in vnum Christi meritum, toto animi sui sensu, recumbant. Ita fruantur, quæ donati sunt, vitæ iustitia, vt ea tamen diffusi, non aliam quàm obedientiæ Christi fiduciam in Dei iudicium afferant.

Atque, vt remoueantur ambages, necesse est ita in summo gradu collocari, quam fide obtinemus iustitiam, & quæ gratis nobis accepta fertur: vt quoties ad Dei tribunal vocantur conscientiæ, ipsa sola emineat. Ita fiet, vt operum iustitia, qualiscunque esse in nobis potest, in ordinem suum coacta, illi minime, veluti ad conflictum, opponatur. Et sanè æquum est, cum hæc ab illa pendeat, ita subordinari, vt totam illi possessionem in hominis salute relinquat. Nec dubium est, quin Paulus, vbi disputat de hominis iustificatione, in hoc vno capite versetur, quomodo Deum sibi propitium esse statuatur. Hic non ad qualitatem nobis infusam nos reuocat, sed præterita operum mentione, quærendam extra nos iustitiam esse docet. Alioqui nunquam stabit illa, quam tantopere vbique vrget, fidei certitudo. Multò minus illa inter fidei & operum iustitiam antithesis, quam affert, decimo ad Romanos capite. Ergo, nisi ludere in

re tam seria lubet, quod nimis periculosum foret, retinenda est verbi proprietates: quæ rei cognitionem secum trahit, Nam si rem nobis concederent, qui hanc doctrinæ partem inuoluunt suis commentis, ego certamen de verbo facile remitterem. Sed qui duas inter se iustitias committunt, quia hoc moluntur, ne gratuita sit in solidum hominis iustitia, nequaquam ferendi sunt.

Obuiandum etiam est eorum calumniæ: dum Iacobum obtendunt, & alios similes locos colligunt in Scripturis, vbi verbum iustificandi aliter capitur, vt suum inde concursum stabiliant, Neque enim intelligit Iacobus, hominem vel minima ex parte sibi apud Deum acquirere iustitiam operum meritis: sed de iustitiæ tantum approbatione tractat. Quis autem negat, factis vnumquenque suis probare qualis sit? Sed longè aliud est, hominibus facere affectus tui fidem, quàm salutem coram Deo promereri. Proinde, ne ex diuersa vocis significatione fucus nobis fiat: semper notanda est relatio, vel ad Deum, vel ad homines. Porro non negamus, iustos nominari Dei filios, aut à vitæ sanctitate, aut à pura conscientia. Sed quia nullum opus, si appendatur in Dei trutinâ, reperietur nisi mancum, & sordibus etiam inquinatum: inde constituimus, hanc iustitiæ appellationem vbi operibus tribuitur, in gratuita venia fundatam esse. Ergo ideo iusti sunt operibus fideles, quia nullo operum merito aut respectu iusti: cum operum iustitia ex fidei iustitia pendeat. Hinc etiam apparet, quid de operum mercede sit sentiendum. Non est certè inanis in Domino piorum labor: cui & varia quotidie præmia in mundo

mundo rependuntur, & summum in cœlis repositum est. Sed longè falluntur, qui putant quidquam mercedis bonis operibus, quasi debitum rependi. Semper enim huc redeundum: sicuti nullam esse iustitiam Deus pronunciat, nisi in perfecta legis obedientia: ita nihil homines promereri, nisi omnia legis mandata in solidum præstent. Quisquis enim vel in vno apice defecerit, cum manet æterna maledictio, si iure cum ipso agatur. Quare, promissiones vniuersas, quæ pactum legis implendæ continent: non dubitat Paulus irritas facere, donec gratuita promissionis beneficio mitigatus fuerit ille rigor. Promissionem gratuitam accipio, non qualiter multi solent: quia cum nos & nostra omnia debeamus Deo, ipse vltro & liberaliter operibus, quæ iure suo exigere à nobis poterat, mercedem promiserit: sed quia mercedem ex voluntaria potius fauoris sui dignatione, quàm ex propria eorum dignitate assignat. Nam illa quanuis liberalis promissio, quæ pacto legis implendæ annexa est, per se nihil nos inuat: quia nemo, qui officio suo satisfaciât, vnquam reperietur. Proinde, nouæ iterum promissionis subsidio opus est: vt sci licet ideo præmium habeant opera, quia cum venia placent. Ita fit, vt non fraudentur spe mercedis fideles, qui illis stimulus esse debet ad bonorum operum studium, neque tamen rursus vel peruersa fiducia inflentur, neque efferantur inani gloria. Hæc vera est mercedis ratio: non vt operum merito aut dignitati ex æquo respondeat, sed vt gratuita eorum acceptio-
ne nitatur.

Ad hæc minimè ferendum, vt fides ipsa, quæ

causa est iustitiæ, falsa interpretatione non obscuretur modò, sed etiam adulteretur. Quod faciunt, qui eam verè stare fingunt absque charitate. Vetus est sophistarum commentum, fidem quæ sit informis, veram nihilominus esse: accessione verò charitatis formari. Porro inde natus est error, quòd fidem esse putant nudam frigidamque notitiam, quæ Deum esse veracem confusè apprehendat. Nos de vocibus non litigamus. Sed cum in hac quæstione vertatur salus hominum, nimis periculosa est ambiguitas, quæ totam doctrinam tenebris inuoluat. Sicuti nos gratis iustificat Deus, Christi obedientiã nobis imputando, ita tanti beneficii non nisi sola fide compotes effici-mur. Sicuti peccata nostra expiavit filius Dei mortis suæ sacrificio, Patrísque ira placata, adoptionis gratiam nobis acquisiuit, nuncque iustitia sua nos donat: ita non nisi fide ipsum induimus, vt simus bonorum eius participes. Nunc si nesciamus quid sit fides, quis nobis ad salutem adipiscendam aditus patebit? Qui autem obliquis suis moderationibus pacem hodie reddimunt à Papistis, fidem veram, quæ Christianos ab infidelibus discernit, fatentur charitate posse esse vacuam. Perinde ergo faciunt, ac si quis vinum in dolo inclusum commendet: epistomium verò abscindat, ne cui liceat inde haurire.

Iam satis patère arbitror, quanto opere referat, vt salva maneat de iustificatione doctrina, habere certam fidei definitionem. Et certè, quænam sit, partim ex iustificationis effectu licet colligere. Iustificat enim, quia facit vt Christum induamus, vt habitet in nobis, vt simus eius membra. Quæ cum Filio Dei
nos

nos vnum facit, an sine eius Spiritu esse potest? Id verò non minus est absurdum, quàm si quis asserat, animam carere vita, quæ ipsa corpus inspirat, quæ motum illi dat & sensum, quæ ipsius denique vita est. Si quis hoc vnum teneat, fide Christum possideri, in illa distinctione fidei formatæ & informis non amplius hæsitabit. Fides, inquam, firma est conscientiæ certitudo, quæ Christum amplectitur, qualis nobis per Euangelium offertur. Atqui nõne vnum est ex præcipuis donis quæ nobis confert, vitæ nouitas? Vndè & in sanctificationem nobis datus esse dicitur. Fides animæ est resurrectio, quemadmodum Christus pronunciat his verbis: *Qui credit in me, etiam si mortuus fuerit, viuet.* Quomodo igitur mortua esset, cum sit viuifica? Fides diuinæ adoptionis est testimonium. Quomodo autem filii Dei, nisi qui Spiritu eius reguntur? Fides nobis aditum ad Deum patefacit. Quomodo id fieret sine bona conscientia?

Ioan. II.

Vt hæc vel non sint, vel taceantur: tamen vt pax in vnitæte fidei nobis constet, prius de fidei nomine inter nos conuenire necesse est. Sed quia iam præfatus sum, mihi in præsentia sufficere, si demonstrarem quàm procul à retinenda iustificatione absint, qui dum hostes veritatis placare student, medium excoGITANT doctrinæ genus, quod neque cœlũ neque terrã attingit: in hoc argumento me contineo. Ergo quantum ad obtinendam coram Deo iustitiam spectat, hæc quinque de fide necessariò tenenda esse dico. Primùm indubiam esse persuasionem, qua verbum à prophetis & Apostolis allatum, tanquam veritatem à Deo profectam, suscipimus. Deinde hanc in verbo Dei pro-

priè intueri gratuitas promissiones, Christumque præfertim earum pignus & fundamentum, vt in paterno Dei fauore acquiescentes, salutis æternæ fiduciam concipere audeamus. Tertio, non esse hanc nudam noticiam, quæ in mente volitet, sed viuum quoque affectum, secum trahere, qui cordi insideat. Quarto, non ex humanæ mentis perspicacia eandem hanc nasci, vel ex proprio cordis motu, sed esse singulare Spiritus sancti opus, cuius est, tum mentes illuminare, tum obsignare corda. Postremo, non omnes promiscue hanc Spiritus efficaciam sentire, sed qui ad vitam sunt ordinati. Quod ordine primum posuimus, quia in confesso est apud omnes, probatione nulla indiget.

In secundo etiam probando non tam sedulo colligenda sunt testimonia, quam admonendus lector, vt quæ passim occurrunt in Scripturis, expèdat. Sunt enim propè innumera. Et breuitati studendum est. Rom. 10. Rom. 1. Galat. 1. Rom. 4. Ro. 1. & 16. Galat. 4. Paulus cum à lege discernit Euangelium, fidei doctrinam appellat. Et alibi, reuelari in ipso Dei iustitiam docet ex fide in fidem. Item, Ideo inquit, ex fide, vt secundum gratiam: quod firma sit promissio. Eodè pertinet, quod scribit, Euangelium in obedientiam fidei prædicari. Et vbi Euangelium non ex lege, sed ex promissione esse docet, continuo post concludit, vt promissio ex fide detur. Quibus verbis apertè notatur mutua inter fidem & gratuitas Dei promissiones relatio. Hinc iam conficitur, fidem in Christo solo quiescere: vt pote in quo omnes Dei promissiones sunt. Cor. 1. Ioan. 3. Etiam & Amen. Ita enim Deus dilexit mundum, vt filium suum vnigenitum dederit: vt quisquis in eum credit, non pereat. Quæ sententia non frustra toties repeti-

repetitur. Quare alibi Paulus, cum lucem Euangelii commendat, dicit illic refulgere Dei gloriam in facie Christi. Nec temere, cum de fide meminit Scriptura, quasi expositionis vice additur, In Christum. Significat enim hæc particula, quod latius docetur tertio capite ad Romanos: Christum esse propositum reconciliatorem, ut per fidem, intercedente ipsius sanguine, gratis iustificemur Dei gratia. Quod ipsum deinde pluribus locis confirmat. Idem sibi vult quod ad Galatas scribit, non nisi in vno semine, hoc est Christo, stabilitas fuisse promissiones. Eadem ratione, tam ad Ephesios, quam ad Philippenses, fidem interpretatur cognitionem Filii Dei: in qua etiam totam sapientiam piorum includit: quemadmodum alibi negat, quidquam sibi aliud esse eximium: & se Iesum Christum prædicasse gloriatur, tanquam in quo consistat Euangelii summa.

Porrò ex fide gigni diuini in nos amoris fiduciam, vel vnus locus abundè testatur, quinto ad Romanos capite, vbi docet Paulus tranquillam nobis esse conscientiam, ut audeamus de spe vitæ æternæ gloriari. Et prius dixerat, nos ex Fide esse hæredes, ne vacillumus trepidi & dubii. Vnde constat requiri firmam certitudinem. In eundem modum ad Ephesios scribit nos per Christum habere audaciam & aditum ad Patrem cum fiducia, quæ est per fidem eius. Nec Ioannes opinari nos dicit, sed scire, quòd filii Dei simus: tamen etsi nondum appareat. Hoc ergo qui non tenet, fidei naturam prorsus ignorat. Hoc autem posito, liquet fidem cum serio affectu semper coniunctam esse. Alioquin non iuberet nos Paulus radices agere in Christi

à nobis Deus, sed quærit oues errantes. ac perditas.
 Porro efficacia vocationis, cuius memini, sic accipi de-
 bet, quod non tantum nobis offertur Dei gratia, sed
 ad eam amplectendam voluntas quoque nostra for-
 matur. Nam inter electos & reprobos id interest,
 quod cum utrosque alloquatur Deus voce hominis,
 illos peculiariter Spiritu suo intus docet. Commune,
 inquam, utrisque est hominis ministerium: sed inte-
 rior spiritus gratia specialis est electis. Quod pertinet
 Christi sententia: Quicumque à Patre audiuit ac didi-
 cit, venit ad me.

Nisi hæc extra controuersiam posita fuerint:
 licet auium more subinde garriamus, nos Fide iusti-
 ficari, iustificationem ipsam nunquam tenebimus.
 Nihil autem melius est, furim subduci ab vnico sa-
 lutis fundamento, quam palam excuti. Verum sunt
 etiam alia, in quibus laruati Mediatores hanc doctri-
 næ patem malitiosè subuertunt, quam velle se tueri
 verbo profitentur. Peccatorum confessionem obtri-
 nendæ veniæ necessariam esse fingunt. Cui autem
 confiteri nos iubent? Non Deo: sed sacerdotibus. Non
 ne plusquam impudenter obtenditur nomen gratui-
 tæ iustificationis, cum hæc conscientiiis imponitur
 necessitas? Ut liberæ sint conscientiæ à metu æternæ
 mortis, ipsam quoque Dei legem abrogari oportet,
 ne maledictione eas obstringat. Quid nunc si noua-
 rum legum laqueis induuntur, quæ fortius eas ad-
 stringant? Scriptura nos iustificari testatur, non quia
 impleamus legem: sed quia recumbamus in Christi
 sacrificium, quo expiata sunt peccata. Non ergo legis
 obseruatio, sed transgressionum venia nos iustificat.

Nunc

Nunc cum ipsa peccatorum remissio quæ à vinculis omnibus nos soluit, conditioni illigatur, nõtne tota conscientis excutitur salutis certitudo? Peccatorum remissionem nobis promittunt: sed hac lege, si in aurem sacerdotis confessi fuerimus. Quid hoc quæso, aliud est, quàm humanæ legi subiicere diuinæ Legis absolutionem? & ipsi, vt ita loquar, manu missio- nis vindictæ seruitutem imponere? Sic enim statu- unt eiusmodi legislatores, ne peccatorum remissio, quæ nos liberat, ipsa sit libera.

Præterea atrocem Deo iniuriam faciunt, qui tantum arrogant hominibus, vt ipsorum arbitrio re- mittantur peccata. Præsertim cum hoc vni sibi tam seuerè vindicet apud Prophetam: Ego sum, ego sum, Iesa. 4 inquit, qui deleo iniquitates tuas. Quid autem? an Deus ipse cum beneficium istud nobis offert, confi- tendi legem imponit? An Christus ipse cuius maxi- mè proprium est hoc officium & mandatum, tale quidquam præscribit, peccata remittendo? Nusquam hoc legitur. Nunc cum insurgunt homines, manum que iniiciunt Christo ad restringendam eius gratiam: nõtne plusquam sacrilega audacia est? Et nos si tan- tum iuris permittimus hominibus, vt reconciliandæ inter nos & Deum gratiæ ipsi sint arbitri ad leges di- ctandas: nõtne Christi beneficium, tali ingratitude repudiamus? Hoc certè nisi impudenter negari non potest. Confugimus miseri omnes nos, vt necesse est, ad peccatorum veniam, tanquam ad vnicum salutis asylum. Certa nobis via à Filio Dei monstratur. Cer- ta ratio traditur tanti boni potiendi. Hic se interpo- nit mortalis homo, aditumque præcludere audet: ta-

nuam ostendit à se obseratam, nec aperiri nisi confessionis clauē patitur. Hanc in se tyrannidem qui suscipiunt, statuuntue Christum vnicum iustitiæ auctorem, ac non potius honoris partem illi ereptam aliò transcribunt? Et vbi gratuita iustitia, si hoc modo redimitur?

Porro quoniam hastenus expertæ sunt piæ animæ, quàm dira esset carnificina, cum ad eiusmodi confessionem adigebantur: vt minore doloris sensu eas interimant falsi Mediatores, mediam viam excogitant. Dicunt enim, neque nimis laxandam confessionem, neque rursus nimis stringendam. Videtur certè aliquid profectum, cum ex illa anxia enumeratione aliquid remittitur. Nugæ scilicet. Nam si statui mus non absolui coram Deo, nisi qui sacerdoti sua peccata confessi fuerint: cui inde apiculum detrahere fas erit? Nonne semper pereclitabimur, ne si quid à nobis prætermissum est, in iudicium Deus reuocet? Hæc demum pax est conscientiæ, sine qua nulla est salus: cum indubia est absolutionis fides. Si confiteri prius quempiam necesse est, quàm absoluat, quousque vigeat hæc necessitas, non est in hominis arbitrio definire. Ita nihil præter assiduam inquietudinem, lætūmque tormentum, & perplexas ambages relinquitur, quæ animam nihilominus conficiunt, quàm si aperte iugularetur. Contenti sunt Mediatores, si recensentur peccata, quæ diligenter cogitanti, & sese excutiēti in mentem veniunt. Quid hoc est aliud, quàm venenum gutta mellis illinere, vt primo gustu minus sentiat? Nam si quid iustæ diligentis vel minimum defuerit, hæc hærebit peccator. Imo labefactabitur

tur tota promissio : & tandem abyssus abyssum trahet. Si hæc est salutis scientia, tranquillo animo in peccatorum veniam recumbere: quisquis hunc laqueum sponte induet, sciens ac volens salutem suam proiicit.

Quodd autem huic impiæ tyrannidi prætextitur Christi authoritas, non minore fit impudentia quam malitia. Antehac Sorbonicis theologastris propter crassam inscitiam poterat ignosci, cum Scripturam perperam corrumpere. Nunc in tanta luce non eadem valere debet excusatio. Obtundunt Mediatores, ligandi & soluendi potestatem Apostolis esse datam. Addunt postea, exerceri non posse, nisi intelligat qui ea fungitur, retinerene, an solvere debeat. Inde enumerationem conficiunt. Quid tam puerile obiectum, toties à nobis refutatum, nunc de-integro excutiam? Cum instruuntur ligandi & soluendi potestate apostoli, hoc elogio vim & fructum Euangelii commendari, certum est. Magnopere enim refert, ut ratam esse coram Deo absolutionem sciamus, quæ nobis nunciatur ore hominis. Meminerimus, homines esse mortales, qui nos ab æternæ mortis reatu exemptos esse testantur. Tantæ rei testimonio ne Angeli quidem pares forent. Quid ergo nobis fieret, nisi suam authoritatem interponeret ipse Filius Dei, ad faciendam mandati sui fidem? Ipsa porro mandati exequutio omnem hac de re dubitationem tollit. Neque enim audiendis confessionibus, sed prædicando Euangelio, ligandi soluendique munus exercuerunt Apostoli. Quinetiam palam est, melioribus seculis, quibus floruit religio, vel ignotum fuisse confitendi

ritum, vel non ita communiter receptum fuisse. Certè extra controuersiam est, totos mille annos & supra hac lege solutas fuisse Ecclesias, quam noui Mediatores quasi perpetuam, & vnà cum Euangelio natam, obtrudunt. Quòd si necessaria est, quam fingunt cognitio, vt peccata remittere nequeat, nisi qui audiuit: temeritatis damnandi sunt non modò præstantissimi quique veteris Ecclesiæ pastores, sed Apostoli ipsi, adeoque omnium Magister & Dominus, qui omnes, cum morem confitendi nescirent, ligare tamen & soluere ausi sunt.

Scio eiusmodi homines. vbi species aliqua utilitatis se ostendit, quiduis sibi iubendum permittere. Atque hæc ratio est, cur tantopere confessionem vrgeant, quia mundum volunt sibi obnoxium facere, vt obsequentem habeant. Multis ergo nominibus confitendi ritum vtilissimum esse contendunt. Nempe, si reputamus, quid priuatim ipsis expediat. Cùm tamen omnia dixerunt, nihil afferunt magis speciosum, quàm quòd impios cogunt semel quotannis erubescere. Scilicet. multum profectum est, cum apud nos plus hominum valet pudor, quàm Dei & Angelorum reuerentia. Et tamen hoc ipsum esse falsissimum vsus, qui optimus est Magister, docet. Ed enim maiore peccandi proteruia lasciuiunt, quia se fore saluos confidunt, simul ac in aurem sacrifici quidquid intus eos grauat, exonerauerint. Perinde ac si Dei tribunal effugerent, iudicium hominibus deferendo! Denique non secus ac ebriosi, vomendo ad nouam crapulam se comparant. Quid autem ex aduerso nobis promptum esset obiicere? An non ex hac larua innumeras

meras malorum species prodire notum est? Verùm ut demus, esse verum quod postulant: nihil tanti esse debet, ut in seruitutem redigantur conscientiæ, constituatur Christi gratia, opprimatur Fides. Ut maxime, inquam, expediat, cogi ad confitenda sua peccata homines: fucum tamen facere, quasi res sit ad salutem necessaria, neque fas est, neque expedit. Stringi enim talium legum vinculis conscientiæ nequeunt, quin strangulentur. Ergo omnibus illis abruptis, discamus solis gratiæ misericordiæ promissionibus, omnes sensus habere deuinctos.

Similiter, cum de spirituali conscientiæ foro agitur, nulla satisfactionum fiat mentio. Vnica enim est Christi satisfactio, quæ non culpæ tantùm æternæque mortis reatu nos eximit: sed temporalibus quoque pœnis redimendis est precium. Arridet quidem, prima specie, illa distinctio: pœnam æternam gratis remitti Christi beneficio: temporales autem nostris satisfactionibus. Sed re propius inspecta, protinus euanescit. Reclamant primùm omnes Prophetæ, qui Dei misericordiæ pœnarum relaxationem ubique assignant. Quod Deus gratis condonat, certum est, nullis operibus nos promereri. Atqui dum ita Deum loquentem inducit Propheta, Propter me faciam, non propter vos: de remittenda temporali pœna sermo habetur. Imo quoties ferè ad petendam gratuitam veniam confugiunt, externas calamitates deprecantur, ut sunt iræ Dei indicia. Et cum nos recipit Deus in gratiam, simul finem malis se impositurum promittit. Denique sicuti culpam pœna sequitur, tanquam fructus arborem: ita culpa remissa, tanquam

Eze. 20.
36.

cor. II.

excisa radice, pœna quoque extinguitur. Verum est quidem, hoc optimum esse remedium, ne iudicentur homines à Deo, si se ipsos iudicent: quemadmodum testatur Paulus. Id tamen perinde accipi non debet, ac si mutua compensatione ipsum placarent. Sed cùm hoc vnum agat Deus nos puniendo, vt ad pœnitentiam cogat: non mirum est, si pœnæ dicatur occurrere peccator, qui sponte se corrigit. Verbis enim nos inuitat prius cœlestis Pater, quàm manu feriat. Si voluntaria in nobis conuersio apparet, obtinuit quod volebat. Illic iam cessat puniendi materia. Denique sicut in futurum tempus respiciunt, quæ piis infliguntur pœnæ: ita qui eas auertere cupit, non est quod studeat satisfactione aliqua, quod deliquit, expungere: sed se quibuscunque potest modis cum ad humilitatem, tum ad veram resipiscentiam erudiens, sui ipse peccati vltor sit homo, ne Deum experiatur vltorem. Qui Deum sibi vult parcere, ipse sibi nec parcat, nec indulgeat. Qui erigi vult à Deo, se ipse humiliet. Sed hoc totum nihil ad mutuam compensationem. Nam qui in hunc modum de se pœnas sumunt, quò præueniant Dei iudicium, constituunt sibi nihilominus in Christi sacrificio non modò culpæ expiationem, sed pœnarum etiam, quas cunque meriti sunt, veniam. Satisfactiones porro, quarum vsus est in Ecclesia, cùm ad exemplum magis pertineant, pars sunt ordinis politici, non autem spiritualis iustitiæ subsidia.

Huic doctrinæ, qui vel tantillum derogant, nunquam tam speciosos habebunt prætextus, quin saltem palam fiat, exitiales ipsos tendere insidias homi-

mi-

minum salutis: quas si cauere negligimus, frustra post hæc gememus salutem amissam, quam ipsi sponte prodiderimus Sathanæ, & eius ministris. Cauendum itaque, ne illæ nos demulceant Sirenum voces: Hoc parum est. Hoc commoda interpretatione mitigabitur. Hoc facile latebit. Hoc admittetur non magno periculo. Potius audiamus monentem Christum: Ambulate, dum lucem habetis. Nam si quas parimur claræ luci nubeculas opponi, citius quàm putemus, obruent nos tenebræ. Vnica est ianua, qua ingredi nos in vitam æternam oportet. Vnica est via, qua ad eam peruenitur. Minimus ab his deflexus procliuus est in mortem error. Huc accedit, quòd obliquis velut cuniculis simul impetitur Christi gloria, quam ita coniunctam esse cum salute nostra voluit, vt alteri qui detrahit, vtranque violet. Ergo in asserenda gratuitæ iustificationis doctrina, non tantùm quàm sic nobis chara nostra salus, sed etiam quàm preciosa Christi gloria, specimen edendum est. Vndè apparet, quàm detestandum interitum nobis moliantur perfidii Mediatores, qui suis fucis huc nos inducunt, vt non minus in Filium Dei simus ingrati, quàm propriæ salutis proditores.

Atque vt denuo, relinqui istud nobis integrum, iustificari sola fide hominem: qui tamen nihil præterea relinquunt, quo tandem loco habendum censent cultum Dei? Est ne illis res tam friuola, vt pacem Ecclesiæ morari non debeat? Atqui hominum & Angelorum salutis præferendam esse dico. Proinde, qui non tantùm posthabito, sed etiam relicto Dei cultu, alterum illud caput duntaxat vrgent, quid sit ve-

ra religio, nondum didicerunt. Si quis obiiciat, præcipuam diuini cultus partem fide, eiusque exercitiis contineri, ego id quidem fateor. Sed disputare, quomodo salutem adipiscantur homines, quomodo autem ritè colatur Deus tacere, nimis est præposterum. Adde, quòd huius rei cognitio propriam explicationem desiderat: cuius duo potissimum sunt membra. Primum enim statuendum est, spiritualement esse Dei cultum, ne in externis vel ceremoniis, vel aliis quibuslibet operibus, reponatur: deinde non esse legitimum, nisi ad eius, cui præstat, voluntatem sit compositus, tanquam ad suam regulam. Vtrunque plusquam necessarium est. Nam vt nihil quàm terram & carnem sapimus, ita Deum metimur nostro ingenio. Vndè fit, vt semper magis arrideant externæ pompæ, quæ nihili sunt coram Deo, quàm interior cordis veritas, quam solam probat ac requirit. Rursus nota est ingenii nostri lasciuia: quæ hîc maximè exultat, vbi nihil prorsus audendum erat. Quoslibet cultus, & alios subinde atque alios comminisci, homines sibi permittunt. Neque hoc est seculi vnus vitium. Vsq; ab exordio mundi, ita licenter mundus cum Deo lusit. Ipse autem clamat, nihil sibi plus esse, quàm obedientiam. Itaque omnes cultus, præter mandatum suum confictos, non modò tanquam irritos respuit, sed planè damnat. Quid testimoniis vtar in retam aperta? Cùm prouerbiales inter Christianos esse debeant eiusmodi sententiæ.

Quòd prius membrum, quasi superuacuum securè omittunt fucosi Mediatores, vt ne verbulo quidem attingant, spiritualement esse Dei cultum: quid

aliud

aliud quàm latebras quærunt ad fallendum? Fingamus tamen, id esse tolerabile. Quòd autem in operibus per se bonis numerant, quæ sponte suscipiuntur absque Dei mandato, in eo totam piè rectèque viuendi regulam peruertunt. Vbi enim erit illud? Frustrane colunt, docentes præcepta hominum: si vagari suo arbitrio extra Dei legem, hominibus liceat. Matt. 15. Ac cò impudentiæ erumpunt, vt dicant à Spiritu sancto discrepare, qui non probant supererogationis opera. Cur istud? An quoniam eiusmodi opera apud Iesaiam commendat Spiritus, cum hoc solo titulo damnat Iesa. 1. quæcunque pulcherrimam alioqui speciem habent, quòd ea Deus non requirat è manibus nostris? Video quid obiiciant: vt omnia vendamus, vt perpetuam colamus virginitatem, vt gratuitam prædicationis operam impendamus Ecclesiæ, non præcipi quidem à Domino, placere nihilominus. Atqui respondeo, etiam si quis hæc omnia simul, & longè maiora præstet, nihil vltra præstare, quàm quod lex continet. Illic enim iubemur, Deum ex toto corde diligere. Quis hominum hanc metam sua perfectione superet? Si excipiant, nullum tamen de operibus ipsis speciale extare mandatum: ad hoc quoque facilis est responsio. Neque enim hæc omnibus conuenirent. Neque ritè suscipiuntur in eum finem, quasi per se valeant, aut quasi ita coli Deus velit. Si quis, nulla necessitate inductus, vendat quæcunque habet, abiecta familiæ suæ cura, quasi venditio per se sit virtus: nõnne stultitiæ meritò damnabitur? Neque enim omnes promiscuè alloquitur Christus cum dicit: Vade & vende omnia: sed eum qui se falsò tota lege perfunctum pu

rans, inani fiducia turgebat. Ut eum ostendat Christus procul adhuc à tanta perfectione abesse: vitium, in quo sibi blandiebatur, attingit: quod scilicet opibus suis nimium addictus esset. Vnde patet, tale venditionis genus sub legis mandatis contineri. Idem & de virginitate sentiendum. Videre enim quisque debet, quid sibi datum sit, ne quis incontinentia laborans, dum cœlibatum appetit, cum Deo luctetur. Deinde qui continentiae dono præditus est, placere sibi non debet cum suo cœlibatu, quasi genus viuendi colat aliis perfectius. Neque enim virginitas, quasi per se virtus sit, laudatur: sed dum refertur in suum finem: vt liberius, auocamentis omnibus soluti, studia nostra & curas omnes conferamus in Dei obsequium. Et cur stipendio abstinuit Paulus? nisi vt obuiam iret pseudoapostolorum malitiæ, qui ideo nihil poscebant, vt infamiam crearent eius ministerio, vel saltem authoritati detraherent. Quid autem, obsecro, præter officii sui modum supererogat minister, dum nihil prætermittit, quod ad Ecclesiæ vtilitatem facturum videt? Non potuit aliter facere Paulus, quin se & Apostolatam suam improborum ludibrio exponeret. Quid ergo fecit, primùm quod non debuerit? deinde quod non esset ex Dei præscripto?

Iactant etiam exemplum Davidis, qui coram arca saltauit. Verùm quid hoc ad commentitios cultus stabiliendos? Nam si nouum quempiam cultum erigere in animo habuit David, quis eius temeritatem excuset? quum rem tam seuerè à Domino prohibitam aggressus sit. Lex certè illa communis erat omnium: ne facerent quod singulis placeret: sed tantum

tum quod Dominus præceperat. Si quid ergo ad mandatum de suo addidit David: perperam ausus est plusquam licebat. Si fatemur peccasse: quid imitatores iuuat peruersum exemplum? Ego verò non concedo, hoc animo saltasse Dauidem, vt cultum sibi non mandatum Deo exhiberet. Satis scitur, ceremonias ita pietatis fuisse exercitia, vt non tam ex se, quàm ex fine, æstimarentur. Quid ergo sibi aliud voluit illa Dauidis saltatio? nisi vt arcam Domini magnificè in locum cœlitus illi destinatum & consecratum deduceret? Quanquam non dubium est, quin peculiari Spiritus instinctu huc adductus fuerit: quod in extraordinariis sanctorum factis semper obseruandum est.

Verùm ne quis calumniatur, nos in rebus externis nimium esse morosos, qui adeo præcisè tollamus omnem libertatem: hinc testatum velim piis lectoribus, me non de ceremoniis litigare, quæ decore tantum & ordini seruiunt: vel etiam symbola sunt & incitamenta eius, quam Deo deferimus, reuerentiæ. Nobis enim de operibus disputatio est, quæ per se Deo placere fingunt Mediatores, & quibus cum ritè coli affirmant. Nam cum illis de operum iustitia, adeoque meritoriis operibus sermo est, eiusmodi figmenta obtrudunt, quæ ad Dei legem hominum arbitrio adduntur. Quis autem non videt hoc modo ἰθὶ λοθρησκῆας, quæ à Paulo dānantur, Dei mandatis opponi? Certè si verum dicerent: falsum esset illud, Christi: Frustra Deum coli hominum mandatis. Nego igitur, legitimum esse alium Dei cultum, quàm qui ad eius voluntatem exigitur. Nam is solus ratio-

om. 12. nabilis à Paulo vocatur hac de causa, quòd vbi sapere plusquam oportet homines volunt, à ratione viàque aberrant. De operibus autem mediis, quorum libera est electio, alibi erit opportunior dicendi locus. Tandem ostendere volui, si absque Dei mandato suscepta à nobis opera in partem diuini cultus, spiritualisque iustitiæ obrepant: quod in religione præcipuum est, euerti.

Quoniam in tradenda reformationis formula postquam de iustificatione egerunt Mediatores, ad Ecclesiam descendunt: videndum quatenus eorum placitis acquiescere pio homini liceat, qui nolit à veritate discedere. Quas ponunt dignoscendæ Ecclesiæ notas, ego quoque libenter recipio, puram doctrinam, rectum Sacramentorum vsum, & sanctam, quæ inde pendet, vnitatem. Sed quod addunt de continua Episcoporum successione, quis non animaduertat captiosè ab illis dici? Non abs re contendimus, ita seculis aliquot laceratam & dissipatam fuisse Dei Ecclesiam, vt destituta fuerit veris pastoribus. Contendimus nihil minus quàm pastores fuisse, qui hunc honoris titulum sibi arrogarunt. Isti non modò lupos censerì volunt pastores, sed Ecclesiam alibi quàm apud eos quærendam esse, negant. Nos certè non negamus, semper fuisse Dei Ecclesiam in mundo. Audimus enim, quid de perpetuo Christi semine Deus promittat. Hoc etiam modo non negamus, quin ab exordio Euangelii continua vsque ad nos fuerit Ecclesiæ successio: quemadmodum certò persuasi sumus, ad finem vsque mundi fore. Sed non concedimus, ita affixam esse externis laruis, vt penes Episcopos vel fuc-

fuerit antehac, vel posthac futura sit. Et vnde, quæso id necessarium esse probant? Nulla vsquã inuenietur promissio. Quin potius, dum Petrus admonet falsos doctores in Ecclesia Christiana fore, sicuti in populo veteri fuerunt: & Paulus seissurum in templo Dei antichristum pronunciat: non extraneos hostes designant, qui violenta irruptione ad exiguum tempus, turbent Ecclesiam: de ordinaria, quam vocant, præsum administratione loquuntur: ne quis trãquillum ac florentem regni Christi statum somniaret. Ergo si penes Apostolorum successores residet Ecclesia: eos quæramus successores, qui traditam ab illis doctrinam posteris fideliter per manus tradiderint.

Scio vt continuam hanc successionem commendent Irenæus, Origenes, Augustinus, & alii quidam ex veteribus. Sed merum fucum faciunt, qui eius modi testimonio tyrannidem Papatus, que nihil habet cum antiqua Ecclesiæ forma, defendere conantur. Irenæo & Origeni negocium erat cum improbis nebulonibus, qui eum prodigiosos errores proferrent in medium, eos sibi diuinitus reuelatos esse iactabant. Huius mendacii facilis erat refutatio: quod adhuc superstites erant multi, qui familiares Apostolorum discipulis fuerant. Recens erat eius doctrinæ memoria, quam Apostoli tradiderant. Ipsi quodammodo parietes adhuc eorum vocibus personabant. Miramur, si illi sancti viri, testes citauerint Ecclesias, quæ & ab ipsis Apostolis institutæ fuerant, & eorum institutionem, sine controuersia, retinuerant? Pugnabat Augustinus contra Donatistas, qui furiosa superbia inflati, solos se Ecclesiam habere gloriabantur, cum

tamen nihil esset causæ, cur ab aliis diffiderent. Oblit illis Augustinus, quas illi repudiabant Ecclesias, & à quibus discessionem fecerant, continua serie ab ipsis Apostolis fluxisse. Optimo id quidem iure: cum eas in recepta semel doctrina perstitisse, Donatistæ agnoscerent. At longè diuersa est nostra ratio. Successores enim Apostolorum fuisse negamus, qui ab eorum fide doctrinâque desciuerint. Perfidiosi isti Mediatore, qui tenebras miscent cum luce, quàm dissimilis sit antiquo Ecclesiæ regimini, vel potius cõtraria presens dissipatio, non ignorant. Cuius ergo impudentiæ est, ad opprimendam Ecclesiam, nomen Ecclesiæ ipsius obtendere? Vtinam verò ad hunc vsque diem steteret illa, quam mentiuntur, successio. Apud nos certè, non difficulter inueniret, quã meretur, reuerentiã. Sit, inquam, Petri successor Papa, si Apostoli fungatur officio. Sed in quo sita est successio, nisi in perpetuitate doctrinæ? Si autem ab iis corrupta est, imo extincta & abolita Apostolorum doctrina, qui eorum haberi volunt successores: quis non stultam eorum iactantiam derideat? Eodem nempe argumento probare mihi liceat, tyrannos omnes optimos fuisse libertatis indices: quoniam à republica ad eorum monarchiam continuus fuerit transitus. Nunc an ita sit, ex re fiat æstimatio. Sed hoc ipsum ne fiat, ex professo cauent Mediatore, qui ex honore, quem personis deferunt, præiudicium fieri volunt de doctrina.

Vt locum hunc breuiter concludam: Ecclesiam Dei quærimus. Fatemur omnes, sic propagatam fuisse ab initio, vt continuè seculorum ordine ad nos vsque durauerit, & hodie diffusa sit per totum orbem.

Restat

Restat altera quæstio: sitne personis alligata. Nos quàm periculosum sit hoc fateri, tamen videmus, nolumus tamen adeo esse solliciti, ut caueamus in posterum. Sed cùm sibi vsurpent nomen Ecclesiæ, qui eam funditus, quantum in se erat, perdidierunt: cuius socordiæ fuerit, saltem præsentis malò non reclamare? Iam suo tempore dicebat Hilarius, Ecclesiam potius delitescere in cavernis, quàm in primariis sedibus eminere. Quæ ad tam horrendam, quæ vbique hodie grassatur, vastitatem deplorandam querimoniæ sufficient? Aliunde igitur, quàm ex hominum titulis, petenda erit Ecclesiæ cognitio. Et frustra in eius inuestigatione circumimus, cùm vltro se nobis verissima ratio offerat. Quis enim nostrum, ut hominem agnoscat, eius calceos vel pedes intuebitur? An non in faciem potius rectè coniciemus oculos? Cur ergo, in consideranda Ecclesia, non ab ipso capite incipimus? præsertim cùm eò nos Christus ipse roocet: Vbi erit cadauer, inquit, illuc congregabuntur aquilæ. Quare si in certam Ecclesiæ vnitatem coalescere libet: in veritatem Christi tantàm consentiamus.

Cùm ad Ecclesiæ authoritatem ventum est, quibuscunque fucis imperitorum oculos ludant Mediatores, huc tandem recidunt, ut pro verbo Dei sola valeat hominum libido. Nota est illa triplex cantilena: Esse penes Ecclesiam, discernere veras Scripturas ab adulterinis. Eandem habere ius interpretandi. Eius traditionem oraculorum vim habere. His iactis fundamentis, palam est, ereptum Deo imperium ad lituos & infulas transferri. Qualiscunque sit eorum caterua; qui modò episcopali titulo sint ornați,

Aduersa
Auzent.

Matt. 24.

Ecclesiam constituit. Porro immensum est quod illis licebit, si arbitrio suo interpretentur Scripturam, si fidei articulos fabricent, leges imponant conscientiis. Quid igitur Deo fiet reliquum? Hæc plusquam manifesta est regni Christi, sanæ doctrinæ, salutis nostræ proditio. Et nos discordias alere, pacemque impedire ac turbare clamabunt, nisi protinus assentiamur? Quin proprium Ecclesiæ officium sit, Scripturas veras à supposititiis discernere, non nego. Nempe, quia obedienter amplectitur, quidquid Dei est: & oves audiunt vocem pastoris, alienorum vocem non admittunt. Sed Ecclesiæ iudicio submittere sacrosancta Dei oracula, ut quasi precario suam inter homines auctoritatem obtineant: sacrilega est impietas. Nam cum super Apostolorum & Prophetarum doctrinam, teste

1 pte. 1. Paulo, fundata sit Ecclesia: perinde isti loquuntur, ac si garrissent matrem à filia esse genitam. Notum est præterea, quid captent. Hinc ille, aiunt, Canon & c. Primam quæro, quo ipsum tempore editum fuisse putent. Nam in Niceno concilio nulla eius mentio. Et tamen illic satis validis contra Arrium instructi armis erant sancti Patres, cum Scripturas in manu haberent. Deinde quid legi, librisque prophetis fiet, si tandiu pependit eorum auctoritas, donec aliquid post duo tandem annorum milia, ex quo lex lata fuerat, decerneretur? Nam Machabeorum libros, Tobiam, eiusdemque farinæ alia, quoniam in vulgari eorum canone continentur, pro legitimis haberi volunt. At de ipso Canone, quem adeo superciliosè nobis obtrudunt, inter se non consentiunt veteres Scriptores.

Suis ergo fruantur Mediatores, ut libet, modò nobis liberum

liberum sit ea repudiare, quæ diuinitus non esse prodita, sani omnes saltem vbi moniti fuerint, iudicabunt.

Sequitur ius interpretandi: quod vt Mediatores confictæ à se Ecclesiæ afferant, adducunt Petri testimonium: non esse priuatæ interpretationis prophetiam: quia non à seipsis locuti sint prophetæ, sed à Spiritu Dei impulsî. Sed hac consequentia apud intelligentes parum proficiunt. Admonet Petrus, nihilo nunc magis humani ingenii perspicacia intelligi posse prophetias, quàm olim conflari potuerint. Hortatur ergo, vt quemadmodum diuinitus sunt allatæ, ita genuinum earum sensum postulemus à Dei Spiritu nobis patefieri. Nihil ambitioni, nihil arrogantia esse dandum. Sed an inde consequitur, ius interpretandi rediisse ad paucos? Obtendunt etiam, promissum esse Ecclesiæ Spiritum, à quo ducatur in omnem veritatem: & qui suggerat, quæcunque docuit Christus. Atqui, cum eripiant interea Ecclesiæ, quod illi à Christo datum est, an non detegenda est eorum fallacia? Dono interpretationis instruit Spiritus Domini, quos visum est, in communem Ecclesiæ ædificationem. Huius doni vim & vsum non supprimunt tantùm, sed in nihilum redigunt, qui solis episcopis potestatem faciunt aliis dictandi, quod necessarîo sequantur. Sæpe accidit, vt genuina Scripturæ intelligentia destituti sint episcopi. Ergo qui nos ad tenenda eorum præscripta cogunt, furiosos armant gladio, quo Scripturam totam miserè conscindant. Denique, quisquis Scripturæ sensum episcoporum subicit arbitrio, interempta eius anima, nihil præter

mortuum corpus relinquit. Extrahendus enim nobis est anguis, quem sub hoc dumeto Mediatores occultant. Nempe hoc volunt, ut nihil tam sit firmum & perspicuum in Scripturis, quod non vno verbo eludere promptum sit, siquidem cornutis bestiis ininus adlubescat.

Tertiam partem Ecclesiasticæ potestatis locant Mediatores in sanciedis, tam dogmatibus, quam legibus. Atque priorem illam speciem Traditiones vocant: quas si quis conuellat, eorum sententia, negat Ecclesiam fundamentum esse veritatis. Hac captione irretiuntur miseræ animæ, ne quam omnino superstitionem reiicere audeant, quæ modò longi temporis usu inualuerit. Plausibile quidem exemplum adducunt in baptismo paruulorum. Sed cum nullum sit tam crassum aut puerile commentum, quod non Traditionis nomine venditetur in papatu, omni superstitionum genere vltro se implicat, quisquis ab hac captione sibi non cauet. Tametsi ne hoc quidem illis concedo, ex Ecclesiæ traditione fluxisse pædobaptismum, quem certò constat, in ipsa Dei institutione esse fundatum, & à circumcissione habere suam originem. Parum enim haberet firmitati, si hominum tantùm arbitrio staret. Adeòque hæc tenenda est vniuersalis regula, non esse legitimum Sacramentum, nisi quod à Deo est, non ab hominibus. Sed ut ad præsentem causam reuertar: non modò cerei paschalis benedictionem, aquæ exorcismum, & similes nugas, quæ numero sunt infinitæ: sed missandi ritum, & impios omnes eiusdem formæ cultus, vna, ut aiunt, fidelia dealbant, cum illis Traditionum imponunt

ponunt nomen . Ut quidquid longi temporis præscriptione defenditur: quasi extra controuersiam positum, inter ipsa Dei mandata emineat . Et hîc se nemo opponet? Imo sebeunda potius millies turbatæ pacis infamia, quàm vt perfida dissimulatione prodamus tam necessariam Dei veritatem, quæ hîc alioqui periclitatur .

Leges non alias vnquam tulit vera Christi Ecclesia, nisi quæ ad retinendum ordinem, ad fouendam concordiam, ad tuendam disciplinam facerent . Tales nemo sobrius non fatebitur, & iure ferri, & ab omnibus piis seruandas esse. Nec verò de eo contendimus. Sed duobus malis subuenire necesse est, si volumus saluam esse Ecclesiam . Quòd hodie nihilo leuiora, & æque multa & varia legum onera imposita sunt Christianis, quàm olim sustinebant Iudæi: id esse præter Christi institutum, nemo dubitat . Qui enim Dei leges abrogauit, vt nos à seruitute laxaret, nouis profecto hominum legibus nos premi noluit . Factum est tamen. Nec tantùm liberale illud regimen ablatum: sed quasi in diram carnificinam coactæ sunt animæ. Saltem fieri nequit, quin assiduè torqueantur. Nam & quædam apertè cum præscripta à Deo regula pugnant: & quarundam obseruatio impossibilis. Tam procul absunt à leuanda hac tyrannide, qui habenas tenent, vt tantùm de ea stabilienda cogitent. Et nunc Moderatores nostri, opposita Ecclesiæ autoritate, impiorum libidini obsequuntur. Alterius quoque mali non minus necessaria est correctio . Leges, quas sub Ecclesiæ nomine commendant tyranni, spirituales vocant: vt quæ regendis conscientijs sint ac-

stinata. Huius mali appendix est illa, cuius memini, superstitio: quod earum obseruationem ad cultum Dei pertinere, fingunt. At Deus sibi vni spirituale regimen, verbóque suo vindicat: vt intactæ ab hominibus conscientia in solum eius nutum respicere discant. Vnus legislator, inquit Iacóbus, qui saluare potest ac perdere. Et Paulus seuerè admonet, ne se hominibus addicant, qui Christi beneficio sunt manumissi. Et alibi Colossenses obiurgat, quod decretis teneantur. Quid ad hæc Mediatores? Nulla remedii facta mentione, simpliciter, vt hætenus, parendi necessitate nos obstringunt. Atqui tantundem abrogatur imperio Dei, quantum hominibus tribuitur. Valeat ergo præuaricatrix ista obedientia, quæ Dei frænum abrumpit, vt nos hominum laqueis strangulet.

Iam quod toti Ecclesiæ præficiunt Rō. pontificem, cum per se non est tolerabile: tum vero acrius refutandum, quia prærogatiuam esse Petro cōcessam, fingunt. Mandat Petro Christus, vt pascat oues suas. Quid? Aliis non mandat? Sed non frustra hunc nomine compellat Christus. Quasi non constet, illic ter repetito oues pascendi iussu, cum restitui in honorem Apostolatus, vndè ter Christum abnegando, exciderat. Nomen autem ouium qua fronte, quæso, vniuersam Ecclesiam interpretantur? Eodem nempe argumento dicam, munus, quod Christus illi contulerat, aliis resignasse, quos ad pascendum Christi gregem hortatur. Gubernare, secundum istos, debuit Petrus totam Ecclesiam, quia illi dictum fuerat, Pasce oues meas. Ergo si aliis idem faciendum iure scribit, aut in eos transfert ius sibi commissum, vel ex æquo cum illis

lis participat. Nimum verò proteruè Scripturis ludunt, cum totam Ecclesiam fingunt in nomine ouium comprehendendi. Ipse quidem pastor fuit ouium Christi, sed quibus operam suam impendit: & quam latè se extendere potuit eius ministerium. Nam si cum plenitudine potestatis, vt garrunt Mediatores præesse debuit Ecclesiis omnibus, iniquè Paulus agebat, superiorem illi gradum negando. Et quis vnquam fando audiuit, Petrum quidquam sibi in alienas Ecclesias vendicasse? Quin potius cum ab Ecclesia mittitur, obtemperat, tanquam vnus quilibet ex confesso. Fuit inter alios eximius: non nego: & pro excellentia donorum, quibus pollebat, illi honor deferrebat, vt primas teneret, quoties erant congregati. Sed aliud longè est, orbi vniuerso præesse, quam præsidere in exiguo hominum cœtu.

Sed fingamus, datum fuisse Petro, quantum iactant. Quis tamen concedet, patrimonium fuisse donatum, quod in hæredes transmitteret? Successoribus idem, inquiunt, quod acceperat, ius reliquit. Ergo Sathanam esse oportet, quisquis est Petri successor: quoniam hoc elogio insignitus fuit. Vbi nam sic vlla successionis mentio? Paulus cum de tota Ecclesiæ administratione ex professo differit, neque vnum constituit caput, neque primatum hæreditarium facit. Et tamen illic totus est in commendanda vnitatem. Postquam autem commemorauit vnum Deum Patrem, vnum Christum, vnum Spiritum, vnum corpus Ecclesiæ, vnam fidem, vnum baptisma: modum seruandæ vnitatis describit, quia vnicuique Pastorum distributa sit gratia secundum mensuram, qua dona-

Eph. 4.

ti sunt à Christo. Vbi plenitudo potestatis, cùm singulos ad certum modum reuocet? Cur non vnum Papam mox subiecit? quo nihil ad præsentem causam erat commodius, siquidem ita res tulisset.

Demus præterea, sancitam in Petro fuisse primatus in Ecclesia perpetuitatem: cur tamen Romæ potius sedes primatus, quàm alibi collocabitur? Causam allegant, quia fuerit Petri sedes. Perinde ac si quis in deserto constituat præcipuam Ecclesiæ Iudæicæ sedem: quia illic Moyses sūmus omnium Prophetarum, & Aaron primus sacerdos, vsque ad mortem, munere suo defuncti sint. Sed valeat hæc ratio. Quid Antiochia? Romam præferunt: quia illic mortuus sit Petrus. At probabiles sunt coniecturæ, vnde colligere licet, fabulosum esse, quod de Romano Petri episcopatu tradunt. Complures priuatos salutatur Paulus, cùm scribit ad Rom. Ecclesiam. Triennio post, illuc vincit adducitur. Exceptum à fratribus fuisse refert Lucas. Iterum nulla Petri mentio. Scribit Paulus ex carcere varias epistolas. Nomina quorundam, etiam ignobilium, exprimit. Petro nullus inter eos locus. Si illic fuisset: non caruisset insigni contumelia tale silentium. Iam cùm sibi neminem adfuisse in prima sua defensione conqueritur: an non turpem nimis perfidiæ notam Petro inureret, si tunc fuisset vrbis Pastor? Item dum alibi omnes, quos secum habet, perstringit: quis credat in hoc numero fuisse Petrum? Et tamen illud ferè totum est tempus, quod Romanæ illius sessioni assignant. Verùm vt istam quæstionem non moueamus: si ideo primatum obtinet Roma, quia fuerit vltima Petri sedes: cur saltem Antiochia secundum

dum locum inter Patriarchias non tenuit? Cur Iacobus & Ioannes, qui cum Petro videbantur columnæ esse, non proximam sedibus suis dignationem acquirere potuerunt? Quam præpostera fuit distributionis ratio, cum Alexandriam sedem Marci, qui tantum vnus erat ex discipulis, Epheso & Ierosolymæ prætulerunt? Verum Apostolos inter se conferre desino. Ipse enim Dominus omnium ac Magister, ad cuius fulgorem euanescebat omnium dignitas, vbi summi sacerdotii munus, & docendo & moriendo, nisi Ierosolymæ obiit? Ergo Ierosolyma Christi sedes nulla erit: & Roma ad se honorem rapiet? Huc accedit, quod Petri Apostolatus Iudæis fuit peculiaris, teste Paulo: *Gal. 2. 7.* ideòque propriè ad nos non spectat. Quare Iudæos, quorum res agitur, sinamus de hac successione litigare.

Eodem pudore Cyprianum aduocant testè in hac causa. Nempe is est qui Tyrannicæ superbicæ damnat episcopos, si in collegas quidquã imperii sibi vsurpent. Vnum quidem episcopatum nobis commendat: sed Christi, cuius partem in solidum, vt loquitur, quisque episcoporum tenet. At schismata ex summi pontificis contemptu orta esse, alicubi tradit. En eorum ingenuitas. Quod de sacerdotio Leuitico scribit Cyprianus, ad Papatum rapiunt. Nam si pro schismaticis haberet Cyprianus, quicumque pontifici Romano subesse renuunt, quo loco habendus ipse foret? qui aduersus Stephanum tam liberè inuehitur, non insciticæ modò & arrogantia ipsam accusans: sed perinde ipsum cogens in ordinem, ac si vnus esset ex gregariis. Quare desinant hinc Dei & hominum te-

stimonio tam impudenter abuti. At vtile, inquit, remedium est tollendis dissidiis, si vnus emineat, cui cogantur omnes parère. De hoc itaque liberam Ecclesiae consultationem relinquunt, nec fingant verbo Dei præscriptum esse, quod statui ex vsu debet. Quamquam hæc quoque vtilitas falsò ab ipsis prætextitur. Præsertim vbi ista, quam iactant, plenitudo potestatis licentiosè exultat, quæ nihilo minus potest à Tyrannide seiungi, quàm ignis à calore suo. Et, ne hîc diutius hæream, si plena in Christianum orbem potestas, nihil aliud est quàm episcopatus vniuersalis, hanc Gregorius, vt nefariam & sacrilegam, & soli Antichristo congruentem, vbique detestatur. Cui de Papatu fides habenda potius quàm ipsi Papæ? Nunc sibi, vt volet, blandiatur Ro. pontifex, hoc imperio, quod illi adulescentes tribuunt, sed apud sanos nihil aliud proficiet, nisi vt Antichristum se ostendat.

Nunc, vt alia omnia remittam, si Romanum pontificem volunt totius Ecclesiae caput agnosci: primo loco dent nobis verum episcopum, necesse est. Quis enim inter episcopos eminebit, nisi vnus, & quidem eximius in ordine episcoporum? Et ipsi quoque, dum Papatum ornare volunt, subinde in ore habent, Petri successionem, & Christi vices. Porro quem Christi vicarium dicere audebunt Mediatores, qui profligata Christi veritate, extincta luce Euangelii, salute hominum euersa, corrupto & prophanato Dei cultu, calcatis atque laceratis omnibus sacris eius institutis, dissipato Ecclesiae ordine, barbarum in morem dominatur? Quid simile, obsecro, habet cum Christo Papa, vt eius vices personamque sustineat? quid ha-

bet commune eius dominatio cum ministerio Petri, ut censeatur eius successor? Ergo, ut inter nos conveniat de primatu, inde faciendum erit exordium, ut episcopum verè præstet, cui primas in Ecclesia deferramus. Nam qui hoc statuit vnitatis vinculum: qualisquæ sit Romanus episcopus, totum illi orbè subesse debere, non aliter hoc consequetur, quàm impiam à Christo defectionem excitando.

In sacramentis hanc boni & æqui Pacificatores moderationem adhibent, ut septenarius numerus, qui temerè indoctorum hominum confusus audacia, stulta mundi credulitate obrepfit, quasi sacer, retineatur. Subinde obtestandi mihi sunt lectores, ut causæ, quæ tractatur, magnitudinem pondúsque reputent. Sacramenta instituit Christus, ut sint non modò Symbola veræ religionis, quæ filios Dei à profanis hominibus discernant, sed testimonia quoque diuinæ erga nos gratiæ, adeóque pignora. In baptismo nobis & remissio peccatorum, & regenerationis Spiritus offertur. In sacra cœna inuitamur ad fruendam Christi vitam, vnà cum bonis omnibus. Quale nunc temperamentum erit, si his misceantur hominum figmenta? Obtendunt quidem, Deum esse omnium authorem. Sed hæc postea quæstio expeditur. Nunc tantùm dico, nimium nos fore socordes, si natas in hominum cerebris qualescunque ceremonias talibus mysteriis patimur æquari, in quibus salutis nostræ summa continetur. Cùm rogat Christus, ex cælo ne, an ab hominibus sit Ioannis baptisma, non aliter legitimum ratúmque nobis esse debere, significat, quàm si cœlitus fuerit institutum. Eadem in sacra-

mentis omnibus valet ratio. Et sanè cùm profiteantur isti Mediatores, sacramenta non testari nobis modò, sed etiam exhibere, quæ supra hominum captum sunt ac facultatem: nimium peruersos fore palam est, illa si subiiciant hominum arbitrio. Sacramenta duò à Christo nobis esse commendata, extra controuersiam est. De quinque ergo reliquis videamus quid sit sentiendum.

Prius tamen quàm huc progrediar, in baptismo breuiter adnotare operæ precium est, melius potuisse omitti, quod de præcisa eius necessitate commemorant. Præterquam enim quòd externis signis perperam alligatur animæ salus: iniuria fit non leuis promissioni, ac si minus ad præstandam, quam offert salutem, nisi aliunde adiuta, sufficeret. Sancta ideo nascitur ex fidelibus progenies, quòd adhuc vtero inclusi ipsorum liberi antequam vitalem Spiritum hauriant, cooptati tamen sunt in fœdus vitæ æternæ. Nec sanè alio iure per baptismum aggregantur in Ecclesiam, nisi quia ad corpus Christi iam antè pertinebant, quàm in lucem ederentur. Alienos enim ad baptismum qui admittit, ipsum profanat. Nunc ergo, qui ita necessarium statuunt baptismum, vt à spe salutis excludant, nisi qui eo tincti fuerint, tum in Deum sunt contumeliosi, tum se quoque ipsos implicant magna absurditate. Nam à Christo alienos sacra Christi nota insignire, quòd fas esset? Baptismum ergo præcedat adoptionis gratia, necesse est: quæ non dimidiæ tantùm salutis causa est, sed eam ipsam salutem in solidum affert, quæ baptismo deinde sancitur. Hinc, vt error alius ex alio scaturire solet, baptisandi munus, quod

quod solis Ecclesiæ ministris peculiariter mandauit Christus, non ad vnum modum quemlibet ex plebe, sed ad mulierculas etiam delegant. Taceo quod de forma baptismi disputantes, posthabita mysterii explicacione, quasi parum ad rem faceret, in nudam verborum pronunciationem inlistunt: ac si Christus cum Apostolos in nomine Patris & filii, & Spiritus sancti baptizare iussit, magicum nescio quod carnis dicitasset: *car* ac non potius summatim indicare voluisset, vnde & tota vis baptismi fluat, & cuius nomine iussuque administraretur, & cuius fide nitatur, & quorsum referri debeat.

Ceremonias omnes, quibus purum Christi baptismum posteritas partim vitiauit, partim obfuscauit, illibatas manere iubent: imo etiam restitui: sicubi sint abrogatæ. Hoc autem quid aliud est, quam cœnosis hominum inquinamentis cœlesti Filii Dei lauacrum inficere? Simplex aquæ Symbolum nobis mandauit Christus. Eo, vt par erat, contenti fuerunt Apostoli. Non eadem apud successores valuit sobrietas. Arrisit enim oleum & cereus, & similes nugæ. Denum obreplit, quæ solet, peruersa superstitio: vt Chrisma ab hominibus additum, pluris quam aqua ore Christi consecrata, fieret. Aquam verò ipsam nouo & sumptuoso ritu, quasi aliàs profana esset, oportuit consecrari. Denique, ipsa baptisandi actio ex tam variis & multis partibus cōsarcinata est, vt aquæ Symbolum, quod solum debuerat illic eminere, sub magno cumulo lateat. Causantur superstitionum Magistri, hæc additamenta ornando baptismum seruire. Verum res ipsa clamat, obscurari potius puram eius administratio-

nem. Aliqua igitur saltem correctione opus erat. Eam Mediatores adeo non admittunt, vt disertè caueant, ne quid nouetur. Detur hoc sanè vetustati: vt quæ nõ superuacua modò, sed etiam inuicilia sunt, tolerantur. Quid autem si qua absurda & ridicula parùmque congruentia cum mysterii dignitate reperiantur? Atqui eiusmodi esse sputum fateri cogentur, quo summa paruulorum labra irrigant. Sputo Christus attigit os muti, cui sermonem restituere volebat. Quàm præpostera est æmulatio, cum idem in paruulis tentant? An sic decebat commemorari Christi miracula? Ludibrium hoc, quod vndè vel quando emerferit nescitur, nullum certe grauem authorem habet, pertinaciter cum defendunt, nõne apertè huc se tendere ostendunt, ne qua lucis scintilla nobis maneat?

In tractanda Cœna, transubstantiationis commentum reuocant: cui reclamare coguntur, quicunque verum cœnæ vsum sibi perire nolunt. Hoc habent proprium sacramenta, vt pro humani ingenii modulo, quod spirituale est, in visibili signo conspiciendum præbeant. Hæc porrò Cœnæ spiritualis est veritas, carnem Christi esse cibum, & sanguinem eius potum: quibus animæ nostræ pascuntur. Huic nisi signum respondeat, sublata est sacramenti ratio. Panem ergo nobis porrigi & vinum necesse est, ex quibus discamus quod hæc nobis Christus figurat. Iam si inane est panis simulacrum, quod cernimus: quid nobis testabitur, nisi inanem carnis Christi vmbra? Speciem panis esse fingunt, quæ oculos ludat. Quò nos tandem hæc imago perducet? Proinde vt verum animæ pastum hæc fideles agnoscant, signum illis fisti
opor-

oportet, quod corpori pascendo conueniat. Denique hoc in sacramentis agitur, vt signi rei que signatæ analogia & affinitas quidam sit veluti transitus à sensu corporis ad animæ intelligentiam. Quid nunc boni Moderatores? Quodd te panem gustare putas & vinum, falleris: desiit enim panis esse qui erat, nec quicquam restat nisi spectrum. Cuius ergo rei mihi symbolum erit? Quò res melius pateat, similitudinem mutuemur ex Baptismo. Si quis aquam esse neget, qua illic abluimur, annon protinus euanescet tota Baptismi veritas? Quis enim sibi persuadeat, lauerum se habere regenerationis, si in signo nihil tale inueniat? Ergo, vt fructuosum sit nobis Sacramentum: hoc nobis nunquam patiamur excuti, quod etiam compluribus & firmis Scripturæ testimoniis cõprobatur: Panem qui frangitur inter nos, esse corporis Christi *κοινωνία*, similiter & vinum, sanguinis.

Accedit ad perspicuam Scripturæ doctrinam, veteris Ecclesiæ consensus. Nihil certius est, quàm hoc delirium, quum plus sexcentis annis nemini venisset in mentem, à rixosis sophistis subitò, quasi abortiuum aliquem fœtum, prodiisse. Et tamen sic obrinuerat illa, quam dixi, de signi cum re signata analogia, persuasio: vt initio explosum fuerit. Fluxerunt deinde complures anni, quibus creuit barbaries, & vnà cum bonarum omnium artium studio purior religio obsoleuit. Hoc verò fuit opportunum Sathanæ tempus, quo reiectitium hoc dogma de-integro inueheret. Et tamen extiterunt, seculis ferè omnibus sani homines, qui saltem displicere sibi non

disimularent, idque non libera modò voce, sed scriptis quoque facerent testatum. Sed demus sanè errorem esse longa vetustate confirmatum: nos tamen religione constrictos tenent verba Christi, ne vllis hominum placitis, quæ nos inde abducant, subscribere audeamus. Iubet Christus panem accipere & edere. Hæc omnium maximè seria actio est. Promissio additur, quæ aliter stare nequeat, nisi panem verè edamus. Retinenda est enim semper illa, quam notavi, similitudo. Sicuti pane & vino alicur corpus, ita cibum animæ esse Christi carnem, & sanguinem eius, potum. Nos itaque Christi mandato obtemperantes, promissionem quoque simul amplectimur, non dubitantes quin arcana Spiritus sui virtute intus efficiat in nobis, quod panis oculis significat. Boni isti viri, qui pacificatorum personas induunt, *ἱερέσιον*, cuius nusquam in Scripturis fit mentio, tãto supercilio asserunt, ac si centum oracula ad eam comprobendam cœlitus allata essent.

Negamus fas nobis esse, discedere à certis Christi verbis. Quid est causæ, cur in hanc, quam Christo deferimus, reuerentiam adeo atrociter fauiant, vt hoc solo crimine nos habeant pro hæreticis? Nam simplici & vsitata damnatione non contenti, calumniantur vocari à nobis in dubium Christi omnipotentiam, ipsùmque insimulari vanitatis, quasi verò hîc de Christi potentia disputetur, ac non potius ex eius verbo quærenda sit mysterii veritas! Rerum omnium conuersionem fieri posse à Christo, nos quoque fatemur. Verùm si quis inde cœlum colligat, conuersum esse in terram: ridiculus erit virtutis diuinæ

diuinæ æstimator, qui naturæ ordinem ab illo fixum & constitutum, monstra sibi fingendo, reuellat. Ita in hac quæstione, quærendo quidnam possit Christus, frustra se fatigant, quum hæc vna cognitio sensus omnes nostros in se continere debeat, quidnam velit. Voluntas autem eius non alibi quàm in verbo quærenda. Nunc syllabam vnam proferant, quæ testis sit huius, quam iactant conuersionis. Atqui nulla vsquam reperietur. Nimis ergo futile est calumnia, quod nos cum Christi potentia in certamen, quod nullum est, cõmittunt. Vanitatis porro Christum à nobis argui quàm improbè mentiuntur? Pronunciat Christus se corpus & sanguinem suum dare, panem ac vinum porrigendo. hoc totum recipimus. nec verò dubitamus, quin sua constet promissioni fides, quæ certè constare nequit, quin res exhibeatur ipsa. Sed hoc est scilicet, nihili præ suis portentis æstimant quicquid & ore Christi proditum est, & solidam mysterii vim explicat, & totum, in quo acquiescit fides, spiritualis gratiæ effectum continet. Hæc vt plurimas absurditates non enumerem, vel magis errorum prodigia, quæ ista transsubstantiatio peperit: quis omnino pius, & ritè eruditus in Christi schola, non eam vel hoc nomine detestetur? quod quum proprium hoc habeat cœna Christi, vt in cælum nos attollat: simulac animis nostris infederit hæc persuasio, conuersum esse in corpus Christi panem, deorsum mentes in terram flectit, quæ in cælum assurgere debuerant. Ad se nos Christus inuitat. Quia tam altè conscendere non possumus: manum ipse præbet, & quæ idonea nobis adminicula esse nouit, his

nos iuuat atque attollit in cœlum vsque : vt scitissimè loquantur, qui sacramenta scalis comparant. Iam fingamus, quod isti volunt : non esse panem qui spectatur in sacra mensa, sed inclusum esse Christum : quis non in terra, vbi se Christo potiri putat, defixus hæreat, non mente minus quàm corpore? Ita fiet, vt signum, quod singulos corporis sensus exercere, ad mentem supra cœlos erigendam, debuerat, hanc corporis sensibus alligatam retineat sub mundi elementis. Neque aliud hîc dico, quàm quod mundo accidisse notum est. Quotus enim quisque reperietur in Papatu, qui non ad externi signi intuitum sic obstupescat, vt Christum in cœlesti gloria quærendum esse obliuiscatur?

Huic tam crasso stupori annexa est deterior etiamnum superstitio. Vbi enim adoratur Christus nisi in pane? Atqui si apud nos valeret Scripturæ autoritas, ita magnificè cogitandum erat de cœlesti ipsius gloria, vt nihil carnale aut terrenum de ipso sentire nobis permitteremus. Si leue ducimus vitium, præposteram Christi adorationem, coram Deo certè & Angelis execrabile sacrilegium censerî non desinet. Habenda est tamen Moderatoribus gratia, quòd tacitum minimè reliquerunt, quid sentirent. Poterant enim tacendo fallere. Sed cùm meritò Christum in Sacramento adorari asserunt, his verbis admonemur, quid nobis sit præstandum, si subscribimus eorum decretis. Fateor certè, Christum, vbicunque simus, esse adorandum. In Cœna verò cùm se nobis fruendum offerat, ritè aliter recipi nequit, quàm si adoretur. Sed hoc quæritur: Sursùmne, an deorsum respiciat nostra ado-

adoratio. Porro cum nihil illic nisi cœlitus geratur, etiam si in terra fiat: si velimus cum fructu ad participationem nos comparare, altius terris & mundo exerenda sunt mentes. Deinde cum in cœlesti gloria resideat Christus, quisquis aliud se conuertit eius adorandi causa, ab ipso discedit. Et quid illa valebit antiqua præfatio, ut sursum corda tollantur, quam hodieque in suis missis cantillant Papiæ: si cultus noster in terra hæret? Sed ita necesse est omnibus accidere, qui semel labyrinthum sunt ingressi, ut in nouos magisque perplexos subinde flexus se proiciant. Proinde Christum adoraturi, ut oportet, terrenam omnem de ipso cogitationem exuamus. Ita fiet, ut Cœnam celebrantes adoremus quidem ipsum quasi præsentem: sed animis in cœlum sublatis, quod nos fides vocat, non in panem defixis: quod est non minus à recta fidei regula, quam à gloriosa Christi maiestate, alienum.

Iam quod, peracta Cœna, manere nihilominus aiunt Christi corpus, quandiu panis consecratus seruetur: id addi oportuit, ut sibi in errore constarent. Quo enim transuolaret Christi corpus, si in locum panis semel subiisset? Verum qualem iis religionem dicemus esse, qui tam putidis ineptiis assentiuntur? Nisi quod potius simulant. Quis enim, nisi plane à Diabolo fascinatus, plus appetet in Sacramento, quam quod continent promissiones? Nunc expendamus Christi verba. Certè non panem alloquitur, ut fieri corpus suum iubeat. Panis ergo non sibi, neque in se corpus est, sed nobis, quatenus nobis in spirituale symbolum offertur. Deinde cum inter se cohæ-

reant mandatum & promissio: nostrum non est diuel-
 lere, quæ Filius Dei coniunxit. Quid autem ille
 Priusquam nobis corpus & sanguinem suum pro-
 mittat, iubet accipere, edere & bibere. Tollatur nunc
 communicatio, quam præcipit: quem amplius locum
 habebit quæ annexa est promissio? Corpus, inquam,
 suum nobis Christus porrigit: sed edendum: sangui-
 nem suum propinat: sed bibendum. Tota ergo vis
 consecrationis ad nos dirigitur, non ad panem aut vi-
 num: & quidem ad nos, mandato Christi obtemperan-
 tes. Hæc relatio melius ex simili patebit. Paulus Man-
 cibum fuisse spiritualem testatur, & aquam ex petra
 profluentem similiter eundem cum nostro, spiritua-
 lem cibum. Clara verba sunt, sub diuersis licet si-
 gnis eiusdem patres illos Christi fuisse nobiscum par-
 ticipes. Quis autem fando audiuit, lagenam mannae,
 quæ seruata fuit, à piis fuisse adoratam? Imo cum fu-
 rioso propè impetu ad omne genus idololatriæ pro-
 iecti essent Iudæi: nemini hoc venit vnquam in men-
 tem. Quid si aliquid inter edendum casu decidisset: an
 pedibus calcatum fuisset Christi corpus? Quid? cum
 putrescebat quod ultra iustam mensuram collectum
 fuerat: an vitium accidebat Christi corpori? Si quis
 aqua illa sordes lauisset: an infectus fuisset Christi san-
 guis? Quod terræ venis hauriebatur, quod potabant
 iumenta (Nam aliunde nulla erat aquatio) quid erat
 præter aquam? Videmus ergo, signis nihil subesse,
 nisi eorum respectu, ad quos significatio pertinet. At-
 que hoc simili refutatur etiam quod de adoratione
 garrunt, Nam cum petram fuisse Christum testetur
 Paulus: non tamen adeo stupidi erant Israelitæ, vt se
 coram

eoram ipsa prosternerent. Verùm ad causam, quæ nunc in manibus est, redeo. Volunt Mediatores consecratione facta, remanere semper extra Cœnæ usum Christi corpus. Certè si quid valere debent coniecturæ: cùm primam Cœnam celebrauit Christus cum Apostolis, probabile est aliqua panis fragmenta superfuisse: nec legimus eum qui postremus calicem accepit, totum ebibisse. Iussi enim sunt ex calice bibere omnes non exhaurire. Ita factum esset, vt sanguis Christi temerè à quolibet obuio sorberetur. Quid cùm panis vnus frangeretur in prima Ecclesia: an dicent reliquias in arculam fuisse conditas? Nondum scilicet innotuerat hæc noua sapientia: quæ magica incantatione panem mutari fingit. Nos ergo Christi ipsius verbis inhærentes nihilomagis corpus eius agnoscamus per panem nobis exhiberi, quàm Dei gratiam extra eius promissiones. Neque enim corpus se dare pronunciat, quod in ciborio inclusum, seruetur, sed quod distribuatur inter fideles.

Calicis vsus, quoniam ab eo, nisi ægrè, prohiberi nequeant, qui hætenus assueuerunt, quasi per veniam ab illis conceditur: eaque lege, vt consuetudinem sub vna parte communicandi longo tempore vsitatam non reprehendant: deinde tandiu fruantur hoc priuilegio, donec concilii decreto quid sibi agendum sit, intelligant. Quid autem stabile erit in religione, si ita hominum arbitrio abroganda subiiciamus, quæ Filius Dei statuit? Clarum est mandatum: Bibite ex hoc omnes, Puerili cauillo effugiunt, solis Apostolis ita locutum esse Christum, quos iam fecerat sacerdotes. Quasi non communem omnibus re-

gulam præscribat. Quid enim? An peculiare sacerdotibus Sacramentum instituit, ac non toti potius Ecclesiæ? Ac Paulus quidem, si quid dubitationis aliqui esset, id tollit, dum se Corinthiis, tam viris quam mulieribus, testatur, quod à Domino acceperat, tradidisse. Nempe, ut indifferenter omnes bibant. Quærendusne erit melior interpret? Atque hunc communicandi morem, ut erat à Domino traditus, plusquam septingentis annis in Ecclesiavsitatum fuisse notum est. Quinetiam extat edictum Gelasii, quo excommunicantur, qui à calice abstinentes, partem alteram sumunt. Arceantur, inquit, ab integris, aut integra percipiant: quia eiusdem mysterii diuisio, sine magno sacrilegio ad eos peruenire non potest. Eò deinde sacrilegii, quod tantopere Gelasius detestatur, prorumpere homines ausi sunt, non supersticiosa modò abstinentia: sed tyrannica prohibitione. Hanc diabolicam audaciam quis pius non vehementer horreat? Qui in eius defensionem obtendi solent colores, nihil quàm malum duplicant. Cùm aliqua sanguinis interdum gutta effunderetur, huic periculo fuisse obuiandum causantur. Ita, si illis creditur, quod ab æterna Dei sapientia non fuerat prouisum, soli animadverterunt, quod temerè ab illa vitium admissum erat, ab ipsis corrigi oportuit. Verùm huic periculo iam antè occurrimus, falsam magici exorcismi opinionem diluendo. Et tamen etiamsi instarent mille pericula, fas tamen esse nego, aliquid in perpetuo & inuiolabili Christi edicto mutari. Allegant, totum sub pane Christum percipi: quia non diuidatur. Huius quoque cauilli facilis est refutatio. Sic enim in se integer est
Christi.

Christus, vt pro fidei tamen nostræ modulo, se nobis communicet. Non frustra, certè sub pane corpus suum, sub vino sanguinem suum nobis offert. Se enim hoc modo vitam in solidum nostram esse testatur, quæ cibo & potu constat. Non vt partem vitæ modò, sed totam in se vitam nostram quæramus, iubet Christus. Ad eam rem quia nos adiumento aliquo indigere nouit, cibi ac potus symbola nobis proponit: ac panem quidem porrigendo, carnem suam pro cibo nobis fore pronunciat: calicem addit, vt in suo sanguine potum nos spirituales habere significet. Nunc cum se interponunt homines: & alteram partem nobis abundè sufficere iactant, quia diuidi Christus nequeat: an in tam aperta mysterii euersione sunt audiendi? Et sanè ita agendo, Christum quoad in se est, discerpunt, dum sacras corporis & sanguinis ipsius tesseras, quas indiuiduo nexu coniunxerat, separare non verentur. Totum, inquiunt, Christum qui sub panis specie habet, eo contentus esse debet. Atqui cum sub symbolis duobus corpus nobis & sanguinem suum separatim communicet: tunc demum contenti erimus si totum habeamus quod ipse dedit. Nam ad dimidium restringere, qui hominibus permittit, primùm tantundem Christo derogat: deinde mysterium lacerando, vi eius se priuat ac fructu. Ac fortiter repudiandæ sunt istæ quorundam astutorum hominum voces: quia res sit externa, non esse magnopere digladiandum. Nam cum pro adoratione idoli sui tot trucident innoxios homines: vnde ista repente oritur tantæ facilitatis mentio? Nos verò in vindicanda sanguinis quo redempti sumus tessera

sanguini nostro, si opus fuerit, non parcamus.

Ut Confirmationem pro Sacramento venditent, nihil differre simulant à manuum impositione, qua vsos fuisse Apostolos refert Lucas. Quod si verum est. qui sibi licuisse ostendent, promiscuè nullòque delectu, vulgare quod certis duntaxat hominibus destinatum erat? Neque enim Apostolos legimus manus omnibus imposuisse, sed hoc symbolum adhibuisse tantùm distribuendis Spiritus sancti donis: quæ omnium fuisse communia, ne isti quidem dicunt. Iam hoc ergo erit dissimile, quòd Sacramentum, quo non nisi certos homines dignati sunt Apostoli, peræque omnibus noui Mediatores exponunt. Iam eùm fateantur Chrisma superadditum: eùm sola manuum impositio in vsu fuisset Apostolis: cui se persuasuros existimant, tantum fuisse hominibus concessum, vt quam ipsis libuerit gratiam Spiritus signare, exhibeant? Postquam septem numerarunt Sacramenta, vnumquodque ipsorum tradunt in nobis efficere quod figurat. Ergo si hominibus licuit, Sacramentum sine verbo Dei proderet: subiectum fuit eorum arbitrio, quod sibi vni Deus vindicat. Repugnat præterea ipsa quoque Sacramenti definitio. Neque enim mihi negabunt, Sacramentis hunc propositum esse finem, vt quasi sigillum nobis sint, ad faciendas in animis nostris Dei promissiones. Quorsum ergo Sacramenti vsus, si nulla est promissio quam obsignet? Nulla autem reperietur, quam suæ confirmationi aptare queant. In Sacramentis quæritur diuini erga nos fauoris testimonium, cuius rei Deus ipse solus idoneus est testis. Quid tale adfert Confir-

ma-

matio? Denique quemadmodum probam monetam ab adulterina, forma publica discernit: ita ubicunque non cernam inscultum Dei verbum, illic Sacramentum falsò iactari, securè excipiam. Audio, quid ex aduerso proferant Moderatores. Quasunque enim habemus de Spiritus gratia promissiones, huc ac commodant. Sed hanc licentiam nimis proteruè sibi vsurpant, vt quod Deus simpliciter promittit, restringant ad suas qualescunque ceremonias. Simplex est, nullòque signo implicitum, quod audio ex ore Christi: Spiritum fidelibus perpetuò ad futurum. Isti in oleo, quasi in theca Spiritum se inclusum habere fingunt, & sua vnctione depromi. Et interea quas ita deprauant promissiones, fundamenti loco sumunt, ne videantur sine ratione loqui.

At cùm ita credat Ecclesia: nos aiunt illam negare columnam esse veritatis, si aliter sentimus. Atrox crimen, siquidem verum esset. Sed cùm nomen Ecclesiæ non minus improbè, quàm audacter mentiantur: quid aliud quàm velut oppressæ veritati insultant? Ac quò melius barbaram suam ferociam prodant, commentum illud de septiformi gratia toties explosum, fidem Ecclesiæ appellant, de qua fas non sit dubitare. Iesaias sex enumerat Spiritus dona, quibus præditum fore Christum docet. Septimum nescio quomodo in vulgari translatione additum fuit. Quasi sublime aliquod subesset mysterium, septiformis gratia inde excusa fuit. Sed primò ex errore natus est septenarius numerus. Deinde, vt hoc taceam: cuius erit æquitatis, ad septem effectus, quasi in angustum cogere Spiritum Dei? cùm alibi veritatis

& sanctificationis, gratiæ, precum, adoptionis Spiritus perinde nominetur, vt hîc sex epithetis ornatus est à Propheta. Si tanta est seculi nostri vel ingratitude, vel cæcitas, vt iniquis præiudiciis causæ nostræ bonitas obruatur: at certè, maior in posteris erit æquitas: vt agnoscant quàm importundè in oues Christi innoxias grassati sint isti lupi, qui sibi Pastorum nomen arrogant. Nihil est tam absurdum, nihil tam deformè, quodd nō hac vna fidelia dealbent: Ecclesiam, quæ optima est diuinæ voluntatis interpret, ita sentire. Ita cum solis Episcopis confirmandi ius assignant, id comprobatum esse addunt totius Ecclesiæ consensu. Nempe, si eiusmodi consensus æstimandus est eorum libidine. Sed hoc etiamnum indignius, quodd iactare non verentur Apostolorum praxin. Tres duntaxat eadē sint loci apud Lucam, vbi narrat hac ceremonia distributum esse Spiritum: non minus ipsi Paulo manus ab Anania fuisse impositas testatur, quàm aliis à Petro, Ioanne & Paulo. Quem Ananiæ Episcopatum dabunt, ne alienum arripuisse munus dicatur? Et tamen hæreticos esse nos clamant, nisi tam conuictis mendaciis assentiamur. Quinetiam dum gregarios sacerdotes in necessitate substituunt Episcopis (qua de re extat in eorum canonibus Gregorii Epistola) illam, cuius obtentu nobis illudunt, Apostolorum praxin, ostendunt sibi nequaquam esse pro lege.

At manuum tamen impositio seruanda est. Nam si credibile non est, ea nisi Christi mandato, vfos fuisse Apostolos, nobis instar legis est eorum observatio. Huic alterum quoque annexum est: inane symbolum non fuisse. Pro Sacramento igitur haben-

A. 9.
Act. 8. 19.

c. peruenit. dist.
95.

habendum esse, conficitur. Ego verò vtrunque istorum fateor. Sed quod minimè prætereundum erat, non considerantes Mediatores nostri, cuius rei scilicet fuerit Sacramentum, ex temporali imperitè perpetuum faciunt. Gracias Spiritus, quæ tunc conferebantur per manuum impositionem, aliquanto post conferri desuisse, notum est. Siue hoc mundi ingratitude factum fuerit, siue quia satis iam centum ferè annorum miraculis illustrata erat Euangelii doctrina: nihil ad præsentem causam refert. Ablatum certè nobis fuisse, quod illo ritu indicabant Apostoli, omnes vident. Quorsum ergo, ubi finem veritas accepit, signum prorogabitur? Si quis hodie morem incubandi mortuis conetur inducere, quia & Helias & Paulus suscitandis mortuis hoc symbolum non temerè adhibuerint: quis non statim repudiet tam præposteram imitationem? Sacramentum itaque Apostolis fuisse, non negamus: sed quòd, re sublata, abrogatum sit. Quare si eius retineri vsum volunt Mediatores, rem signatam prius nobis restituant. Et si autem fateor, cùm cessassent miracula, retentam nihilominus in veteri Ecclesia consuetudinem manus imponendi: non est tamen cur hoc præiudicio grauemur, nisi proferatur certa Dei authoritas. Deinde causam longè à veterum causa separatam agunt Mediatores. Nam cùm fateatur Augustinus, nihil nisi solenne precationis esse symbolum: frustra eorum vmbra tegere se conantur, à quibus tam procul absunt. Nos quoque eiusmodi ritum vbique restitutum meritò optaremus, quo offerantur Deo pueri, post editam fidei suæ confessionem. Atque hæc esset non indecora

Catechismi approbatio. Sed quamlibet tum pia, tum utilia sint hominum instituta: longè tamen infra Sacramentorum gloriam subsident necesse est, quæ diuinitus sunt nobis tradita, & foedus æternæ salutis habent in se comprehensum.

Iam verò recipi vñctio non potest sine illis appendicibus, quas meritò exhortere pii omnes debent. Quid enim minus ferendum, quàm præferri Confirmationem Baptismo, vocarique dignius Sacramentum & maiori colendum veneratione? Has quidem tam tetras blasphemias callidè dissimulant Mediatores. Sed cùm oleum necessariò comitentur: quid captant tali silentio, nisi vt nos sine sensu iugulent? Vñctio, secundum eos, ab Ecclesia prodiit. At eadem est Ecclesia, si ipsis creditur, quæ meretricios illos fucos induxit, eius ornandæ causa. Si assentiamur: annon meritò exprobrabit nobis Christus, irrita nos facere Dei mandata propter hominum traditiones? Quale verò Dei mandatum spernetur? Baptismus lauacrum regenerationis, quo Christum induimus, Baptismus testimonium adoptionis nostræ, ingressus in regnum Dei, ablutio in Christi sanguine, nouæ & æternæ vitæ exordium, oleo in hominum torculari expresso cedit. Et nos Christiani iudicabimur, si non silentio tantum nostro, sed aperta suffragatione, locum dabimus tam iniquæ comparationi? Decevit etiam Concilium Aurelianense, confirmandos esse omnes qui baptisati fuerint, vt pleni Christiani inueniantur: quoniam Christianos esse negat, nisi qui oleo Episcopali inuncti fuerint. Hoc esse Ecclesiæ decretum, pro confesso sumunt Mediatores.

tores. Quid ergo & Apostolis & Martyribus vniuersis fiet, qui nunquam oleati fuerunt? Imo quid nobis fiet, si alium quàm ipsi habuerint, Christianismum appetimus? Neque enim tam in illos contumeliosum est, quàm nobis exitiale hoc dogma, quod nos ab eorum societate auellit. Aliam quoque diabolicam sententiam, quam euomit Concilium, nominatim confirmant Mediatores: tametsi paulò verecundius loquuntur. Sed quid refert, cum in eundem vtrique finem spectent? Hæc summa est: nos in Baptismo regenerari ad vitam: Confirmatione ad pugnam instrui. Hoc autem quid aliud est, quàm spoliare Baptismum dimidia virtutis suæ parte? Nam si illic induimus Christum, si in similitudinem mortis eius inferimur, vt carni mundòque mortui resurgamus in vitæ nouitatem, quæ perpetuò duret: quis non videt Mediatores ad commentitiam suam vnctionem transferre, quod sub Baptismo continebatur? Nostrum ergo est, vitam potius nostram centies opponere, quàm vt Baptismum nostrum ita lacerari, taciti ac dissimulantes sinamus.

Sacramentum Pœnitentiæ iam aliqua ex parte excussimus, de confessione differendo. Tantùm in præsentia hoc attingam, atrocem fieri iniuriam Deo, cum Sacramenti nomen absolutioni, qualem necessariam esse fingunt, imponitur. Omitto quòd ita perniciosus laqueus iniicitur conscientis, cum ad obtinendam peccatorum remissionem confitendi præscribitur necessitas. Hoc iam alibi dictum est. Sed quòd hominis cum Deo reconciliationem obsignari absolutionis ceremonia volunt, hoc nimis arrogan-

ter ab hominibus fieri dico. Vndè enim tanta licentia, vt signum fabricent suo arbitrato, quod mox pignus fanciendæ salutis esse iubeant? Deus peccatorum remissionem nobis promittit. De ceremonia, nullum verbum. Isti ad sacerdotem nos ablegant, qui manus agitatione nobis testetur peccata esse remissa. Quasi penes eos sit, mortis Christi virtutem suis placitis affigere. Ergo quanti æstimamus peccatorum remissionem, tam serio contendere nos decet, ne à ritu humanitùs inuento suspendatur eius fides.

Vnctionem, quam sanandis ægrotis adhibuerunt Apostoli, sicut fatemur fuisse Sacramentum, ita negamus, ad nos pertinere: quia pro ratione gratiæ cui seruebat, temporale fuit. Donum sanationis non fuisse perpetuum, omnes norunt. Est enim ex eorum genere, quibus nouam Euangelii prædicationem illustrari Deus voluit, donec fidem in mundo acquireret. Itaque paulopòst fuisse ablatum, ex veteribus historiis colligere licet. Testimoniis vti superuacuum foret in re notissima: adeoque confessa. Quid ergo sibi volunt Mediatores? Donum quod olei symbolo notabant Apostoli, si vltra eorum ætatem durasse obtendant, turpissimæ impudentiæ conuincuntur. Vulgare autem prouerbum est: Accessorium sequi naturam principalis. Constituo igitur, ex quo res ablata est, non frustra modò retineri signum: sed nimis petulanter ludi in re seria. Vt veri sint Apostolorum imitatores, dono sanationis præditos esse oportet. Nunc cùm illo carentes, signum nihilominus vsurpent, nihil sunt quàm simiæ. At Iacòbus frater Domini non testimonio solùm hanc vnctionem,

nem, sed promulgatione quoque sua celebrat. Nam hæc rhetorica vehementia perquam tumultuosè insurgunt. Ego verò Iacobi verbis suffragium meum libenter addo. Sed hoc illi consilium nego fuisse, ut quod efficax esse nouerat repræsentandæ Dei gratiæ Symbolum, ad frigidam æmulationem prostitueret. Certum est autem, vnctores huius temporis nihil magis eius gratiæ, de qua loquitur Iacobus, esse ministros, quàm rex olim fuerit histrio, qui personam Agamennonis agebat in scena. Contemni gratiam causantur, quam hæc Christus porrigit. Sed quænam est illa? Quos vngebant Apostoli, teste Marco, simul sanabant. Nunc verò nulli nisi morituri vnuntur: ut parum absit, quin profanata vnctio censeatur, si quis ex morbo conualescat. Atque hanc cautionem repetunt Moderatores: ne oleum afferatur, nisi cùm instat mortis periculum. Verùm mihi respondeant: cùm hoc ægrotantibus leuamen indifferenter Iacobus assignet: qua fiducia ipsum restringunt ad periculosos lethalésque morbos? Si tanti illis est Iacobi authoritas, cur non dubitant ab ea discedere? Ut tamen illis impunita sit hæc licentia: qua fronte Iacobum obiiciunt, cuius maximè verbis labefactatur quod stabilire volunt? Leuatum enim iri ægrotum testatur ille. Nunc quotusquisque oleo sanitatem recuperat? Vix centesimus quisque ab vnctione viuít. Imo ne hoc quidem agunt, ut medeantur ægrotidini, sed tantùm ut pinguiore ad sepulcrum mittant. Et nos adhuc crudelitatis accusant, quia solatium tam eximium laborantibus negemus? Quasi verò vnus sit aliquando visus, qui opis quidquam inde sensisset:

Omitto quot præterea ineptiis referta sit histrionicâ hæc vñctio: imo quot impiis superstitionibus turgeat: quia satis est in præsentia, eorum vanitatem monstrasse.

Manuum impositio, qua in suum munus consecrantur ministri, quin sacramentum vocetur, non pugno. Sed hanc appellationem trahi ad septem, quos vocant, ordines, vt hæctenus receptum fuit in papatu, & Mediatoribus placet, nequaquã rationi cõsentaneum esse dico. Quin etiam quod de sacerdotio affirmât nugatorium est, eius scilicet honorem ac potestatem conferri omnibus, quos ordinant episcopi. Principid̃ satis notum est, quorsum ordinentur in papatu. Nempe sacrificandi causa. Hoc enim habet solenne inaugurationis carmen: potestatem illis dari, placabiles offerendi Deo hostias. Atqui nihil sibi tale à Christo fuisse mandatum, ostendent. Quanquam enim huius rei tractatio in proprium locum melius differetur: vno tamen verbo sacerdotium, quod fingunt, euertere promptum est. Nam quos nullo Dei iussu præficiunt episcopi ad offerenda sacrificia: iis Spiritum sanctum quo iure elicient? Nego totum sacerdotium Papale diuinæ vocationi inniti. Ceremoniam ergo, qua ordinantur, quomodo sacramenti nomine dignarer? Adhæc, dum iterum nobis perpetuam successionem insinuant fucosi Mediatores: vicissim obuiandum est rursus eorum astutiæ. Nam & legitimos censeferi presbyteros volunt, quicumque à cornutis episcopis sunt creati: & omnes excludunt à ministerio, nisi qui fuerint eorum manu ordinati. Quanquam in priore quiddam longè maius prædicant. Nam per-
inde

inde acsi nouas facerent creaturas, fingunt indelebilem characterem ab episcopi benedictione imprimi. Et quidem operæprecium est notare quis sit ritus imprimendi huius characteris. Quia flatu significauit Christus Spiritum, quo Apostolos donabat, quasi Spiritum sanctum efflarent ex gutture, Christi exemplum more suo, hoc est, præposterè æmulantur. Mutuantur & ex lege Mosaica, aliud: nempe vt digitos inungant. Sed quis ipsos docuit in vsum reuocare, quæ suo aduentu Christus abrogauerat? Hac in re, nõ modò præcepto destituuntur: sed ne vetustatis quidè patrocinium, nisi falsò, obtendete queunt. Est enim vtrunque nouitium inuentũ: quod purioribus seculis ignotum fuit. Si ius sacerdotii, quo gloriantur, in perpetua ab Apostolis successione fundatum est: ipsa primò origo inuestigetur. Præcipua inter eorum ceremonias ea est, quam dixi: cuius authores esse Apostolos, nego. Ab ipso igitur initio cessat, vel vt propriè loquar, longè ab initio, quod iactant, distat eorum sacerdotium. Verùm vt ad fontem perueniant: quoties tamen multis in locis interrupta fuit successio? Quàm multis Ecclesiis hæreticos præfuisse, eorum hystoriæ narrant? Tota ferè Germania bis ante nostram ætatem à sede Romana discessionem fecit. Semel, eùm diuortium facere eùm vxoribus cogerebatur presbyteri: iterum eùm Gregorius septimus Henricho quarto Imperatori infestus, Germanos, fulminando, vellet ab ipso dinellere. Onittam recentiora exempla: quæ per se expendent sani lectores. Quis enim rerum mediocriter peritus ignorat, vt tres Antipapæ suis factionibus Ecclesiam distraxerint? Ex duobus

saltem neuter fuit, qui non plures ordinauerit episcopos: à quibus rursùm creati presbyteri. Vbi continua successio? Verùm his omissis, Ioannam papissam trafiliant oportet, si continuare suam ab Apostolis seriem volent. Si excutiantur vetusti annales: multas reperiemus primarias sedes ab hæreticis fuisse occupatas.

Tot interruptiones dissimulando, nihil proficiunt. Vt ad propinquiora tempora redeam: donec Basiliense concilium probauerint non legitimum fuisse: semper obtinebo, neminem esse in toto clero Papali nõ schismaticum. Omnes enim ab Eugenio ducunt originem: quem synodus non modò abdicauerat Papatu, sed cum sua vniuersa secta, hæreseos damnauerat ac schismatis. Scio quid respondere soleant. Quod enim illis vnicum restat asylum: fortiter synodi illius auctoritatem repudiant. Sed cùm habuerit quasunque ipsi legitimæ synodi præscribunt notas: quanti valere debeat ista reiectio, pii lectores æstiment.

Atque vt nihil horum esset: nego sub toto Papatu vnum esse verè episcopū: nisi fortè titulo & insignibus in tantæ rei probatione contenti simus. Non dico nunc, cuiusmodi sint insignia, quibus sibi reuerentiam conciliant. Norunt tamen pii omnes, profanas esse larvas: quarum aspectu obstupescerent Apostoli, si viuerent. Fingamus tamen si veritas subesset, alioqui conuenire: an tamen ex inani spectaculo episcopos iudicabimus? Nihil enim præterea episcopale habent: nisi quoddam pauci suggestum interdum conscendunt: vt, vna atque altera habita concione, velut defuncti, toto anno aliud agant. Alios arcet incitia: bona pars nescio quid sua dignitate inferius esse putant,

tant, verba ad populum facere. Quanquam vix centesimus quisque reperietur, qui possit docendi munus obire, quin se ludibrio exponat. Fingamus tamen, silendo & nihil agendo successores esse Apostolorum: quotus quisque est eorum, qui presbyteros sua manu creare dignetur? Nōne putida mendicabula, vt plurimum, in has partes subrogant? Deus bone! quod recidimus? Si tantum ludibrium in Ecclesia valere debeat: vt qui voto perpetuæ paupertatis obstrictus, mendicando ac fallendo corraferit aureos trecentos, bullamque hoc precio mercatus fuerit, quæ eum A sca lonitam episcopum nominet, subito emergat Apostolorū successor, qui passim creandis presbyteris locet operam, ne intercidad Ecclesiæ successio? Si hanc tam fœdam, sacri ordinis confusionem intueantur Apostoli: quid in ea suum agnoscent?

Quid, si ad canonicas electiones eos reuocem? Nec iam loquor de Christi regula: quæ tamen vna sufficere nobis deberet. Tantum quaero, sit ne iustus is habendus veri episcopi successor, qui aut per vim obtrusus, aut per simoniam inductus fuerit, aut profano more emerferit ad episcopatum. Hoc posito, de electione Papæ sui mihi respondeât, num affine quidquam habeat, non dico veteri & nimis rigidæ formæ, sed Nicolai præscripto, quod Gratianus refert. En Nicolaus, qui iam immenso interuallo à pura ratione descuerat, eligendi modum tradit, qui vtcunque tolerabilis esse queat. Si summo iure agatur, tunc quoque interrupta erat series. Quid autem hodie sit? Nihil dicam, nisi quod omnes norunt: nihilomagis Cardinales in eligendo Papa respicere quid illud Ni-

colai decretum præcipiat, quàm Diaboli in suis inferis tumultuantes loquentem è cælo Deum audiunt. Quid de episcopis vniuersis sentiendum? Verba sunt Leonis Ro. episcopi: Qui omnibus præesse debet, ab omnibus eligatur. Nam qui, nisi probatus & cognitus assumitur, per vim intruditur. Ac quoties eius rei facit mentionem, negat verum esse episcopum, nisi qui à clero electus & à plebe expetitus fuerit. Nec aliter pluribus locis Gregorius. Si hæc sententia locum habet: prædones se fateantur esse oportet, quicumque hodie vocantur in papatu episcopi. Nemo enim quanuis impudens, se à populo expetitum fuisse dicet. Quòd ad clerum spectat: iam pridem inualuerat hæc antiqui moris corruptela, vt soli ociosi ventres, qui se canonicos appellant, suffragia venderet. Nunc Regum esse beneficia cœperunt episcopatus. Huc accedit manifesta simoniæ fœditas. Qua enim commendatione, vt plurimum, nunc ad honorem peruenitur? Ego sanè longa recitatione adeo non delector, vt tam flagitiosa Christiani nominis probra vel attingere, pigeat. Bene tamen habet, quòd me tacente, res loquitur, nihil ab ordine Apostolorum magis discrepare, quàm talem grassandi licentiam, qua hodie episcopatus occupantur. Cùm Apostolus disputat, qualiter secundum ordinem Melchizedec constitutus sit pontifex Filius Dei, diligenter similitudinem persequitur, sine qua non constaret illa à Davide posita cõparatio. Nisi velint singulari quodam nouoque priuilegio se extollere supra Filium Dei, ostendant quomodo ad rationem Apostolicam compositi sint hodierni episcopatus. Nempe inter hos & illam optimè conueniet,

si is qui plebem sibi commissam tota vita nunquam videt, si puer decennis, si leno, si aleo, si venator, in omni nequitia exercitati, omnis & pietatis & liberalis doctrinæ expertes, Apostolorum personam sustineant.

Aliud etiamnum exoritur maius certamen. Nam si eos cōstet infensissimos esse eius doctrinæ hostes, quam Apostoli non modò prodiderunt, sed proprio etiam sanguine obsignarunt: si omnia eorum consilia, conatus omnes, totūque institutum huc tendere palā fiat, vt quod summis laboribus constituerunt Apostoli, ex professo evertant: quid amplius volumus? Detur modò nobis audientia, facile ostendemus, vix vllam esse sanæ doctrinæ partem, quam non suis corruptelis infecerint. Hoc quidem obtinebinus: purum Dei cultum impiis superstitionibus ipsos contaminasse, infinitis erroribus implicuisse tum fidei tum pœnitentiæ doctrinam Christi virtutem ac gratiam non obscurasse tantū variis tenebris, sed prope modum extinxisse, adulterasse indignis modis sacramenta. Id iam totos triginta annos egerunt Christi serui. In eodem hodie cursu pergitur. Nihil dicò, cuius libri nostri non sint luculenti testes. Boni viri, vbi se plusquam conuictos, & letaliter confossos vident, negant Apostolorum successoribus exhibendam esse molestiam. Atqui huius rei cognitio ex doctrinæ discussione petenda erat. Ad eam vltro ipsos, freti bonæ causæ fiducia, prouocamus. Ne respondeant, præiudicium de hoc ipso fieri volunt, quod in quæstionem vocatur. Itā ne? Vt qui omnia Apostolus habent contraria, sola temporis continuatione se eorum te-

nere locum vicésque agere probent? Atqui eodem colore, qui homine ingulato, in eius domum inuolauerit, se illius iactabit esse vicarium. Multò plus à ratione illa gubernandi, quam nobis Apostoli commendant, distat papatus, quàm à libero, ac bene composito libertatis statu tyrannis, quanuis sæua & truculenta. Quis iam tyrannum ferat, consularis aut alterius legitimi Magistratus, quem ipse sustulerit, nomine gloriantem? Nihilo autem minor est istorum impudentia, qui postquam sanctum illud regimen cum Christi iussu, tum Apostolorum vsu constitutum labefactarunt, eius tamen successionem suæ tyrannidi obtendunt. Nam vt maximè continua fuerit temporis series: si tamen interciderit Apostolatus: quod lacerato Dei cultu, sepulto Christi officio, extincta doctrinæ luce, pollutis sacramētis necesse est: quæ manere potest successio? Nisi fortè, quòd sicuti mortuo hæres succedit: ita isti pietatis interitu partam sibi dominationem putant. Sed cùm totam gubernandi rationem penitus mutauerint: magis profundum est inter eos & Apostolos chasma, quàm vt vlla iuris communicatio intercedat. Atque vt locum hunc vno verbo claudam: nego esse successionem, cuius rei nulla est erigo. Nego item sacrificandi munus, quod in suo sacerdotio præcipuum numerant, vnquam fluxisse ab Apostolis. Quare alios iam quærant ordinis sui authores.

Quòd autem, eodem prætextu, os occludunt piis omnibus, qui Ecclesiæ instaurationi student, quasi ad docendi munus ritè non sint vocati: eo nihil assequuntur, nisi vt totus, mundus intelligat, non ali-

ter stare eorum tyrannidem posse, quàm veritate oppressa. Verùm est quidem, in Ecclesia bene ordinata, nullos ad publicum docendi munus esse admittendos, nisi qui per ordinarios pastores vocati fuerint. Sed quid hoc ad Papatum? Nisi ad Antichristum Christi potestas transferatur? Dederunt Apostoli operam, ut par erat, propagandæ ad posteros Ecclesiæ. In hunc finem, creatos populi suffragiis pastores ordinârunt. Postea, vñ cum doctrinæ puritate, iusta eligendi ratio obsoleuit. An nemo erit iustus Christi minister, nisi qui per corruptelam obrepserit? Successionem, quam sibi tanto supercilio arrogant, iam illis eripui. Meminerimus præterea, cum sacrificos sua inauguratione creent non pastores: illigari sacrilegio, quicunque illorum ordinari manu, sustinent. Nemo igitur poterit, nisi malo detestandóque auspicio, ad promovendum Christi regnum accedere? Imo, inquit, utcunque pessum eant omnia, nemo, nisi vocatus, accedat. Iam sum præfatus, nihil esse controuersæ, quin vbicumque incolumis, aut saltem tolerabilis est Ecclesiæ status, expectanda sit ordinaria vocatio. Sed an propterea lex Deo imposita est, quin extraordinem, qui collapsam dirutamque Ecclesiam restituant, prophetas ipse excitet suo spiritu ac alios ministros? Sed enim inquit, id accidere nunquam patietur Ecclesiæ perpetuitas. Ego sanè concedo, fieri nunquam posse, ut Ecclesia intercidat. At cum ad pastores referunt, quod de perpetua Ecclesiæ duratione promittitur, in eo vehementer errant. Neque enim si desint pastores, ideo protinus desinit Ecclesia. Tunc quidem, fateor, verè & stat & floret, cum in vnum ouile

colliguntur oves : quod nisi pastorum opera fieri nequit. Sed experientia docet, interdum dissipatas etiam oves seruari arcana Dei virtute. Latet inquam, interdum Ecclesia, fugitque hominum oculos, ut frustra externum in ea regimen aut principatus quispiam requiratur. Itaque abrupta episcoporum successione, stat nihilominus Ecclesiæ perpetuitas. Si nondum intelligunt, de nihilo se proteruire : quæro vbinam legerint, oportere ad finem vsque mundi, continua ferie alios succedere aliis episcopos? At nos legimus, cùm olim sacerdotum partim inscitia & ignavia, partim perfidia & scelere, vitiat us esset Dei cultus, inculta iaceret sacrorum administratio, peruersa esset pia doctrina, Ecclesia propè concidisset : extraordinario Dei afflatu suscitatos fuisse prophetas, qui res perditas restituerent. Quid obstabit, quominus idem nunc quoque præstet? Et sanè, ita necesse fuit. Nec verò minus ad nos quàm ad veterem populum quod

Ezech. 34 habetur apud Ezechielem & Ieremiam, pertinet: Deum, ut improborum pastorum nequitiam vlciscatur, illis depulsis, probos daturum ac fideles, qui secundum eius voluntatem pascant. Tamen si enim tales quotidie dat per hominum vocationem: singulare tamen est donandi genus, cùm cessante hominum opera, solus ipse constituit, quos & necessarios esse, & hominum iudicio præteriri, videt. Iam si quod in nos vibrant telum, quispiam in ipsos retorqueat: quo se clypeo defendent? Suggestus ferè omnes apud ipsos occupant monachi, vel conductitii alii rabulæ, qui de clamitare, rixando in suis forbonis, didicerunt. Quæ est omnium istorum vocatio? Certè non aliam proferent,

ferent, nisi quoddam muti essent episcopi, cum toto sacerdotum suorum grege, alienos in locum suum subrogarunt. Sed cum noua sit ista substitutio, saltem plus octingentis demum annis post ætatem Apostolorum nata: desinant horum nomine tam impudenter abuti. Qui nobis hoc tempore facem præulerunt, ut à diuturno errore in viam rediremus, sanctos Dei prophetas fuisse, testatur præclarum, quod ediderunt, & verè diuinum ministerii sui specimen. Ad hoc beneficium Ecclesiæ præstandum nunquam vocati fuissent à lupis, qui vorandi perdendique rabie ardebant. Ergo ad sanandum malum incurabile, præsertim cum vsitata remedia deficerent, Dei ipsius manu ad opem ferendam emitti oportuit, quos libenter totus mundus impedisset. Nunc iidem lupi, qui ouile obtidebant, nos iniussu suo queruntur esse ingressos, turbatumque à nobis fuisse ordinem clamant: quia non expectato suo mandato, succurrere miseris ouibus quisque nostrum, ut par erat, pro sua virili studuerit. Cæterum ex quo res in meliorem paulò statum nostris laboribus sunt restitutæ, sanctius longè apud nos, quàm in toto papatu, colitur manuum impositio.

Venio nunc ad ordines reliquos, in quibus recedendis vulgatam consuetudinem sequuntur nostri Moderatores, ac singulis nomen sacramenti aptant. Minus hæc ero prolixus, quàm meretur rei indignitas. Nam breuibus ostendere promptum est, quàm impudenter à nobis postulent, ut sacramenta esse fateamur. Taceo, quod in toto papatu ordinantur diaconi & inferiores, non qui officium exerceant, sed quicumque presbyterii honorem ambiunt: ad quem

gradatim conscendere iubent ipsorum canones. Et si inuenta est expedita transilendi ratio. Vno enim die minores omnes tituli in vnum hominem congeruntur. Denique nullæ ab historionibus tam ludicræ fabulæ aguntur, quàm spectare in illa ordinandi pompa licet. His flagitiis quasi nondum opportuna esset correctio, conuiuent boni Moderatores. Ego autem vt hæc taceam, ferendum esse nego, vt sacramenti nomen ad actiones nescio quas transferatur ad quas nulla pertinet Dei promissio. Nam vt quispiam templi foribus præficiatur ad fugandos canes: quid opus est fingere sacramentum? Exorcistarum verò quænam est hodie opera? Nam quod in aliis solent, hîc ne simulant quidem. Et tamen malè de Ecclesia mereri pronunciant, quisquis eiusmodi ordines vel spernit, vel tollit. Sed cui persuadeant, reuerenter esse excipiendum, cuius ne inanem quidem vmbra fallendis oculis ostentant? Umbratiles enim & nihili exorcismos soli in papatu sacrifici peragunt. Acoluthos creant: hoc est pedissequos. Tantâ ne est in episcopo comitando maiestas, vt excudendum fuerit spirituale mysterium? Certè nihil eos pudet, cum sacramenti nomen prostituunt ad tales nugas. Ac notandum est, hanc inter nos quæstionem verti. Neque enim digladiamur de acoluthis & ostiariis, expeditæne eos habere nec ne. Sint sanè hæc vtilia rudimenta exercendæ eorum adulescentiæ, qui ad Ecclesiæ regimen aspirant. Tametsi nihil tale visitur in papatu, & si quid olim fuit boni, iam pridem in desuetudinem abiit. Verùm vt illis demus quod de vtilitate postulant: nimix tamen audaciæ, ne dicam sacrilegii,

legii, fuit emenciri nomen illud, quod non nisi cœ-
 licus institutis diuinæ gratiæ Symbolis conuenit.

Quam profanationem si audacter lucianici homines,
 redimendæ pacis gratia, se approbare simulant: quot-
 quot serio Dei timore præditi sunt, eos retinebit con-
 scientia, ne assentiantur.

Vltimum illis sacramentum est Matrimonium:
 idque, vt aiunt, ob Christi gratiam, quæ ei nunquam
 deest. Verùm hæc ratio ad quoduis honestum & Deo
 probatum viuendi genus extenditur. Ergo sacra-
 mentum erit agricultura, pecuaria, & artes omnes,
 aut quæ ingenuæ vocantur, aut mœchanicæ: quarum
 nulla est, quam Deus sua benedictione non dignetur.
 Videmus ergo quàm pueriliter ineptiant. Sed additur
 altera ratio probabilior: quia cùm sacra spiritualisque
 societate, quã habet Christus cum Ecclesia, confertur
 matrimonium. Quasi verò non & pastori, & agno,
 & leoni, & soli, & lapidi comparetur Christus ipse: &
 Deus bellicoso principi, & procellæ, & flammæ arden-
 ti! An totidem igitur erunt sacramenta, quot occur-
 runt in scripturis similitudines? Atqui hoc modo fur-
 tum in ordine sacramentorum censebitur, quia legi-
 mus, furi similem fore diem Domini. Multum ita-
 que abest, quin sacramentum nobis conficiat nuda si-
 militudo. Nec verò in eo hallucinati sunt primi hu-
 ius commentii authores. Sed cùm apud Paulum, vbi
 de matrimonio differit, in clausula legissent Sacra-
 menti nomen, inconsideratè arreptum, fingendo no-
 uo dogmati sufficere putarunt. Nec interea venit
 illis in mêtém, Paulum illic mysterii nomine simpli-
 citer commendare inæstimabilem istam gratiam, quã

nos prosequitur Filius Dei, eum in suum corpus inserit. Ergo ut eius admirationem excitet, magnum exclamat arcanum esse. Id enim sonat Mysterii nomen quod posuit: cuius loco vetus interpres, ut aliis quoque in eadem epistola, transtulit Sacramentum: sed minimè cogitans quod indocti homines postea somniarunt. Ex hac tam crassa ignorantia natus error nimis impudenter à Moderatoribus defenditur. Verùm quò magis videmus nasutos homines securè illudere Dei verbo, ut Antichristis adulentur: eò maior religio constringere animos nostros debet, ne quantæ impietatis societate nos illigemus.

Hinc, ut error errorem secum trahit, colligunt, nec solui coniugii vinculum adulterii causa: nec audiendos esse, qui ratam esse fidem negant, quam sibi absque parentum consensu, adulescentes ac puellæ mutud dederint. Primum, quod dicunt, ex falsa & peruersa verborum Christi interpretatione fluxit. Nam eum affirmat, mœchari eum qui repudiatam ducit, subaudienda est exceptio, quam posuerat: nempe, nisi ob adulterium. Et sanè, frustra de mulieribus adulteris concionatus esset, quarum diuortium sequebatur capitalis pœna apud Iudæos. Quòd si non magno periculo errarent, dum ita peruertunt Christi verba: ignosci forsàn vtrunque ipsis posset. Verùm hęc salus virorum agitur, qui adulteras vxores è contubernio suo pellunt. Illis æqui Moderatores imperant perpetuum cœlibatum. Quid si vxore indigent? Sine remedio scilicet æstuant rota vita: ut animæ exitio pœnam luant alieni sceleris. Ita vir Christianus, aut fouere adulteria, probrâque vorare impudicæ

dicæ vxoris cõgetur: aut crudeliter addicetur perpetuæ inquietudini, siquidem incontinentiæ morbo laborabit. Cũ miseris conscientiiis tam malè consulant: an nostro assensu inhumanam eorum tyrannidem adiuuabimus? De sponsalibus, quæ temerè ab adulescentulis contrahuntur: hoc tantũ dicam: verbo negari posse, quod verbo asserunt Moderatores.

Quis enim rata esse debere, illis reuelauit? Parentum auctoritatem requiri, ipsa quoque natura dicat: idque & iure gentium obseruatum semper est, & Scripturæ testimonio comprobatur. At sacramenti, inquit, dignitas præferenda est iuri patrio. Vt sacramenti nomine abuti illis permittam: plusquam absurdum est, in sacramenti honore poni, cũ perperam & inordinatè aliquid geritur. Nam quò plus habet dignitatis coniugium, eò maiore & modestia, & religione suspiciendum erat. Quòd si honor est sacramenti talis indulgentia: cur in sacerdotum & monialium coniugio non sunt perinde faciles? At obstat votum. Nempe quemadmodum hĩc obstat ius naturæ: quod perfringere non dubitant.

Quòd vnicum esse Christi sacrificium agnoscunt, quo expiata sunt peccata, & reconciliati homines Deo, vtinam in eo perstarent. Sed paulopòst ostendunt, non aliud sibi fuisse consilium ita præfando, quàm vt speciosum missæ suæ colorem inducerent, quò illius vnici sacrificii applicatio censeatur. Cæterũ, quibuscunque eam fucis ornent: nunquam tamen efficient, quin filis Dei omnibus detestabilis sit meretricia eius fœditas. Verũ, vt certo ordine progrediamur: ab illo generali capite initium sumẽdum est,

vbi sacrificia, vnici illius applicatoria, esse docent, cordis humiliations, & pietatis causa susceptas carnis afflictiones: & quæ sunt eius generis. Quæ ista est vel incogitantia, vel obliuio, vel stupiditas, vt fidei sacrificium prætereant cuius tamen præcipuæ in hac applicatione sunt partes. Parum dico. Neque enim aliter quàm fide, vim mortis Christi percipimus. Alia verò sic fidem comitantur, vt sint quasi appendices, & ab ea nutuentur quidquid habent. Fidem certè eximium esse sacrificium, ex Paulo constat. Idem docet, ea nobis reconciliationem applicari cum Deo, quam nobis morte sua Christus peperit. Accuratam eius rei tractationem cùm se persequi Mediatores præferant: quî sit vt prorsus sileant de fide? Nam ea propriè sola est, quæ omnia pietatis exercitia sanctificat. Deinde à quo didicerunt, carnis afflictionibus, quas modicè prodesse testatur Paulus, partam morte Filii Dei gratiam nobis applicari? Adimnicula sunt fateor, quæ nos ad quærendam in Christo peccatorum remissionem manuducunt. Sed stultè inde colligitur, per ea nobis applicari Christi sacrificium: quasi ieiuniis, aut alia quauis externa carnis afflictione adipiscantur salutem. Audio quid David dicat: sacrificium scilicet Deo gratum esse, contritum Cor & humiliatum. Sed eo nobis applicari quod Christus ad nos Deo reconciliandos obtulit sacrificium, neque ipse, neque vllus vel prophetarum, vel Apostolorum docet. Tantum abest, vt hoc honoris mereantur externa opera, quæ longè inferiore loco subdunt.

Fateor tamen Mediatōres alio post loco, quasi expergefactos, tandem fidei recordari. Sed qualem tunc

tunc quoque fidem nobis fabricant? Quæ in missæ sacrificium intueatur. Proinde meritò eam cum deuotione copulant: quando execratione dignus est, qui auersus à Christi morte, huc vel illuc, salutem quæritans, circumspectat. At sacrificium missæ à Christi morte pendet. Hoc verò iam expendamus. Christus, inquiunt, vt corpus suum fidelibus edendum obtulit: ita eius offerendi mandatum dedit Apostolis, quos instituebat nouæ legis sacerdotes. O putidam eorū ἀλασγόνεσσι, quos ego noui esse huius insulsæ farraginis opifices! Vbi enim præcipitur oblatio Respondent, vbi dicitur: Hoc facite. Cùm ante annos viginti Clithoneus & similes bestię sacrificium ex hoc verbo elicèrent, versumque in eam rem citarent Vergilii: Cum faciam vitula pro frugibus: nemo erat medioeri iudicio præditus, qui non rideret argumenti leuitatem. ignoscebatur tamen eorum stultitiæ, quia balbutiebant de rebus ignotis. Nunc autem mente captos esse oportet, qui in tanta luce vomere tales ineptias non dubitant, quas & secum intus rident ipsi, & aliis non ignorant ridiculas fore. Sed tamen, quasi res sit consideratione digna, animos aduertamus. Facere, verbum pontificale esse dicunt. Patet. Sed quo idiomate locutum esse Christum putant? Neque tamen hęc cardo vertitur. Faciendi enim verbum, vbi de sacrificiis agitur, interdum Hebræi vsurpant. Tantum nunc disputamus, quo sensu Christus dixerit: Hoc facite in memoriam mei. Nodum hunc soluit Paulus optimus interpres, hæc duo simul contexens: Hoc facite, quotiescunque biberitis. Quid enim agerent aliud discipuli, quàm

quod suo exemplo præmonstrauerat Magister ipse? Imo quis non videt, referri hoc ad superiorem sermonem, vbi iussi fuerant accipere, & inter se communicare? Quanquam audita Pauli interpretatione, frustra de re indubia litigamus. Quòd si nondum acquiescunt: quia dictum id fuerit Apostolis, quos fuisse sacrificos imaginantur, respondeant mihi velim, quosnam alloquebatur Paulus, cùm eadem verba repeteret. Nónne postquam toti Corinthiorum Ecclesiæ, viris promiscuè ac mulieribus, se tradidisse præfatus est, quod à Domino acceperat: hoc ipsis faciendum mandat? An ita contumeliosè lacerare Christi verba sibi permitterent: nisi Epicuræo contemptu inflati, despectui haberent omne nument?

Simile est, quòd iactant, priusquam sub panis specie porrigeret corpus suum Christus discipulis, obtulisse Patri. Vndè enim id esse factum diuinante Res sanè digna erat, cuius fieret aliqua mentio. Atqui sic textur ab Euangelistis historia: quòd acceperit panem, fregerit, ac dederit. Quo igitur ore, quòd nusquam inuenitur, nullúmque habet colorem, sic affirmant? Si omnes adducerent coniecturas: causæ tamen magnitudo non permitteret, quidquam inde statui. Verùm cùm ab omni verisimilitudine abhorreat quòd nugantur, quis non fortiter respuet? Negant alioqui stare illud, quòd Christus sacerdos sit secundum ordinem Melchizedec. Scio non eos primùm nunc impingere ad hunc lapidem. Verùm si rem, omiſſis hominibus considerare libet: id vanitate ipsa esse vanius, mox constabit. Narrat Moyses, obtulisse Melchizedec Abrahæ panem & vinum. Qui

sacram oblationem & mysticam illic piscantur, intelligunt obtulisse Deo. Atqui simul ac meminit illic Moyses, ipsum venisse Abraham obuiam, subiicit, obtulisse, vel attulisse panem & vinum. Cdm verò membrum quod mox sequitur, causæ redditionem esse putant, nihil aliud quàm duplicant errorem. Ad-
 dit quidem Moyses: Et erat Sacerdos Dei altissimi. Sed hoc ad ius benedictionis pertinet: vt sciamus, ex officio personæque sacerdotali Melchizedec Abraham benedixisse. Hactenus nullum cernitur in Melchizedec panis sacrificium. Sed accedit validius argumentum, quodd Apostolus, dum singula propè scrupulosè excutit, in quibus conueniat hæc similitudo, nihil tale attingit. Nomen & sedem regni, regnum & sacerdotium diligenter notat: deinde quodd tanquam à se ipso ortus, nullam habeat genealogiam, quæ quidem sit scriptis prodita: quodd Abraham illi tanquam præiure sacerdotis benedixerit Abraham. Denique quodd in pane mysterium: nihil ad causam, quæ illic tractatur, aptius adduci poterat. Obluione certè non præterit Spiritus sanctus. Quis sit ergo vt fileat? Nempe quia intempestiuè ingerere noluit. Quanquam mirum est, eos quærere in pane figuram, qui panem in corpus versum ante esse dicunt, quàm offeratur. Quomodo secundum eos respondebit figuræ veritas: si nullus in sacra Cœna est panis? Sed hoc nobis in præsentia sufficiat: nihil illis suffragari panem à Melchizedec oblatum, quia rem à Spiritu sancto minime animaduersam comminiscuntur.

Arripiunt & tritam istam Malachiz senten-

tiam: In omni loco offeretur nomini meo inter gentes oblatio munda. Quasi verò non aliud sit quàm missæ, sacrificium. Atqui si locos omnes noui testamenti recenseamus, qui de sacrificio tractant: nusquam inuenietur missa. Annon oblatio munda est, cùm per Euangelium consecramur Deo? cùm se quis que nostrum carnis mortificatione illi offert? cùm vitulos labiorum immolamus, vt inquit alter Prophetæ? Cur ergo posthabitis sacrificiis omnibus, quæ nobis Scriptura commendat, ad solam missam, de qua nullum vsquam verbulum, se conuertunt? nisi quia in omnibus sunt præposteræ. Cæterum cùm sanis omnibus constet simpliciter more prophetico designari hinc sub sacrificii nomine Dei cultum: quid de nihilo arguari prodest? Mos hic Prophetis perquam familiaris est, vt sicut illis somnia & visiones Dei notitiam significant: ita templum, altare, suffitus, & sacrificia accipiant pro cultu Dei. Hinc autem nata est istæ loquendi ratio, quòd doctrinam suo seculo accommodabant, quo scimus inuolutum talibus ceremoniis fuisse Dei cultum. Denique eiusmodi loquutiones, cùm legis pædagogiam sapiant: elicienda nobis inde est spiritualis veritas, quæ sola ad nos pertinet. Iam satis superque apparet calumniosè citari Malachiam, quasi de missa varicinetur: cùm nihil minus cogitauerit.

Nec veterum sententias moror, quas ad obruendam veritatem huc congerunt Moderatores. Solenne est nebulonibus istis, quidquid vitiosum in patribus legitur, corraddere: ac si quis solam auro neglecto scoriam, & abiectis granis quisquiliis studiosè lege-

legeret. Cùm ergo obiiciunt locum Malachiæ sic ab Irenæo exponi, oblationem Melchizedec sic tractari ab Athanasio, Ambrosio, Augustino & Arnobio: breuiter responsum sit: eosdem illos scriptores alibi quoque lignum interpretari Christi corpus: sed ita ridiculè, vt dissentire nos cogat ratio & veritas. Nam inducit Ieremias impios, qui aduersus eum conspirauerant, ita loquentes: Mittamus lignum in panem eius. Perinde hoc valere notum est, ac si dixisset: Strangulemus eum pane suo, vel aliquid simile. Veteres hoc ad Christum trahunt: & allegoricè, vt dixi, panem interpretantur corpus, quod ligno fuit adfixum. Desinant ergo boni Moderatores veterum sententiis pugnare in mala causa. Iam antè ostendi, quo sensu dicatur Melchizedec obtulisse panem. res clara est. deinde silentium Apostoli vice probationis esse nobis debet: quia nunquam prætermisisset quod tam appositè dicturus erat, siquidem potuisset verè dici. Non est ergo quòd vel Ambrosium, vel alium quempiam ex tota veterum cohorte acutius vidisse putemus, quàm ipsum Apostolum: nisi tantùm illis perspicaciæ tribuere libet, vt mysterium cognouerint, quod Spiritum Dei per os Apostoli loquentem fugit.

Cùm omnibus in causis colenda est ingenuitas, tum verò cùm de religione agitur, callidè aut etiam dissimulanter agere, fas non est. Aduersarii nostri, quoniam nos Dei verbo armatos vident, hinc inde captant quæ possunt testimonia, multaque suis cauilis deprauant, vt obiecto antiquitatis fumo, diuinæ veritatis lucem obscurent. Interea quantum ab antiquitate ipsi dissideant, nolunt inquiri. Palam ta-

men est. Cuius rei in missæ sacrificio illustre specimen habemus. Ut vulgares Sorbonistas omittam, Mediatōres nostri pro tuendo missæ sacrificio, & vetustum loquendum, & sacrificandi ritum prætexunt. Vtrunque illis concedo: veteres non modò sacrificiū voce abusos esse, sed etiam ceremonia. Verū si reputemus, quantum à veterum corruptela distet, quæ nunc ab ipsis fucatur impietas, immensum est ferè interuallum. qualecunque erat quod agebant veteres, sacrificiū memoriā esse interpretantur. Isti Antiquarii (ut haberi volunt) memoriā non contenti applicationem inculcant, ut paulopòst videbimus. Etsi autem puri ab impia superstitione, quæ postea inualuit, fuerunt veteres: non tamen prorsus excusandi sunt. quatenus scilicet ipsos apparet à puro & genuino Christi instituto deflexisse. Nam cum in hunc finem celebranda sit Cœna, ut sacrificio Christi communice- mus: eo non contenti, oblationem quoque addiderunt. Hoc auararium vitiosum fuisse dico: partim quia beneficium, Christi morte nobis præstitum, obscurat: partim quia alienum est à sacræ Cœnæ natura. Officium Christi fuit, se Deo offerre. Iam non aliæ nobis restant partes, quàm ut vescamur. Qui in sola receptione non acquiescit, sed appetit sacrificiū imaginem, minus quàm par erat tribuit & morti, qua defunctus est Christus, & Cœnæ mysterio, quod in mortis suæ memoriā reliquit. Nunc ut millies elament vel Papiſtæ, vel alii Papiſtis non multum dissimiles, oblatum olim fuisse panem, veteres ita solitos facere, non nouam esse consuetudinem: toties excipere nobis licebit, Christi mandatum, inuiolabilem

Item esse regulam, quæ nulla hominum consuetudine, nulla præscriptione temporum, nullis nouis placitis conuelli aut refigi debeat.

Respondi quod videbatur, de patrum auctoritate. Itaque cùm Mediatores concludunt, Ecclesiam secundum Scripturæ sanctorumque patrum testimonia, duo sacrificia agnoscere: in altero mentiuntur, in altero errant, plus hominum placitis, aut opinioni, quàm debeat, tribuendo. Scripturam enim, quæ tota vbique illis reclamatione, falsò prætexunt, ad eoque turpiter lacerant: vt de pueris quidem, qui duntaxat moniti fuerint, fucum sint facturi. Certe plusquam apertè refutauit eorum nequitiam. Quod ad veteres spectat, non est quod in eorum gratiam ab æterna & inflexibili Dei veritate recedamus. Proinde incruentum illud sacrificium, quod commenti sunt homines, sibi habeant, quibus non satisfacit Dei sapientia. Simplex & nunimè ambigua Scripturæ doctrina est, sacrificio quo reconciliari Deo homines oportebat, semel defunctum esse Christum: eius sacrificii vim esse æternam, fructumque quotidie à nobis percipi. Vt autem eo fruamur, institutam esse ab eodem Dei Filio sacram Cœnam, in qua corpus suum semel immolatum nobis in cibum porrigit, quo vescamur. Hoc modo vnici illius sacrificii virtutem applicari nobis, vt eius fiamus participes. Vbi totam Scripturam reuolueris, nihil aliud reperies, quàm pascha nostrum immolatum esse, Sacerdotem vnicum semel ingressum esse in Sancta, vt oblatione vnica mundi peccata expiaret. Nobis nihil aliud præcipi, quàm vt epulemur. Cuius nunc ergo audaciæ erit,

hominem mortalem se ingerere, vt sacerdotio sibi nunquam mandato, fungatur, vt incruentum sacrificium, quod nusquam requirit Deus, offerat? Proinde alibi secundum illud sacrificium locent Mediatores, quàm in Ecclesia. A nobis vt agnoscatnr nunquam efficient, donec alium esse idoneum sacrificii authorem persuaserint, quàm Filium Dei: qui Sacerdos est in æternum constitutus, nullo vel successore, vel collega. Quidquid præter eius auctoritatem additamenti obrepfit in sacram Cœnam, hominum vel cupiditate nimia, vel facilitate, ad huius auctoritatis normam corrigatur. Ita enim faciendum admonet Paulus, & hoc volunt eius verba quum dicit: Accepi à Domino quod & tradidi vobis. Oblationem porro, quæ ab ignoto fonte manauit, sceleratè & nequiter Christo acceptam referunt Mediatores.

Video quid dicturi sint, qui miscere Christum cum Belial parati sunt: modò qualemcunque pacem redimant. Nam & hominum noui ingenia, & dieteriis pridem assueui, Inimodice nos scilicet morositatis arguent, qui de voce vna, & externo ritu contentionem non necessariam moueamus. Nec verò mirum est, nos hoc nomine ab illis accusari. Loquuntur enim vt sentiunt. Sed eùm nobis melius sentire datum sit, confiteri etiam oportet, quod corde credidimus. Hanc enim legem piis omnibus fert Spiritus Dei: Credidi, propterea loquar. Cùm nuper mihi à bonis viris narratum esset, cornutum quendam ex fœtido papalium Episcoporum grege caprum, qui iam pridem medius inter cœlum & inferos volitat, ita so-
 lere loqui: Nullam sibi videri causam, quare fucatam
 hanc

hanc moderationis formulam amplecti recusaremus: respondi quod de Alexandro historici referunt: Me, si essem eius loco, non recusaturum. Illum verò, si mihi esset similis, idem facturum, quod nunc me facere nūatur, Nam eiusmodi homines, qui Christum abnegando tot annos sunt exercitati, simplicitatem nostram probro vertere quur miremur, cūm subsannare Deum ipsum non dubitent? At nobis tanti esse debent cœlestis Magistri decreta, vt pro iis ad extremum dimicare non dubitemus. Nec quidquam putemus libertati nostræ subiectum, de quo nobis quid fieri vellet, præcepit. Sed hîc de re nobis, non de verbo tantūm ac ritu, certamen est cum Mediatoribus. Tradunt enim, comprehendi in missæ sacrificio veritatem earum rerum, que vetusta omnia sacrificia figurabant: eandem hîc esse corporis & sanguinis Christi hostiam, quæ in cruce mactata fuit. Vndè apparet, vnico Christi sacrificio, secundarium hoc subrogari, quo illius efficacia ad nos perueniat. Ego autem breuiter respondeo: quæcunque vnquam in vsu fuerunt sacrificia, ad hunc veluti lydium lapidem probanda esse. vt proba censeantur: à Deo ne habeant, an ab hominibus originem. Præterquam enim quod in Christum respicere debebant, Deum quoque authorem esse oportuit. Itaque quanuis in speciem nihil aut parum differre videantur à sacrificiis piorum, quæ à gentibus oblata legimus: hæc tamen non dubitamus tanquam adulterina damnare. Illa autem pronunciare sancta & legitima. Vndè porrò hoc discrimen? nisi ex illa duplici nota, finis, & mandati. Nunc igitur vt micam veritatis in sacrificio missæ contineri pro-

bent Mediatores, Dei mandatum imprimis necesse est proferri, quale nullum extat. Vnde audacter constituimus, nihil quàm inane esse figmentum.

Quodd succinctam & dilucidam canoni interpretationem attexi volunt, fateor non esse de nihilo. Sed quas glossas inuenient, quibus tegantur adeo crassæ absurditates? Principio certum est, pugnantia illic contineri, centonésque esse malè confutos ab indoctis artificibus. Dicunt se Deo offerre de eius donis & datis hostiam puram, panem sanctum vitæ æternæ. Quæ verba sonant, constare ex pane Christi corpus. Emolliant vt volent, hanc verborum asperitatem: perspiciunt tamen oculati homines, quam precationem vetus Ecclesia de communibus oblationibus concipere solebat, consarcinatores missatici canonis ad corpus Christi inscitè transtulisse. Eleemosynæ quas conferebant fideles, tanquam Deo sacræ, altari imponebantur. Deum populi nomine, orabat sacerdos, vt eas gratas haberet. Barbari homines qui postea secuti sunt, vel antiqui moris ignari, vel aliud quàm imaginarium suum sacrificium nescientes, temerè addiderunt, corpus & sanguinem. Hanc inscitiam melius patefacit, quod paulopòst attexunt: Per quem hæc omnia semper bona creas, sanctificas, benedicas. Certè hæc oratio vtcunque torqueatur, Sacramento aprari nequit. Quæ sunt igitur bona, quæ Deus quotidie nobis creat? nisi quæ quisque piorum ex suis facultatibus cōfert, in vsum pauperum? Hanc enim fuisse olim oblationes consecrandi formulam, ex Arausiaci Concilii decreto apparet: Offerimus tibi Domine, quæ de manu tua suscepimus. Quibus obse-

obsecro glossis se extricabunt, quin hęc turpissimæ hallucinationis conuicti teneantur: Leuicula sunt ista: nec alium in finem à me attinguntur, nisi vt omnes intelligant, nullas esse tam putidas ineptias, quas non peruicaciter defendant histriones isti, qui Mediatorum personam induerunt.

Nunc pergamus ad magis seria. Corpus & sanguinem Filii Dei missarius sacerdos in sacrificium se offerre dicit. Actio est prorsus diuina, ad quam nemo, nisi cœlicis vocatus, ingerere se debet. Nam cùm de legitimo sacerdotio disputat Apostolus, nulli tantum honorem concedit, nisi cui Deus conuulerit. Vt ipsum quoque Christum dicat oportuisse Patris uocatione institui. Si perperam ac præter ius & fas sibi honorem vsurpat, qui sacerdotio fungitur non vocatus à Deo: nunc ostendant sacrifici missales, quo Dei mandato Christum offerre ausint. Tota Apostoli disputatio in Epistola ad Hebræos à septimi capitis initio ad finem vsque decimi, in duobus his cardinibus versatur: Christum vnum, fuisse idoneum qui se offerret: deinde vnica oblatione fuisse perfunctum, quæ perpetuò viueat. Hanc sibi habere videntur bellissimam argutiam, qua effugiant, dum idem se hodie offerre sacrificium iactant, quod semel Christus obtulit: non nouum aut diuersum introducere. Sed cùm Scriptura; & soli Christo vindicet offerendi munus: & semel testetur obtulisse: nihil illo cauillo identitatis, vt ita loquar, proficiunt. Nam interea ad se rapiunt, quod solius est Christi: & quod semel peractum fuit, quotidie millies iterant. Addit canon, id fieri pro redemptione animarum. At reclamat Apo-

stolus, qui tradit Christum in cœlos ascendisse, æterna redemptione parta. Si oblatum in cruce sacrificium æternam redemptionem peperit: mentiuntur certe, qui se hodie adhuc sacrificare, redimendi causa, profitentur. Hic commoda interpretatione nobis satisfieri, hoc est, oculos perstringi volunt Mediatores. Fatebuntur vno Christi sacrificio redemptos esse: sed hoc modo nobis illius gratiam applicari. Sed hunc fucum iam antè satis absteri. Imo ad viuum eraditur vno Apostoli verbo, cum legis sacrificia negat paria fuisse tollendis peccatis, quia sæpius repeterentur: & nos hac nota discernit à patribus, quod apud illos quotannis fieret peccatorum commemoratio. Certè & nos assidue peccata nostra confiteri decet, nec aliter ea deprecari possumus, quàm sacrificii recordatione. Itaque non aliter intelligi locus ille potest, quàm hoc constituto discrimine, quod tunc quidem ad testandam peccatorum expiationem, visibile sacrificium adhibebatur: hodie non item, ex quo veritas ipsa signorum fuit exhibita. Denique qui offerri hodie Christum fingunt pro animarum salute, morte eius expiata fuisse peccata, Deumque hominibus reconciliatum fuisse negant. An verò nos huic blasphemix subscriberemus, quæ proprium mortis Christi munus ad humanam actionem transcribit? Tunc verò nos meritò Christus tanquam perfidos ac fœdifragos, tanti beneficii participatione abdicet, si vnico æternòque suo sacrificio eiusmodi adminicula quæ nunquam vel instituit, vel probavit, subrogari taciti sinamus. Quàm verò congruenter postea rogatur Deus in canone, vt hostiam carnis ac sanguinis Christi

sti gratiam habeat, sicut Abelis Abrahamæque sacrificia, iubeatque per manus Angeli perferri in sublime altare suum. En pietas, cum vix eodem Filium Dei honore dignantur, quo pecudes. Quid enim precantur? Ut Patri Christus instar arietis illius, quem immolauit Abraham, placeat. Saltem in eo minimè canonicus est Canon, quòd umbram veritatis regulam facit: gratiam, qua pollet Christi sacrificium, ad eam quæ pecuariis victimis suberat, exigendo. Cæterùm obdendant quidquid libuerit. Sed nos quæ conscientia in tam foedâ Christi contumeliam, ut ferè posthabetur brutis animalibus, consentiemus? Non est præterea auctarium istud negligendum, si nihil in canone mutetur, orandi pro Papa nostro Paulo tertio, nobis necessitatem iniungi. Ergone, dum apparemus in Dei conspectum, ubi cor se totum quodammodo effundere debet, patrem nominemus eum, qui omnium filiorum Dei crudelissimus est carnifex? Eum fateamur esse pastorem, qui ad mactandas & vorandas Christi oves princeps est latronum ac luporum? Ei primum in Ecclesia locum assignemus, qui non ab ea tantùm est alienus, sed infestissimus quoque est eius hostis? Sibi verò talem habeant patrem Islebius similisque apostatæ, quo impiæ suæ defectionis testem quoque faciant Deum, sicuti eam turpiter apud homines flagitiosèque profiteri non verentur. Nobis verò centum potius oppetendæ sunt mortes, quàm ut in sui flagitii societatem nos trahant.

Tandem ne quid in missæ ceremoniis mutetur, cauent Mediatores: quia omnes ad id quod illiè agitur valde sint appositæ. Si de puerili ludicro sermo

esset: verè fortassis illud diceretur. At cum sacra Chri-
 sti Cœna nihil plus habent affinitatis, quàm sus aut
 canis cum Dei altari. Cùm in omni religionis actio-
 ne relucere debeat cœlestis quædam maieestas: tum ve-
 rò in Cœnæ celebratione, vbi Dominus ad arcanam
 carnis & sanguinis sui participationem nos inuitat.
 Quid porro grauitatis contineant missales ritus, ex
 ea parte quam hîc recitabo, gustum capient lectores.
 Ac omisso, quem vocant Introitu, aliisque infinitis
 nugis, solius canonis gesticulationes attingam: Iun-
 ctis manibus se inclinet sacerdos ante altare, postea
 in dextra parte osculetur: hic faciat tres cruces: eleuet
 manus ac expandat: iunctis manibus memoretur vi-
 uorum: parum flectat genua: extendat manus super
 hostiam: faciat quinque cruces: iungat manus sur-
 sum: tergat manus ad corporale: eleuet hostiam, dein-
 de calicem. Illis repositis, extendat brachia quasi de
 se crucem faciens: retrahat brachia, & faciat super to-
 tum sacrificium tres cruces, quartam super corpus,
 quintam super calicem: ponat manus super sacrifici-
 um, & oculos sursum erigat: inclinet se ad altare ma-
 nibus cancellatis: osculetur altare: signet se signo cru-
 cis: iunctis manibus memoriam habeat mortuorum:
 percutjat pectus suum semel vel ter: faciat tres cru-
 ces: discooperiat calicem: de pane faciat tres cruces su-
 per ipsum, deinde duas inter se & calicem: ostendat
 manu dextra hostiam, cooperto calice expandat ma-
 nus: tangat patena pedem calicis, medium, summita-
 tem: ad os suum & oculos admoueat. De hostia tres
 faciat partes: sed vnam aliis maiorem: de minima par-
 te faciat tres cruces, deinde ponat in calicem: reliquas
 oscu-

oseuletur. Excipient res esse medias, quarum indifferens sit vsus Christianis. Cur ergo quidquam omitti vetant? Verùm vt hoc subtileam: quàm indignum est, histrionem plus habere centuplo in scena gravitatis, quàm in sanciendo Dei & hominum fœdere habere sacerdos? Nimum profecto sibi licentiæ in rebus externis sumunt, si pro nihilo ducunt cœlestis Cœnæ mysterium tam indecoris gestulationibus deformari: à quibus exagitandis ideo abstineo, quia tam fœda Christiani nominis ludibria meminisse piget. Isti verò nebulones, vt sunt prostituti pudoris, etiam summarum absurditatum minimam correctionem respuunt. Vndè apparet, nihil eos aliud captare, quàm vt breui iterum, quidquid lucis nostro temporari affulsit, extinctum pereat. Hic porro impudentiæ cumulus est, quòd missæ hodiernæ ritum ab Augustino perspicuè monstrari iactant. Citatur quidem ab illis Epistola ad Paulinum, quæ est ordine, quinquagesima nona. Ego autem, vt perspicuè appareat quàm improbanam mentiendi licentiam sibi indulgeant, ex lectione ipsa fieri iudicium patiar.

Sequuntur genera duo mortuorum memoriæ, quæ vt antiquitus fuerunt culta, ita nunc retineri, volunt Mediatores. Mos antiquus fuit, inter sacræ Cœnæ celebrationem, Apostolos primariosque Martyres & maximè vulgo notos nominare, vt talibus exemplis excitaretur omnium fides. Secundo loco recitabant eorum nomina, qui recens mortui, specimen suæ pietatis ad extremum ediderant: vt ita solenne haberent suæ perseuerantiæ testimonium. Hæc omnia cum ad Christianæ vnitatis commendatio-

nem valerent, viuisque stimulos adderent ad imitandam mortuorum fidem, & nulla subesset adhuc superstitio: nos minimè improbamus, vt nihil opus fuerit testimoniorum congerie, quam Mediatores, ostentationis potius, quàm doctrinæ causa, coaceruât. Paulò post obrepfit vtròbique corruptela. Nam & vsu receptum fuit, vt se martyrum precibus iuari Ecclesia peteret, suasque vicissim preces interponeret, pro impetrando mortuis refrigerio, qui in fide Christi decesserant. Ita duplex tam martyrum, quàm aliorum memoria, inducta fuit. Nec verò dissimulo, quin à multis seculis obrinuerit vtraque superstitio. Sed in religione, cuius vnicum est fundamentum æterna Christi veritas, non multum valere debet annorum numerus. Iam de priore videamus. Non recitari tantùm honoris causa nomina martyrum, atque vt pro eorum pietate gratias agamus Deo, Mediatores iubent: sed vt eorum precibus etiam iuuemur. Ego autem tali commemoratione, quasi prophano inquinamento, pollui dico sacram Christi Cœnam. Nam cùm omnis Dei inuocatio pura & religiosa esse debet: tum verò mysterium hoc cùm celebratur, reuerentiam inuocandi Dei, eius conspectu augeri decet. Porrò Deum ritè orari negat Paulus, donec edocti simus eius verbo. Vnde constat, non esse legitimam orandi formam, nisi quæ sit in verbo Dei fundata. Nunc ostendant, vbi nos doceat Spiritus, vllius, vel Prophetæ, vel Apostoli, vel Martyris patrocinium Deo opponere. Hoc principium semper teneamus, nos non ritè orare, nisi præeunte Dei verbo. Si ergo sanctorum intercessionem, quam non dicauit,

illi

illi ingerimus, prophana nostra oratio est.

Audiamus quid contra Mediatōres. Rationi consentaneum esse dicunt, ut pro nobis orent sancti, qui Deo extra mundum viuunt: teneri enim ipsos Iacobī præcepto: Orate pro inuicem, alii pro aliis. At qui hæcenus putaueram, epistolam hanc viuis scriptam esse, non mortuis. Hoc certè acumine neminem ferient, nisi valde obrusum. Eos hortatur Iacobus, qui non doctrina modò, sed fratrum quoque precibus, sub carnis infirmitate laborantes indigent. In quo numero non sunt iam Apostoli, aut martyres suis certaminibus perfuncti: cursum enim fidelium morte absoluī Paulus testatur. Sed par est, eos nostris malis condolefcere. Vndè etiam & pro nobis apud Deum intercedere, sequitur: quia nec voluntas illis deest, nec facultas. Respondeo, nimis curiosè facere eos, qui de mortuorum statu diuinant, quod nullo Scripturæ testimonio proditum est. Temerè verò facere eos, qui affirmant. Rogandi sunt Moderatores nostri, vndè illis reuelatum fuerit, viuorum necessitatibus conscios esse, quos ab eorum societate mors separauit. Verba Pauli sunt apud Lucam, Dauidem cum ætatis suæ seruiisset, esse mortuum. Quibus subindicat, non ministrare nunc à morte sua, posteris. Quin regni Dei complementum expetant, quicumque sunt ex Christi corpore, non nego. Sed illis affectus tribuere nostris similes, quasi omnia cernant quæ in mundo geruntur, temerarium est, nisi claris Scripturæ testimoniis monstretur.

Sed hoc quoque vrgent Moderatores. Oniam enim adducūt & Ieremiam, qui mortui pro salute po-

puli protendunt ad Deum manus. Id Iudam Maccabæum somniatle narrat, fateor, secundus Maccabæorum liber: sed quantum fidei mereatur Iudæ somnium, vnde, quæso, statuemus? Veniam deprecatur historiæ illius scriptor, si quid, hominum more, minus commodè scribendo, deliquerit. Detur ergo illi, quam petit, venia: modò ne quem secum errare cogat Nobis autem qualiacunque hominû scripta discernere liceat à certis Dei oraculis. Scire tamen velim, cur non Oniæ & Ieremiæ patrocinium, quod sibi ex Scriptura notum esse iactant, potius commendent Moderatores, quàm Petri vel Pauli, de quo nihil tale proditum est. Atqui posthabitis prophetis, recentiores tantùm patronos appetunt & in ore habent. De Angelis, pro diuersa officii ratione, aliter sentiendum est. Illis mandata est piorum cura & custodia. Solicitos ergo de salute nostra esse oportet, vt Deo parcant. Nec aliud quàm iniunctam sibi functionem exercent, pro nobis orando. At has dum peculiariter Angelis partes assignat Scriptura, piorum animas, quæ in Domino quiescunt, ab eorû ordine segregat. Et sanè si earum ministerio ad curadã salutem nostrã vteretur Deus, nihilò de his magis Scriptura, quàm de Angelis taceret. Angelos suos omnes pro piorum tutela excubare, Deus pronunciat. Quorsum id, nisi vt maiore fiducia instruamur? Tantundem de sanctis spiritibus dicendum erat, si vera esset comparatio. Nunc quod tacetur, pro nihilo ducendum est: præsertim vbi de re agitur imprimis cognitu vtili. Arque vt demus pro nobis orare Apostolos & Martyres: implorandum tamen esse eorum patrocinium, perperam inde colligitur.

ligitur. Audit seruus Abrahamæ, ad futurum sibi Angelum. sed ubi opus est Angeli præsentia, ad eum se minime conuertit. Videt minister Elisei ingentes Angelorum copias, ad opem sibi ac magistro ferendam armatas esse: eorum tamen suffragatione, Deum inuocans, non nititur. Iterum memoria repetant pii lectores, quod prius dixi, hanc nobis omnibus orandi legem esse impositam, ne quid nisi ex Dei verbo. Qui autem alios ex cælo intercessores, præter Christum, sibi aduocant, extra verbum Dei vagantur: quare & rectè orandi metas transilire eos dico. Nam quem ex locis quibusdam fucum Mediatores faciunt, refellere nullo negotio promptum est. Nomen suum à posteris suis inuocari voluit Iacob, inquit. Quod sequutus Moyses his verbis orat: Memento Domine seruorum tuorum Abrahamæ, Isaac, & Iacob. Sic & in Psalmo orant fideles Deum, vt recordetur Dauidis. Respondeo, non obscurum esse, quid in benedictione Ephraim & Manasse inuocatio significet. Neque enim aliud voluit Iacob, quàm vt diuini fœderis gratia ad nepotes suos, iure hæreditario, perueniret. Promissa erat salus eius semini, promissionem Deus in manus Abrahamæ, Isaac, & ipsius Iacob deposuerat. Hoc ergo petit, vt inter sancti populi tribus censeantur. Nec verò ad hominum personas respicit Moyses, cùm nomina Abrahamæ Isaac & Iacob in medium adducit: sed vt se aliòsque in promissionis fide confirmet, causam commemorat, quæ ipsis oporteat præstari. Acti diceret: Domine, non alia quàm promissionis tuæ fiducia ad te accedimus: quia nos sumus populus ille, cuius te fore Deum Abrahamæ, Isaac, & Iacob, patribus nostris es pollicitus.

Non est ergo quod nobis oculos perstrictum iri spectent Mediatores, tam euanidas nugas spargendo,

Venio ad sanctorum merita. quibus etiam preces nostras subniti volunt. Est quidem hoc aliquid, quod superbam de illis iactantiam mitigant: hoc tamen minimè ferendum est, quod ex Dei liberalitate Christi que gratia prodesse ea nobis dicunt, tam ad protectionem, quam gratiæ impetrationem. Nusquã hoc illis tribuit verbum Dei. Prosequitur, fateor, gratiam suam Dominus erga homines in millesimam vsque generationẽ, sicuti promisit. Sed stultè hinc inferunt Mediatores, redundare in filios patrum merita. Quin potius hĩc quidã est diuinæ misericordiæ cumulus, vt modis omnibus exundet, quod postquam salutarem manum gratuito porrexit patribus, eam ad posteros quoque extendit. Minimam huius laudis partem à Dei bonitate traducere ad hominũ merita, impiæ & sacrilegæ est malignitatis. Nec eiusmodi errori suffragatur, quod de Dauide obtendunt Moderatores, in eius scilicet gratiã, Deum populi sæpius miserum esse. Quia enim cum Dauide sancitum erat fœdus in totius populi salutem: hac, vt ita dicam, qualitate induendus est, si probè volumus intelligere, cur eius rationem potius in seruando populo, quam Ezechix aut Iosix Deus habuerit. Si perfidis scripturæ corruptoribus hæc non sapiunt, nihil mirum. Sunt tamen ad cassandas diruendãsque omnes inferorum machinas valida. Quanquam semper tenendum est illud quod tãtũ posui, fundamentum: non aliam esse piè rectèque precandi rationem, nisi quæ ad diuinæ voluntatis præscriptum exigitur. Tota autem Scriptura

peura non alium Deo Mediatorem proponere iubet, quàm solum Christum, nec alterius vel patrocinio, vel meritis subniti docet, vt certa fiducia nos ad Dei tribunal sistamus. Atque ita reperiemus, quisquis alios sibi patronos vel intercessores quæritat, non esse huius patrocinio contentum. Sollicitè ergo cauendum, ne plures aditus captando, ianuam illam nobis claudamus, qua sola accessus ad Deum patet.

Centies, si fieri queat, moriamur potius, quàm vt nostro consensu in sacrosanctam Christi cœnam irrumpat talis prophanatio. Nihilo etiam magis concedendum est, quòd festis diebus coli mortuos volunt, vt suis nos meritis associent, suâque iuuent intercessione apud Deum. En Christiana reformatio, cuius spem faciunt imperitis. Si festos dies quædam veluti inuitamenta esse dicerent, ad colendam virtutum memoriam, quæ nos ad imitationem prouocet: aliquis sanè esset color. Sed cultum institui ex dierum obseruatione, id quod faciunt, nimis deforme est. negabunt scio, hoc sibi esse consiliū. Sed ex re ipsa iudicium fiat. In vna quaque parochia festum patroni diem celebrandum præcipiunt. Nec eo contenti, vocant singulares patronos, quibus hic honor deferatur: cum satis constet, non aliter hætenus habitos esse patronos quàm deos tutelares: an non auribus nostris insonare debet vox illa prophetica? Secundum numerum urbium tuarum sunt dii tui. Quàm igitur foeda erit nostra ingratitude, si relicto vitæ fonte, tales nobis fodiamus cisternas? Si solos prophetas & Apostolos eueherent ad hunc honorem: acriter intercedere deberet, ne ex sanctis Dei ministris idôla fierent. Nunc

Iere. 2.

ad hanc impietatem accedit nimis insulsa absurditas. Quibuslibet enim patronis suos dies festos assignant. Multa porro sunt templa Catharinæ dicata, vel Christophoro, vel aliis fictitiis nominibus. Catharinæ aut Christophori precibus, ut iuuetur plebs huius loci à Domino postulabit. Itane cū Deo ludetur, ut qui nulli vnquā fuerunt obrudantur ad Deum exorandum patroni? Talibus monstris qui fomenta suppeditant, gustū mne aliquem vnquam habuisse credendi sunt ferix sinceræque Dei inuocationis? Omitto Dominicum & similes carnifices. Omitto Medardum, Lubinū & similes eius bestias. Quis enim finis esset, si singulas labyrinthi ambages excutere vellem, in quem nos Mediatores pelliciunt? Sed vix bis ac ter eorum perfidiæ, qui se tam facile proiciunt in voluntarium interitum, quem centum mortibus, si centum haberent vitas, propulsare debuerant.

Superest alter ordo mortuorum, quorum mentionem in cœna fieri volunt: ut detur illis locus refrigerii, lucis, & pacis. Non nego, hanc fuisse vetustissimam consuetudinem: & quoniam magna est vis consuetudinis, aut potius regnum: ideo eiusmodi preces fateor Chrysofomo, Epiphanio, Augustino, & similibus probatas fuisse, quod à maioribus, quasi per manus, traditæ essent. Et si non existimo, multo ante eorum ætatem, quos nominaui, obrepisse in vsum. Sed quod breui tempore vtcunque inualuerat, nimia facilitate, sine ratione aut iudicio, secuti sunt. Verum quia Augustinum Moderatoribus libuit citare testē: audiant quantum ipse idem alibi in contrariam sententiam magis inclinet. Recepti sunt in pace, inquit,
sancti

sancti Patriarchæ, Prophetæ, Apostoli, Martyres, boni Hom. in
102.49.
fideles. Omnes tamen adhuc in fine recepturi sunt,
quod promisit Deus. Promissa enim est carnis etiam
resurrectio, mortis consumptio, vita æterna, cum An-
gelis. Hoc omnes simul accepturi sumus. Nam re-
quiem, quæ continuò post mortem datur, si ea dignus
est, tunc accipit quisque, cum moritur. Si vna omni-
bus est requies: non minus pro quouis ex grege fi-
delium superuacuum erit orare, quàm pro Isaia vel
Paulo. Atqui hoc posterius fieri debere, Augustinus
vbique negat. Superest igitur, vt quiete sua, vltra
quam nihil nunc melius optari illis potest, sinamus
eos frui: nec Dei nomine in precibus non legitimis,
aburamur. Traditionem apostolicam Mediatores esse
volunt: idque Dionysii testimonio probant. Porro
in recitandis eius verbis Apostolorum nomẽ ita fur-
tim interferunt, vt videatur ab ipso positum. Atqui
diuinos illic duces nominat, quos subinde vocat ma-
gistros. Deinde quasi oculos mundo confixerint, epi-
theto Arcopagitæ ornant suum Dionysium. De A-
reopagita Eusebius aliquoties meminit: quem Athe-
nienensis Ecclesiæ primum fuisse episcopum dicit: at-
que ita traditum à Dionysio Alexandrino, refert. Sed
quidquam ab eo literis mandatum, non dicit: quod
certè si fuisset verum, non erat onissurus. Hierony-
mus verò in scriptoribus Ecclesiasticis duos numerat
Dionysios. Corinthium vnum, qui sub Marco Anto-
nino vero, & L. Commodò floruerit: alterum Orige-
nis discipulum, qui Alexandrinus episcopus fuit,
sub Galieni imperio. Sed inter eorum scripta, quæ
diligenter recenset, cœlestis vel ecclesiasticæ Hierar-

chiæ, mentio nulla. Quoties ergo citantur libri isti, sciamus ignoti esse scriptoris, & non adeo antiqui, quod & stylus ipse, & argumentum clare demonstrat. At Chrysoſtomus Apoſtoliſ fert acceptum. Nempe, ut alia permulta, quæ cùm vulgo recepta eſſent, tamen ignotæ erant originis. Damascenum qui legerunt, ſi vnicam habent vnciam ſani iudicii, non multum eius auctoritati deferent. Quis neſcit puellis infantibus, cùm adhuc à nutricis mamma penderent, veteres euchariftiam dare ſolitos? Atque hunc morem proculdubio ſe ex traditione Apoſtolica habere putabant. Hoc Cyprianus, Chryſoſtomo & Auguſtino aliquanto antiquior, dixiſſet. Peruerſum tamen fuiſſe morem, & à Chriſti institutione alienum, teſtatur hæc Pauli ſententia: Probet ſeipſum homo, & ſic de pane illo edat, & de calice bibat. Denique poſterior ætas non immeritò correxit. Quid igitur ex falſo traditionis nomine fucum iſti faciunt Moderatores? cùm in ſimili cauſa fatiſ oſtendant, quod volunt eſſe ſacroſanctum, ſibi pluma eſſe leuius. Sed quorſum hæc diuinare attinet? Extant Apoſtolorum ſcripta, quæ copioſè & aperte quidquid in doctrina pietatiſ erat cognitu neceſſarium, complectuntur. Quin & de mortuiſ interdum ex profeſſo loquuntur. Pro ipſiſ orare, nuſquam præcipiunt. Cùm Theſſalonicenſeſ hortatur Pauluſ, ut lætũ in morte ſuorum temperent, conſolationeſ adhibet, quæ ſciebat ad hanc rem maximè appoſitaſ. Precum nulluſ ſermo, qui maximè fuiſſet opportunuſ, ſi pro mortuiſ precari liceret. Ad Corinthioſ ſcribent, argumenta omnia colligit, quibꝯ animæ probet à morte eſſe ſuperſtiteſ. Hoc non addu-

adducit, quod fuisset alioqui validissimum: Ecclesiam pro mortuis non frustra orare. Pro quibus ordinarias preces velit in Ecclesia concipi, Timotheum admonet. De mortuis illic quoque silentium. Quod si precibus nostris hodie indigent mortui: maior sub lege fuit earum necessitas. Atqui Scriptura, cum & lutum, & sepulturam & alia quædam in speciem minuta accuratè referat, verbum de precibus nullum facit. Cui obsecro credibile erit, Spiritum sanctum quod præcipuum erat, obliuisci, dum leuioribus insistit? Hinc sanè hominibus non contentiosis liquebit, rem fuisse prophetis & Apostolis incognitam.

Sed enim Scripturam quoque opponunt Meditatores: quia præcipiat Apostolus, orare alios pro aliis. Si quis esset apud eos Dei timor, si qua valeret religio, si quis vigeret conscientia sensus: poenam certè horrent, quam impiis Scripturæ sacræ corruptoribus cogimur imprecari, & quas proculdubio aliquando Deus expetet. Ut vicissim oremus alii pro aliis, Iacôbus nos monet: cum antè præcepisset de mutua confessione. Si cõprehendit in hoc ordine mortuos, resurgant oportet, ac confiteantur nobis peccata sua. Alterum enim cum altero coniungit. Ego vero Iacôbi verba multò aprius in eos retorqueo: quando eos solos, qui communiter laborant, iubet inter se communicare mutuas preces: mortuos esse omittendos, qui iam suis laboribus sunt perfuncti. Iacôbus, inquam, non alios precibus nostris commendat, quàm qui versantur adhuc in præsentis vitæ certaminibus. Contrà, Scriptura beatos pronunciat, qui sunt in Domino mortui, eo quòd iam requiescant à laboribus

fuis. Si ita est, quid illis opitulari queant nostræ preces? Et tamen magnæ in fratres crudelitatis, & detestandæ in Dominum temeritatis damnate non verentur Mediatores, si quis ab orationum nostrarum consortio mortuos excludat. Imo crudelitatis Deum accusent potius, qui cum identidem nos tam sollicitè ad orandum pro fratribus hortetur, hanc doctrinam semper ad viuos restringit. Res certè adeo leuis non erat, miseras animas, quæ ad opem flagitandam mutæ sunt, subleuare, vt præteriri debuerit. Cur ne verbo quidem vsquam attingitur? Præsertim cum toties, tamque diligenter, tam copiosè, tam luculentè concionentur Prophetæ omnes, Apostoli, Christus denique ipse, de officiis charitatis: cur hoc supprimunt, quod inter alia postremum non erat? Iam quæ nostra est in Dominum temeritas? Regulam orandi certam tradit. Eam tenemus: nec fas esse putamus, inde vel vnguem vnum deflectere. At Dominus, inquiunt, nequaquam mortuos à viuis separare præcipit. Imo hoc præcepti vice nobis esse debet, quod cum vbique viuos nominatim exprimat, mortuos se gregat ex eorum numero. deinde cum finitam eorum militiam testatur, non amplius habere auxilio nostro opus, significat. Nusquam prohibet Deus, ne pro Angelis oremus. An eum detestabimur, qui orandum negabit? Pro Apostolis non esse orandum nec pro martyribus, fatentur ipsi quoque Mediatores. At qui nusquam legitur prohibitum. Cur in reliquis mortuis tam erit detestanda nostra temeritas? Ipsi verò in Spiritum sanctum palam sunt contumeliosi, quæ obliuionis in re tam necessaria insimulant. Atque
hinc

hinc simul apparet, quanta sit eorum moderatio, qui suas detestationes tam futiliter in nos euomunt.

Esto tamen: valeat Ecclesiæ veteris consuetudo, ut sacerdos in Cœnæ celebratione mortuos Deo commendet: an ideo debent vigiliæ, anniuersaria, & similes nugæ retineri? Sic autem placet Mediatoribus. Obsecro, si qua eos cura in restaurandæ & pietatis, & Ecclesiæ tangeret: ex tanta superstitionum sylua; quibus scatent mortuales, ut loquuntur, vigiliæ, nihil omnino refecerent? Imo si quid haberent ingenui pudoris: an non verbo saltem attingerent, corrigenda esse quædam, quæ nimis insulsa absurditate quemuis mediocriter intelligentem offendunt? Fœdè illic discerpitur Scriptura. Miscetur incomposita sententiarum hinc inde temerè congestarum farrago. Denique quidquid illic sit ac dicitur, crassa est Scripturæ corruptela. Hoc totum non modò dissimulant Mediatores, sed etiam calculo suo absoluunt. Sed audienda est præclara eorum ratio, Quia immane esset, inquit, mortuorum suppressi memoriant, ac si animæ vnâ cum corporibus interirent. Ergo quatuor annorum milibus ante Christi aduentum, & deinceps plus mille annis, quibus nondum erant natæ vigiliæ; nulla fuit de animæ immortalitate fides. Nam certè, si huic blasphemix subscribimus, omnes qui à mundi exordio fuerunt Patriarchæ, quicumque sub lege vixerunt Prophetæ, pii reges & alii, Christus, Apostoli, vniuersi martyres Epicuræi erunt: quia nullis vigiliis animas vindicarunt ab interitu.

In carniū abstinentia videntur sibi optime corrigere quidquid hactenus superstitionum fuit.

cum temperantiæ causa non abominationis, eam suscipi docent. Si in solo esu carniū omnes essent delitiæ: concedi fortè posset quod iactant. Sed quis nescit, in diuitum culinis, tunc multò lautiores instrui epulas, eūm à carnibus abstinetur. Pauperibus certè, qui larido aut bubula tenuiter victitant, nihil opus est, carnis edomandæ causa, carnem prohiberi. Diuitibus solis lex ista necessaria est, quæ ad frugalitatem eos reuocet. Atqui, vt dictum est, nihil minus est prohibitio carniū, quàm luxuriæ sūptuūmque restrictio. Tunc enim maximè fumant culinæ: tunc immodici apparatus exundant. Denique nunquam minus sunt in victu temperantes, quàm eūm à carnibus abstinent. Bis ergo ridiculi sunt Mediatores, qui frugalitatem ita constituunt in abstinentia carnis, ac si nulla essent præter carnem voluptuosa edulia: ita carni domandæ salubre esse remedium fingunt, ac si non suauioribus ferculis feria sexta, quàm secunda, mensæ refertæ essent. Hinc certè plusquam absurdum esse patet, hoc nomine carnes discernere à reliquis cibis, quasi sublato illarum vsu, cohibita sit luxuries victus, & inuenta macerandæ carnis ratio: eūm potius ipsa ciborum varietas nouum sit saturis, edendi irritamentum. Verūm, vt hoc aliqua ex parte verum sit: supersticiosa tamen, esse dierum obseruatio non desinit. Excusant Mediatores, olim ab Ecclesia veteri interdictum fuisse carniū esum sexta feria & sabbatho, vt homines tali abstinentia præparati, sanctius ad sacram mensam accederent. Imo certum est ex veteribus historiis, olim nihil tale fuisse iniunctum. Ieiunium, quod Romæ sabbatho colebant,

tanquam rem insuetam, refert Eusebius. Carnis quidem abstinentia paulatim se priuata quorundam superstitione insinuauit: ac primò quidem occupauit diem veneris, hinc ad sabbathum se extēdit: donec ex consuetudine lex demum nata est, quæ inuitos quoque obstringeret.

Sed quia hoc argumentum copiosè tractare, non est præsentis instituti: quatuor vitia, quæ in hac prohibitionem continentur, breuiter notare sufficiet. Primùm iniuria fit Deo, cùm simpliciter, etiam ad certos dies, eius carniū interdicatur. Carnes non minus quàm olera, & pisces, & poma Deus in vsum nostrum destinauit. Hæc creauit omnia, vt cum gratiarum actione vescamur. Liberum, inquam, omnium vsum, modò sobrius sit & frugalis, promiscuè nobis permisit. Surgunt postea homines, qui hac nos libertate priuant: ne liceat, quod Deus licere voluit. Meminerimus, totum genus vetari, in quo multæ sūt species procul à delitiis luxuriæque remotæ: vt non alio nomine displiceant, nisi quia carnis nomen habent. Deinde superstitione non caret talis dierum notatio. Honore se Christi mortem prosequi existimant & sepulturam, qui carnem biduo illo non gustant. Eodem coluntur honore & festi dies: nec Deo tantùm, sed Apostolis aut martyribus dicati. Si meritò reprehenduntur, qui inter diem & diem discernunt: carnis abstinentiam certis diebus alligare, quis supersticiosum esse non videt? Tametsi quadragesimam non exprimunt: cùm tamen sine exceptione consuetæ ieiunia, noua sanctione cōfirmant, ea quoque in integrum restituitur. Quo autem commendari ti-

tulo præcipuè solet, nisi imitationis Christi? At si ea est imitatio: cur quotannis repetitur? cum semel tota vita tale ieiunium Christus susceperit. Deinde si exemplum hoc est, quod sequi debeamus: eadem fuit in Moise & Helia ratio. Cur ergo tot sancti Reges & Prophetæ imitationem neglexerunt? Tota certè vetus Ecclesia non paruo reatu tenebitur. Cur etiam Dominus ipse, cum adhuc in terris ageret, sui exempli nullã inter discipulos haberi rationem passus esse Excusat enim eos, quod non ieiunent. Piget in ream liquida verba perdere. Nec verò Mediatores ipsos fugit, pueriliter errare eos, qui primi quadragesimale Christi ieiunium æmulari se putârunt, cum abstinentia qualicunque defungerentur. Quantum enim hoc à dierum quadraginta inedia differebat? Ad hoc, quale temperantiæ exemplum, vbi nec fames est, nec cibi appetitus? Multum enim fallitur, qui Christum tunc luctatum cum fame esse putat, cum edendi necessitate exemptus fuerit. Ieiunium illud non suscepit Christus, nisi post annum vitæ tricesimum. Suscepit, cum iam auspiciari vellet susceptum à Patre munus. Suscepit, vt Euangelio non minus acquireret fidei, quam lex prius obtinuerat. Denique singulare fuit diuinæ virtutis specimen, quod & in ipso edi, & quo ipsum ab aliis distingui oportuit. Contrarium errorem fouere, vt nihil aliud sit mali, Christianæ sinceritati minimè est consentaneum.

Venio ad tertium vitium, quod priora duo superat. Nam & hoc modo conscientia laqueus iniicitur, & libertas eripitur, non tantùm à Domino concessa, sed etiam parta Christi sanguine. Serio nos Paulus

lus admonet, ne seruitutis iugum subeamus, renunciantes libertati, ad quam sumus vocati. Ea vero non tentatur soldm, sed labefactatur tota, cum nobis lex spiritualis imponitur, quæ conscientias liget. Nam quoddam ciuilem cautionem inserunt Mediatores, Ideo à carnibus interdum arcendos esse homines, ne pecora fortè assiduo esu consumât: in eo se vel pueris faciunt plusquam ridiculos. Scilicet cùm hominibus Deus permisit, vt carne quouis tempore vescerentur, parum consideratè fecit, hoc periculum non præcauendo.

Et optimè generi pecuario consuluerunt, qui post quatuor annorum milia cohibuerunt priorem vescendi licentiam. Mirum est autem tam stupidos interea fuisse homines, vt animalium diminutionem non senserint, quæ eos ad quærendum celerius remedium cogeret: præsertim cùm magnam copiam sacrificiis absumerent. Sed hoc in præsentia non agitur. Legem enim nõ politicam, sed spiritualem confirmant, qua necessitas imponitur cõscientiis. Hoc nullo modo ferendum esse dico, vt imperium vsurpent homines in animas: vt quod Dominus liberum reliquit, illicitum faciant.

Quartum vitium est in falsa cultus Dei opinione. Nam quidquid prætexant Mediatores, quæcunque obseruatio quasi necessaria, commendatur, continuò censetur ad cultum Dei pertinere. Cuius rei non est quoddam longius petamus exemplum. Quis enim non putat religionis partem esse, carniū abstinentiam? Atque hæc ratio est, cur per hypocrisin mentiri & fallere Paulus dicat eos, qui ciborum prohibitionem nouam pietatis formam inducunt. Nam

14. cum in cibo & potu non esse regnum Dei alibi doceat: iure hypocrisicos damnat tales de rebus externis sanctiones. Sola, inquam, est interior cordis veritas, quam per se Dominus requirit. Quaecunque verò accedunt exercitia, eatenus probanda sunt, quatenus ipsi veritati seruiunt, aut tanquam vtilia incitamenta, aut tanquam professionis notæ, vt fidem apud homines nostram testemur. Nec tamen interea reuicimus, quæ ad ordinis disciplinæque conseruationem faciunt. Sed vbi laqueo induuntur conscientia, & religione obstringuntur, in quibus rebus Deus solutas esse voluerat, fortiter reclamandum est, ne & cultus Dei vitietur commentis hominum: & mortalis homo, qui legi subiectus esse debuerat, vnicui Legislatoris tribunal occupet, vnde conscientia imperet, in quibus solus Christus regnare debuerat. Denique 4. audimus quid Paulus dicat: Si mortui sumus elementis huius mundi per Christum, indignum esse vt talibus decretis deuinciamur: Ne esitaueris: ne gustaueris: ne tetigeris. Atque vbi semel inualuit illa superstitione, vt sibi quispiam nefas esse putet carne vesci, eam protinus sequitur in aliis damnandis audacia, quæ cum zeli titulo splendeat, sacrilegio tamen affinis est. Postremo, nunquam ferè abest præpostera illa, de qua conqueritur Christus, inanium, imo nihili traditionum admiratio, vt in earum gratiam irrita fiant mandata Dei.

Sacerdotibus fit coniugii venia, qualis in ordine militari est caufaria missio. Siquidem ne qui grauiores motus existant, ministros, qui iam coniugio sunt impliciti, subito diuortio non audent ab vxoribus

xoribus diuellere. Restringunt tamen hanc suam
 indulgentiam ad tempus generalis Concilii. Hæc
 duo sunt diligenter obseruanda: non permitti coniu-
 gium ministris quia proberur, sed tantùm seditio-
 num metu: deinde nihil statui, donec Concilium de-
 finierit. Rationem hanc cur minus placeat sacerdotum
 coniugium, allegant: quia teste Paulo, qui cœ-
 lebs est, melius & solutiore animo curat ea quæ sunt
 Domini. Audio quid dicat Paulus. Sed an propterea
 pastores ac ministros Ecclesiæ cogit ad cœlibatum?
 Imo ne hortatur quidem: nisi quatenus sibi quisque
 expedire agnoscat. Cuperent Mediatores, multos in-
 ueniri clericos, qui veram castitatem in cœlibatu co-
 lerent. Id optandum esse fateor: sed cùm aliud expe-
 rientia doceat, quid prodest frustra cum necessitate
 luctari? Videmus quo tempore floruit summa inter
 Christianos sanctitas, ministris Ecclesiæ non fuisse
 indictum cœlibatum. Apostolos certum est, cùm sta-
 tionem nusquam fixam haberent, maluisse vxores
 suas circumducere, quàm vt eas dimitterent à suo
 contubernio. Sic enim narrat Paulus. Nec audien- 1. Cor. 9
 dum est puerile illud cauillum, maritos suos ideo se-
 cutas esse, vt publico Ecclesiæ sumptu simul viue-
 rent. Quid enim? Annon poterant ali ex publico, ni-
 si communi mensa vescerentur? Idem Paulus, cùm
 imaginem veri Episcopi numeris omnibus absolu-
 tam pingit, dotésque enumerat quibus excellere ma- 1. Timo
 ximè debeat, cœlibatus nullam facit mentionem. Tit. 4
 Hoc parum est. nominatim eligendos esse admonet,
 qui singulis vxoribus contenti, fidem conjugalem
 pudicè colant: honesti sint patres-familias: liberos

suos instituant in timore Domini . Hanc esse veram ac solidam Episcopi perfectionem , cuius Paulus exemplar præscribit , negari non potest . Quisquis ergo deesse aliquid Ecclesiæ ministris putat , nisi cælibes viuant : aliud sibi habeat Ecclesiæ regimen , quàm quod nobis Filius Dei commendauit . Atque vt minus dubitationis esset , disertè alibi pronunciat Spiritus Dei , Honorabile esse in omnibus coniugium .

Quem locum citando nequiter deprauant Mediatores . Prætereunt enim id quod præcipuum erat orationis membrum , nempe , In omnibus . Quid enim noui protulisset Apostolus , si simpliciter dixisset , coniugium probro carere ? Nondum enim talis , vel inter Iudæos , vel inter Gentes supersticio emerferat , quæ illud ignominia notaret . Sed cum fortè cælibatuum morosi quidam homines , tanquam sanctius per se vitæ genus , immodicè extollerent , cum horribilem Dei ultionem , scortatoribus & adulteris denunciaret : simul incontinentiæ remedium proponit , vt suam quisque uxorem habeat . Ne verò coniugium aspernaretur quispiam , testatur esse in omnibus honorabile . Quo significat , neminem esse tanta virtutum excellentia præditum , quem non deceat : nec ab vlla functione quantumuis præclara esse alienum . Vnde igitur hæc noua sanctitas ? Reperiemus profecto à Montano , Encratitis , & similibus esse ortam . Damnati quidem illi fuerunt iam olim . Hoc tamen obtinuit Sathan , vt damnatis hominum personis , impius error dimidia ex parte probaretur . Paulatim deinde creuit superstitiō , vt matrimonio sacerdotibus interdiceret quidam vellent . Idque fuisse in Nicena synodo agitatum refert

fert Sozomenes : sed tunc intercessit Paphnutius martyr, qui, cdm ipse thori conjugalis expertus esset, dixit tamen, castitatem quoque esse cum vxore propria concubitum. Nunc verò nostri Mediatores, ne videantur coniugio nimium iniqui, tolerandos esse admonent ministros, qui adduci non poterunt, vt quas habent vxores repudient. Quanquam sedulo rursus cauent, ne ipsorum causam probare videantur, dum hoc illis concedi volunt, ne si præter modum vrgeantur, tumultum moueant. Hoc modo concubina Islebio conceditur, ne ab ea violenter auulsus, ad arma conclamet. Dignus certè qui, cdm sit inanis gloriæ cupidissimus, tale probrum sustineat. Sed miror nullum adeo esse pudorem Moderatoribus, vt soluere non dubitent sacram coniugii fidem, nisi periculum à grauiore motu esset. Atque hîc breuiter quod prius attigi, repetere iterum cogor. Nam cdm hunc honorem deferri Sacramento velint, vt contractum temerè inter adulescentes coniugium nihilominus ratum maneat, etsi præter ius & fas initum fuerit : quæ ista est desultoria leuitas, vt cdm de sacerdotibus agitur, Sacramento nihil habeant honoris? Nos verò dum audimus ex ore Pauli, diabolicum esse commentum coniugii prohibitionem, bis Diabolos intrepidè vocemus, qui, vt hanc tyrannidem defendant, coniugium Dei nomine consecratum prophanare conantur.

Quanquam, ne sint nimium liberales, addunt, expectandum esse Concilii decretum. Quid si igitur pronunciet Concilium, rata se non habere ministrorum coniugia : an hominum arbitrio protinus fas e-

rit separari quos Deus coniunxit? Hoc sanè modo hominum iudiciis Dei institutum, quod merito inuiolabile debebat esse, subiiciunt, nisi Prophetas, Apostolos, præcipuùmque sanctorum pastorum florem expungere velint è numero seruorum Dei, sacerdotum coniugium probari à Deo & benedici, non negabunt. Nunc stat Dei sententia, vt relictis, si opus est parentibus, maritus & vxor duo sint in carnem vnam. Quibus verbis significat Moses, sanctum adeo præ aliis esse hoc fœdus, vt arctissimo etiam eius coniunctionis vinculo præferatur, quæ prima est in natura. Cuius ergo audaciæ est, quod tam seuerè à Deo sancitum est, pro nihilo ducere? Præterea vbi cœlibatum imperauerint, quis continentiam dabit? nisi palam Christo & Paulo reclamare volent: singulare esse continentia donum, adeoque rarum, & paucissimis commune, fateri cogentur. Eo quicumque non sunt præditi, coniugii remedium si respuunt, cum Deo pugnando, nihil proficient. Nam vt maximè arceatur externa intemperies, interior tamen libidinum æstus in corde feruebit. Hinc misera cōscientiæ inquietudo, quæ hominem non patietur quidquam tranquillo animo, & quemadmodum loquitur Paulus, ex fide aggredi. Ita fiet, vt tale mox pullulet clericorum semen, quale nobis iam ante multos annos protulit impurus hic cœlibatus. Proinde nunquam volentes patiamur iniici Ecclesiæ laqueum, qui non solum à ministerio arceat pios & alioqui maximè idoneos viros, qui puram mentis & corporis castitatem in sancto coniugio colent: sed fœda fœtidæque scortatorum colluie totum sacerdotii ordinem inquinet.

Quod

Quod ad ceremonias pertinet, cum propè infinita sit earum congeries, & bona pars stultis absurdisque superstitionibus sic referta, eas dum Mediatores volunt seruari, correctionem leuiter vno verbo attingunt. Quanquam penitus tacuisse præstabat, quàm adeo friuola corrigendi simulatione defungi. Arcanas operationes, quas suis benedictionibus subesse imaginantur, Deo non rebus ipsis tribuendas esse, admonent. Quasi verò non hîc semper fons omnium superstitionum fuerit, Dei nomine abuti! Si fides eorum dictis habetur, lustralem aquam non per se, sed Dei virtute valere censebimus ad Dæmones abigendos, propulsandumque quoduis noxæ genus. Nominatur hîc quidem Dei virtus, sed in aquæ guttulam conclusa. Mille alia eiusdem farinae prætereo: quia hinc satis licebit æstimare, quale à nostris Mediatoribus veneni temperamentum misceatur. Sequitur alio loco: ne supersticiosi ad imagines concursus fiant. Atqui eo ipso cursitandi licentiam idololatris permittunt: quia si abesse superstitionem excipiant, in definitione hærebimus. Quasi verò in quouis concursu non sit aperta conuictaque superstitio, quosdam vitii notando, alios obliquè ab omni vitii nota liberant. En quo sinceritatis studio agantur. Crucibus & vexillis docent non esse exhibendum latriæ cultum. Quid hoc sibi vult? Vt fiat quod antehac factum est. Nam Papistis hæc exceptio commune veluti pharmacum est ad peruersos omnes cultus excusandos, dum latriam verbo tantùm excludunt. Plusquam futile hoc quidem cauillum est, cultum fingere sine cultu. Neque enim aliud Græcis sonat latriæ

nomen, quàm Latinis cultus. Itaque qui latriam se deferre simulacris negant, quæ adorant religionis causa, perinde loquuntur, ac si ἀνθρώπων esse hominem negarent, & ζῷον animal. Iam animaduertere licet, qualem in vna vocula fucum nobis faciant boni viri: quia modò Græca cultus appellatio remoueatur, nec simulacrorum improbant cultum, & imaginicolas blandè fouent. Denique nulla illis idololatria displicet, modò ne latria vocetur.

Qualiscùnque subeunda sit nobis tam apud imperitos quàm apud improbos, vel inuidia, vel infamia, talibus imposturis acriter resistendum est. Nimis enim chara erit existimatio, quæ tam perfidiosi silentii precio redimetur. Quanquam non famæ hinc tantùm, sed vitæ quoque iactura infracto animo facienda est. Interea non metuo, ne qui verè pii sunt, & Dei veritatem quo decebat studio amplexi, eadem constantia retinent, nimium à me vehementer exagitari putent scelestam hanc impietatum farraginem, quæ eò detestabilior est, quòd cùm fucosæ moderationis titulo venditetur, totam Dei gloriam, vnam cum Christi gratia, & hominum salute, pessundat.

ITA QVE cùm mihi nuper allatum esset antidotum Roberti Cenalis ad postulata quæ vocat, de Interim, initio valdè miratus sum, quis hominem malis probandis natum nouus genius impulisset, vt stylum aduersus impias istas blasphemias stringeret: quarum debuerat patronum se, ex more, profiteri. Est hic Robertus, de quo loquor, vetulus Sorbonæ theologaster, & Episcopus Abrincensis. Cogitabam equidem,

dem, homines minus sani cerebri, senio non deliros reddi tantum, sed aliquanto etiam morosiores. Sciebam præterea, quam magistrale sit Sorbonicis doctoribus supercilium, imo quam truculenta pertinacia: ut qui non nisi flammis & carnificum manu, pugnare soleant. Sed cum ex aduerso, libellum, quem refutandum susceperat, viderem tot scætere corruptelis, ex tot præstigiis esse conflatum, nihil relinquere purum aut integrum in pietatis doctrina, multiplices claræ luci tenebras obducere, partim æquare diuinis legibus, partim etiam præferre hominum placita: continere denique totam ferè Papatus instaurationem: non videbatur consentaneum, ut tam infesto cum impetu aggrederetur Censuris, vnus ex animosis Papæ satellitibus. Si non erat omni ex parte plausibilis: causa tamen non erat tantopere stomachandi. Cum inter varias suspensiones hæsitarem: librum cursim euoluo. Hinc agnosco miserum senecionem, dum materiam pugnandi venatur, in umbra sua verberanda multum sumpsisse molestiæ. Habet hoc præ suis gregalibus eximium, quod in poetarum lectione versatus est. Ex qua saltem hoc profecit, ut non modò orationem farciat multis carminibus: sed etiam scribendo in hemistichia subinde prorumpat: nec dubito, quin sibi vehementer placeat eiusmodi tinnitu. Nisi enim oblectaretur, non tam anxie in eo elaboraret. Habebat, quantum suspicari licet, collectos eiusmodi flosculos: quos nisi maturè emitteret, videbat perituros: secum verò perire nolebat. Et cum suam gloriam multi cupidè in sepulchrum ferant, homo minimè scilicet gloriosus eam apud viuos relinque-

re maluit. Nam cdm scribendi argumentum nullum inueniret, finxit sibi fursuraceum nescio quod monstrum, cui nomen de Interim imposuit: in quo profligando vires suas omnes experiretur. Nam quæ protestantium esse postulata nugatur, vel finxit ipse sibi, vel nasutus quispiam per ludibrium illi obtrusit. Cæterdm siue vltro sibi accersiuerit hoc certamen, siue alius stulta eius credulitate abusus, bilem illi acuerit: serio non minus quàm miserè, contra laruam pugnando, sudat. Admonitus quidem postea familiariter ab amico, Interim illud, quod impugnat, nunquam à protestantibus prodiiisse, sed à cauponario aliquo scurra, vt plurimæ eiusmodi gerræ quotidie volitant, animi gratia fuisse compositum, suam, in credendo, leuitatem simulac socordiam rideri maluit, quàm laborem tam bene collocatum perdere. Quisquis enim sensu communi erit præditus, primo statim gustu animaduertet, postulata quæ recitat, ab omni veri specie abhorrere. Vndè colligere promptum erit, bonum seniculum vmbrae suæ frustra irasci. Sed hoc Sorbonico Doctore & Episcopo minimè ignoscendum est, vt nugas à nescio quibus confictas exagitando, orbem temerè conturbet. Nisi forsan excipiat, quasi priuilegio quodam licere, & Episcopis ineptire, & Sorbonicis desipere, quia bonæ parti iam pridem vsitatum est.

Porro librum Episcopalem excutere tametsi non est præsentis instituti: facere tamen nequeo, quin ex eo pauca delibem. Citantur illic graues auctores, quorum & pondere obruantur, & splendore extinguantur, & maiestate concidant omnes hæretici.

ci. Iuo Carnotensis, speculator, Abbas Panormitanus, Isidorus, Thomas Aquinas, Bonifacius Papa, Nicolaus, & similes. Quid ni? Cùm ex emptitiis speculatoris responsis oracula faciat. Quis tam bene instructo athletæ victoriam non despondeat? Ipse verò, non expectato aliorum plausu, festiuis subinde acclamationibus triumphum sibi canit. Atque vt Arcopagum suum compleat, Cochlæum etiam illis adiungit: qui cùm omnes Cochlæas hebetudine superet, quanto scilicet masculum præstare decet fœminis, vocatur hic sagacissimus spirituuni discretor. Digni sanè ambo, qui mutuum sibi præconium commodent: nam par morionum ex tota Gallia & Germania deligi aptius vix poterat. Quibus autem de rebus litigat Cenalis? Negat ferendum esse, vt Ecclesiæ facultates à protestantibus retineântur. Quid ergo? Vultne legitimum in vsum conferri? Imo nec pauperum haberi rationem, nec scholis consuli patitur. Spoliatorum modò restitutionem vrget: vt sacerdotum ac monachorum ventres saginentur. Quanto itaque subuleus melior fuisset, quàm Episcopus, qui tantam porcorum curam habet? Multa transilio de quibus sine aduersario contendit. Tale est, quod prohibet legatum mitti, qui veniam abiurationis faciat protestantibus. Atqui per omnes bonos, quibus solis infensus est Cenalis, licebit Romano legato domi quiescere. Vnum est caput in quo impotenter furit, cùm tractat de sacerdotum coniugio. Postquam enim omnia eloquentiæ suæ fulmina vibrauit, hoc est, euomit quæcunque ab homine proteruo & infano excogitari poterant conuitia: tandem ad arma concla-

mat: vt sanguine potius operiatur terra, quàm vt tantum nefas, sicuti ipse quidem interpretatur, aspiciat. Sed quò fit vt sacerdotum cõiugia tantopere quasi incestuosa, sacrilega, impura, disdigama & obscœna detestetur? Respondet: quia iubemur spiritu ambulare, ne carnis desideriis obsequamur. Atqui dictum illud Pauli, ad Christianos omnes, sine exceptione pertinet. Videmus ergo vt sanctum coniugium hic canis sacrilego latratu infamet: nam si cœlibes esse nos oportet, vt spiritu ambulemus, quis dubitet profligandum esse ex Ecclesia coniugium? Hanc quidem blasphemiam ex Sirycio Papa suo didicit. Sed quæ tanta ipsos rabies agit, vt palam Montano, Encratitis, & Manichæis subscribant?

Exclamat Cenalis, magnam esse improbitatem, magnum flagitium, immane sacrilegium, si in sacrarium legum diuinarum, luxus & carnales trahantur delitiæ. Cur igitur luxum & delicias domus suæ grassari ita patitur? Nisi fortè quòd illinc diuinæ leges exulant. Sed quis hominem mente esse alienatum non videt, vt sancto coniugio tam petulanter maledicere non vereatur? Quid enim? An Patriarcharum tabernacula ædésque Prophetarum ac piorum Regum, prophana quædam luxus receptacula fuisse dicet? An in Apostolorum domibus nihil nisi luxuriosum reperiet? Quæ vnquam cœlestis philosophiæ puriora fuerunt sacraria? Atqui eos fuisse coniugatos legimus. Quinetiam id inter summas eorum laudes Spiritus Dei numerat, quòd piè & in casta disciplina familias suas educarent. Exclamat rursus: Quis furor quòdve delirium? carnalibus curis ac desideriiis

sideriis eos immergere, qui non nisi puritatem colere debent. Omitto quòd diabolica amentia percitus, subinde coniugii honorem sceleratè deformat. Sed hoc cuius est furoris, furiosos & deliros vocare, qui in ordine sacerdotali coniugium probant? Cùm certum sit, annis plus trecentis in tota Ecclesia fuisse probatum. Paulus cùm ad exquisitissimam amussim præscribit, quales oporteat esse Episcopos, nominatim coniugatos laudat. Neque enim dicit, qui fuerint: sed præsentem statum commemorat. Quocum sibi putat esse negocium, cùm in Dei Spiritum Pauli ore loquentem fœtida sua maledicta eructat? Idem Paulus testis est Apostolos, quas habebant vxores non modò retinuisse in suo contubernio, sed huc & illuc circumduxisse. Tota Ecclesia, cùm in perfectionis suæ flore esset, ne & Deo coniugii authori, & Prophetis Apostolisque iniuriam faceret, pastores suos maritos habuit & patres-familias. Cùm ducentis ferè post annis fanatici homines cœlibatum imperare vellent sacerdotibus, sanctus martyr Paphnutius, qui ad extremam senectutem cœlebs vixerat, acriter intercessit: suâque authoritate perfecit, vt Synodus Nicena liberum sacerdotibus, vt prius fuerat, coniugium relinqueret. Nunc phreneticus iste, cornuum quæ in mitra gestat, fiducia, quasi solem cadere è cœlo videat, ad tantum prodigium obstupescit. Et tam execrandæ in Spiritum blasphemix excipiuntur magno cum plausu. Pergit deinde fœtiditas suas voces ructando. Nam vt se Ouidium legitse probet, quod prophanus ille de impudico amore dicit, detorquet ad sanctum coniugium. Non bene, inquit, conueniunt, nec in vna se-

1. Cor. 9.

de morantur, delitiæ maritales, & mens in Deum erecta. Ergo secundum hanc pecudem, neque Prophetæ, neque sancti patres, neque Apostoli, neque infiniti martyres vnquam animos in cœlum sustulerunt. Ergo Moïses, cui præ aliis datum est coram & quasi facie ad faciem Deum videre, mentē in terram curuata nihil vnquam cœlestis gratiæ gustauit. Eiusdem ferè etiam notæ est quodd̄ eos viam Balaam sequi dicit, qui sacerdotibus coniugium permittunt. Quasi honestum piūmque coniugium in casto Dei timore auspicari, & Madianitica scorta populo Dei miscere, pelliciēdis ad idololatriam animis, nihil inter se differant. Nicolaitas præterea vocat sacerdotes omnes coniuugatos: quasi qui in ducenda vna vxore, variis ac profutis libidinibus, quæ passim hodiē in toto Papatu grassantur, remedium quærit, promiscuè vxores vulget ac prostituat. Sed negat hic bonus doctor, necessarium esse corrigendæ incontinentiæ remedium, quod Paulus ex Spiritu Dei iniungit. Contendit enim posse, quicumque volunt, vstionis morbo eximi: quia scriptum sit, Omnia possum in eo qui me confirmat. Sed non considerat ex aduerso, Christum his solis esse adiutorem, qui vocationi suæ obtemperant. Ergo vt victricem illam Christi potentiam in omnibus experiamur, pendere nos ex Dei mandato necesse est: ne quis sibi plus sumere audeat, quam ab illo conceditur. Quid autem Paulus ad hæc Apertè pronunciat, non omnibus communiter dari continendi facultatem: eos verò omnes, qui incontinentiæ vicio laborant, ne vrantur, ad coniugium se conferre iubet. Quid etiam Christus ipse? Cūm Apo-

stoli audita cœlibatus laude, beatum viuendi genus esse dicerent, negat omnes esse eius capaces. quo significat, non alios esse idoneos, nisi qui peculiariter à Deo vocentur. Atque hinc satis apparet, nihil minus quàm Ecclesiasticas esse leges; quæ à coniugio arcent quos illuc nominatim Spiritus Dei inuitat.

Certè Apollonius vetustissimus scriptor, teste Eusebio; Montano exprobrat, quodd matrmonia primus soluerit, & primus soluenda docuerit. Cuius se discipulos ostendunt, qui nec contrahi volunt coniugia secundum Dei institutum, & quæ sic contracta erant, rata negant esse. Porro ne insanire absque ratione videatur Cenalis, terram mox incolarum multitudine obrutam iri admonet, nisi cœlibatu nimia soboles cohibeatur. Perinde hîc loquitur subtilis doctor, acsi cœlibatus & continentia nullum esset discrimen.

Atqui omnes n̄runt propagando hominum generi nullum esse magis fœcundum semen, quàm sacerdotale. Ed enim prorupit indomita omnium ferè monachorum sacerdotumque Papalium libido, vt castissimus meritò censeatur, qui domestico scorto contentus est. Quare ne terram repleant, non à coniugio prohibendi tantùm, sed penitus castrandi erunt. Alioqui fieri non desinet, quod pridem esse factum n̄runt omnes, vt pro legitimis duobus, cogatur terra tres alere spurios. Quod nisi Cenalis totum capitis sui acumen in mitra episcopali haberet, nunquam ita se propinasset, vel pueris ridendum. Quid enim obsecro risu dignius, quàm cum emissarios tauros pinguius in ocio & vsque ad saginam pasci iubet, ne soboles noua succrescat? Verùm hoc maioris

etiamnum amentia est, quod cum benedictionem suam Dominus vocet humani generis propagationem, Cœnalis quasi infelicem strumam scalpello resecari præcipit: & quasi fortuito gignerentur liberi, timet ne supra iustum modum excreſcat numerus. Sed digna est sacrilega talium hominum superbia, quæ se in extremas quasque absurditates præcipitet. Nam si tot monstruosis nefandarum scortationum exemplis sancti coniugii contemptum vltus est Deus, quanto grauiore supplicio digni sunt contumeliosi isti insultus, quibus bacchatur importunum hoc animal? Cæterum vt nomini suo respondeat Cœnalis, iterum ad culinam reuoluitur. Nam si homini solitario vix tria, inquit, sacerdotia sufficiunt: quo modo numerosæ familiæ vnum sat erit? Nisi plusquam vecors esset, annon cogitaret in promptu esse responsum: non modò optimùm fundum esse parcimoniam, cui magis patres-familias assuescunt, sed istis solitariis quos iactat, multò semper amplius esse sodalitiùm? Frugaliter cum vxore & liberis viuet maritus, vt ex tenui quoque reddito aliquid super sit. At sacrifici papales priusquam meretrices, spurios lenones ac lænas expleuerint, multò vberiores absumpti erunt prouentus, quàm qui multis honestis familiis pares fuissent. Quid profusos luxus enumerem? in quos quidquid vndecunque rapere possint vel radere, tanquam in gurgites inexhaustos proiiciunt: vt videantur tantùm ad perdendam pecuniam ingeniosi. Nam quò magis abundant, totum ferè orbem immergunt suis corruptelis. Porro, vt se tribeneficiariis suis venditet, vertiginosos appellat, qui vnum

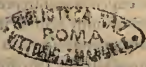
num singulis sacerdotium assignant. Certè, ð bone pater, aut ebrium, aut bene saturum fuisse te oportet, cùm tanta vertigine percitum tibi cerebrum fuit, vt ordinem hunc improbare auderes, quem audacissimi quoque & improbissimi non modò fateri coguntur esse rationi consentaneum: sed tanquam à natura dictatum, seruari præcipiunt.

Postquam scelestus hic nebulo, quidquid vnquam in sua Sorbona haurire potuit blasphemiarum, in Deum euomit: demum sublatis cornibus, Narasonicam iactantiam efflat: se in harenam descendere paratum: vel si ad sanguinem vsque pugnandum sit. Equidem, vt est homo sanguinarius, non dubito, si trucidandi essent omnes Dei serui, fundendisque innoxius virorum pariter ac mulierum sanguis, quin se libenter antesignanum præbeât. Suo autem parcere didicit. Cæterùm cùm hunc Cyclopem videamus, non minus rigida pertinacia ad oppugnandam veritatem insistere, quàm rabioso aduersus eam odio flagrat: plusquam turpes flagitiosique sumus, si in confessione sinceræ fidei minus ostendimus constantiæ. Atque vt ad reformationis adulterinæ fucum reuertar: cùm perspicuum sit, totam illic sanæ doctrinæ sinceritatem corrumpi: quisquis eo sibi oculos illini sinet, quo modo se Christianum probabit? Video equidem, quæ pericula omnibus proposita sint, qui ingenuè Christum confiteri volent: quanta apud imperitos inuidia virgeantur: quanta in futurum tempus infamia eos maneat. Sed iam antè admonui, nihil tanti esse, vt desectamus ab ea doctrina, in qua & Dei gloria, & totius mundi salus contine-

rur. Nam quoscunque hinc inde prætextus sibi con-
 quirant, qui ad excusandam suam mollitiem plus ho-
 die sunt ingeniosi, quàm par esset: nimis tamen indi-
 gnum est, maiorem à nobis propriæ famæ rationem
 haberi, quàm Dei gloriæ: magis nos à stultis & teme-
 rariis hominum opinionibus pendere, quàm in Chri-
 stum respicere vnicum cœli terræque iudicem, adeo-
 que in An̄gelos & sanctos omnes, qui eius sententiæ
 subscribunt: beatam illam immortalitatem, quæ
 nobis promissa est, ac in cœlis reposita, mundo & huic
 caducæ vitæ à nobis posthaberi. Iam tempus postu-
 lat, vt fidem nostram, quam antehac lingua & atra-
 mento sumus confessi, sanguine quoque nostro ob-
 signemus. Iam pridem si ritè profecissemus in Chri-
 sti schola, debueramus in hac meditatione esse exerci-
 tati. Hoc enim primum veluti tyrocinium est, quo su-
 os erudit: vt seip̄os abnegantes, tollentésque crucem
 suam, ad mortē indefesso cursu properent. Nunc per-
 inde noui sumus ad tubeunda pro Euangelii testimo-
 nio pericula, ac si nullum vnquam Filius Dei hac de
 re, quam assidue inculcat, verbum fecisset. Cùm
 olim Caius Caligula statuam suam Hierosolymis in
 templo collocari mandasset, Iudæi vndique, qua-
 si apum examina, non vt vi & manu impedirent tale
 sacrilegium, sed vt ceruices suas gladiis opponerent,
 pro vindicanda templi maiestate: concursus ad præ-
 fidem fecerunt. Neque subitus ille animorum im-
 petus fuit, qui statim resideret: sed quoties de Templi
 profanatione agebatur, innumera propè tam mulie-
 rum quàm virorum turba, sui oblita, alacriter se ad
 mortem offerebat: vt non nisi per stragem corporum
 suo-

Tuorum via idolo pateret. Et nos non lapideum iam templum, in quo Deus inuocetur, habentes: sed Filium Dei, in quo tota Patris maiestas habitat, silentes ipsum patiemur a deo turpiter violari? Idolum enim erigitur, non quod externam sacrarii speciem deformat, sed quod totam Ecclesie sanctitatem inquinet ac peruertat: quod labefactet totum Dei cultum, nihil in religione nostra impollutum relinquat. Si ad propiora tempora descendimus: quot martyrum millia, aduersus præsentissimos mortis terrores inuidia fortitudine perstiterunt? Quid de terroribus loquor? An non morte ipsa intrepidè testati sunt, aliam se vitam & quærere, & certò sperare? Ac tunc quidem simul atque exigua lucis scintilla hominibus emicuerat, totum cor inflammabat tanto cœlestis vitæ desiderio, ut vitam hanc facile mortemque continerent. Nunc cum plenus intelligentiæ fulgor nobis illuceat, nihil ferè cordis apparet. Et salutem speramus ex Euangelio, pro cuius veritate asserenda nemo vult periclitari? Itaque hæc plusquam perfida ignauia, quam anni vnius experimentum prodidit, documentum est nimis luculentum nostræ ingratitude: ut iam non amplius quærenda sit ratio, cur in tot vrbibus atque prouinciis puritas Christianismi concidat. Cur enim inæstimabili Dei beneficio diutius fruere tur, qui pro nihilo ipsum duxerunt? Hæc ideo dico, ut quicumque aliquo pietatis sensu tanguntur, quasi extenta Dei manu ad mortem se vocari meminerint. Ac ne animis deficiant, beatius multò sibi esse nō dubitent, laboranti percussæque Ecclesie se vltro adiungere socios, quam nimium sibi cauendo, priuatæque

tranquillitati consulendo, sortem appetere à filiis Dei
 segregatam. Dicebat ille, cum mors esset præ ocu-
 lis, se nihilominus senectutis fiducia esse liberum:
 etiam ubi non erat tam necessaria libertas. An apud
 nos pro gloria Christi patrocinio minus futurae vitæ
 valebit æternitas, quam apud illum præsentis vitæ
 breuitas valuit? Pudeat nos quoties illam mulieris
 vocem audimus, quæ inducitur ab ethnico poëta: *Vs-*
que adeone mori miserum est? si in testanda fide no-
-stra, ubi discrimen aliquod se ostendit, suspen-
-ditur, si hæsitamus. Ego verò, ut mihi
 satis conscius sum meæ imbecil-
 litatis, ita Dei subsidio
 fretus, re ipsa, cum
 vsus postu-
 labit, me offensurum confido, quam
 serio crediderim ac credam, bea-
 tos esse, qui in Domino
 moriuntur.

1. Cor. 5.

Exiguum fērmētūm totam mā-
nam corrumpit .

Quousque claudicatis in vtramque cogitationem? Si Dominus est Deus, sequimini ipsum. Si autem Baal, sequimini ipsum. Helix nihil respondit populus. 1. Reg. 18. Saltem ergo taciti gemant, quos sua conscientia conuictos tenet: nec obstrependo malum plus satis graue augeant.

Errata aliquot. Pagina 96. linea vlt. larua,
lege lerna. Pag. 119. lin. 8. carnem, lege carmen.
Pag 146. lin. 5. principatus, lege principatum. Pa.
157. lin. 5. lignum, lege panem.

1774
The year of the
1774
1774

P R E S S A

V A L E N T I O R .